

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

BÜTÇE VE DİĞER DEĞER YARATIM MEKANİZMALARI
İLE BELEDİYELERİN BÜYÜYEN EKONOMİK ROLLERİ

Demet CEYHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2020

©2020- Demet CEYHAN

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

**BÜTÇE VE DİĞER DEĞER YARATIM MEKANİZMALARI
İLE BELEDİYELERİN BÜYÜYEN EKONOMİK ROLLERİ**

**GROWING ECONOMIC ROLES OF MUNICIPALITIES
WITH BUDGET AND VALUE CREATION MECHANISMS**

**Hazırlayan
Demet CEYHAN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERTUĞRUL**

KIRŞEHİR-2020

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Demet CEYHAN tarafından hazırlanan “Bütçe ve Diğer Değer Yaratım Mekanizmaları İle Belediyelerin Büyüyen Ekonomik Rollerini” adlı tez çalışması .../.../... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman .....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERTUĞRUL

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. Fazıl YOZGAT

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20...

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20...

Demet CEYHAN

İmza

ÖZET

TEZİN ADI

YÜKSEK LİSANS

Hazırlayan: Demet CEYHAN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERTUĞRUL

2020 – (XX+141)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Jüri

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ERTUĞRUL

Prof. Dr. Fazıl YOZGAT

Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU

Küresel sistem vurgusunun sıklıkla gündeme getirildiği, ekonomik ağların en küçük yönetim birimlerini teknolojik gelişmelerin getirileri ile etkileyebildiği günümüz dünyasında, ekonomik kalkınmanın ulusun yerel yönetsel birimleri ile birlikte gerçekleşebileceğine dair inanç güçlenmektedir. Dünyada ekonomik eğilimler kentleri ön plana çıkarırken Türkiye de bu eğilime dâhil olmaktadır. Türkiye’de yerel yönetimlerin, büyükşehir belediyelerinin öncülüğünde, ulusal kalkınmanın bütüncül bir eylemsellikle gerçekleşmesine katkı sağlayabilmeleri için politikalar geliştirilmektedir. Beş Yıllık Kalkınma Planları’nda sıklıkla yerel yönetimlerin güçlendirilmesi adına politikalar geliştirilmiştir. Yerel yönetimlerin bütününe dair bilgi edinme hususunda, büyükşehir belediyeleri yerel yönetimlerin ekonomik rollerine dair güçlü veriler sunabilmektedir. Çünkü büyükşehirlerin hem ekonomik hizmet ağları oldukça geniş hem de şirketleşme potansiyelleri oldukça güçlü durumdadır. Büyükşehirler nüfus ve ekonomik güçleri ile devasa ekonomik ağlara katılabilmektedir. Yurt içi ve yurt dışı borçlanma yoluna giderek, büyük ekonomik kaynak ihtiyacı olan projeler hayata geçirmektedirler.

Çalışmada, yerel yönetimden başlayarak ilgili kurum yayınları ve yasal mevzuatlar değerlendirilerek Türkiye'deki büyükşehir başta olmak üzere yerel yönetimlerin ekonomik büyüklükleri hakkında veri setlerinin oluşturulması ve bütünsel bir tablo sunulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bağlı İdareler, Belediye Şirketleri, Büyükşehir Belediyeleri, Sayıştay Başkanlığı, Yerel Yönetimler

ABSTRACT

NAME OF THESIS

Ph. D. Thesis / M.Sc.Thesis

Preparer: Demet CEYHAN of thesis' preparer

Advisor : Asst. Prof. Dr. Hüseyin ERTUĞRUL

2020 – (XX+ 141)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Department of Political Science and Public Administration

Jury

Asts. Prof. Hüseyin ERTUĞRUL

Prof. Dr. Fazıl YOZGAT

Assoc. Prof. Mustafa KOCAOĞLU

In today's world, where the emphasis on the global system is frequently brought to the agenda, the economic networks can affect the smallest administrative units with the benefits of technological developments, the belief that economic development can take place together with the local administrative units of the nation is strengthening. While the economic trends of the world highlighting the cities, Turkey is included in this trend. In Turkey, policies are developed in order local governments to contribute to the realization of national development in a holistic manner under the leadership of the metropolitan municipalities. In the Five-Year Development Plans, The policies to strengthen local governments have often been developed. With regard to obtaining information on the whole of local governments, metropolitan municipalities can provide strong data on the economic roles of local governments. Because the economic service networks of the metropolitan cities are quite wide, and their corporate potential is very strong. Metropolitan cities can join huge economic networks with their population and economic power. By using domestic and foreign borrowing, they bring projects that need great economic resources to life.

In this study, it is aimed to create data sets and present a holistic table about the economic size of the local governments particularly metropolitans in Turkey by the evaluation of the relevant institution's publications and legal legislations, starting from the local government. The focus is on budget expenditure and revenue realizations and personnel figures of metropolitan municipalities, companies, and affiliated administrations.

Keywords: Municipal Companies, Metropolitan Municipalities, Local Governments

ÖN SÖZ

Yerel yönetimler, yöneticilerinin bölgede yaşayan halk tarafından seçildiği bu bakımdan demokrasi kültürünün kurumsallaşmasında önem arz eden birimler olmaktadır. Her ülkenin mensubu olduğu coğrafyanın kodları, yerel yönetimlerin etkinliği ve hizmet çeşitliğinde belirleyici olmaktadır. Türkiye imparatorluk bakiyesine sahip bir ülke olması sebebi ile yerel yönetimlerin kurumsallaşması uzun bir sürece yayılmış ve uygulamalar bakımından bir takım zorluklarla karşı karşıya kalmıştır.

Hem dünyada hem de Türkiye’de tercih edilen kalkınma yolu yalnızca merkezi yönetimin politikaları ve yatırımları ile değil yerel yönetimlerin de ekonomik potansiyellerini kullanabilmeleri ile olacağı düşüncesini geliştirmiştir. Tarihsel süreçte, yerel yönetim alanlarında yapılan çalışmalar neticesinde yeni kanunlar çıkarılmış, yerel yönetimlerin ve özellikle belediyelerin ekonomik kapasiteleri güçlendirilmek istenilmiştir. Bütüncül ekonomik ve sosyo-kültürel kalkınma hedefleri doğrultusunda büyükşehirlerin sayısı ve ekonomik sorumlulukları artırılmıştır.

Bugün Türkiye’de 30 büyükşehir belediyesi ve 51 il belediyesi bulunmaktadır. Ancak büyükşehir belediyeleri hem ekonomik faaliyetleri hem de nüfus büyüklükleri bakımından bütüne dair daha geniş bilgiler sunabileceği için çalışmada ağırlıklı olarak büyükşehir verileri üzerinden Türkiye’de yerel yönetimlerin ekonomik güçleri ve rollerine dair bütüncül bir tablo oluşturulması hedeflenmiştir.

Çalışma süreçlerini bir yolculuk olarak değerlendirebilmek mümkündür. Ve bu yolculukta önemli olan yolda olabilmek ve daima çalışmaya dair gücü insanın kendisinde bulabiliyor olmasıdır. Gücü hissetmek ise her zaman mümkün olmamaktadır. Çalışmanın son safhalarına yaklaşırken ve çeşitli zorlukları hissederek yorgunluk duyduğum anlarda, vakar duruşu ve sorunlarım karşısında yapıcı çözümleri ile desteklerini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin Ertuğrul’a müteşekkirim.

Her bir çalışma zamanla ve yoğun emek ile ortaya çıkmakta ve çalışmanın yazarı her ne kadar bir kişi gibi görünse de aslında güçlü bir iletişim ve ekip çalışması ile oluşmaktadır. Bu bakımdan tez yazım sürecimin her safhasında yanımda olduğunu hissettiren, zorlandığım vakitlerde kolay çıkışlar gösteren, yorgunlukların geçici güzel anların ise kalıcı olacağını öğreterek beni daima çalışmaya teşvik eden, çalışmalarım ile ilgili olarak her soruma sabırla ve büyük bir özveri ile cevap veren, değerli hocam Azize Serap Tunçer’e

vermiş olduğu destek ve göstermiş olduğu sabır için ne kadar teşekkür etsem azdır. Minnettarım...

Tezin temel verilerini toplama aşamasında, bilgi talebinde bulunduğum büyükşehir ilçe belediyelerinde, söz konusu verileri içeren raporları benimle en kısa sürede paylaşarak çalışmalarımı kolaylaştıran ve araştırmanın zenginleşmesine büyük katkı sağlayan yazı işleri ve mali işler müdürü olarak görev yapmakta olan belediye personeline teşekkür ederim.

Hayatımın her safhasında, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, araştırma sürecinde de yanımda olduğunu hissettiren, sevgili ablam ve aslında benim küçük annem, Fatma Kahraman'a teşekkürü borç bilirim.

Tez yazım süreci bir takım değerlerden feragat edebilmeyi gerektirmekteydi. Hayatım boyunca hiçbir zaman ellerimi bırakmayan, maddi ve manevi her türlü destekleri ile beni güçlendiren, umutlarımı diri tutmamda bana daima güven aşıl原因 ve bu süreçte birlikte olabileceğimiz vakitleri çalışma yaparak geçirmem noktasında beni anlayışla karşılayan anne ve babama nasıl teşekkür edeceğimi ise bilmiyorum. Bu süreçte onları yalnız bırakmış olmaktan dolayı derin üzüntü duyuyor ve özür diliyorum...

Her çalışma kusursuz olmayı bekler, ancak bu mümkün değildir. Bu çalışma da elbette pek çok hata barındırmaktadır. Tez danışmanımın yoğun ve özverili desteklerine rağmen ortaya çıkabilecek her bir hatanın şahsıma ait olduğunu belirtmek isterim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM	ii
ÖZET.....	iii
ÖN SÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACIÖNEMİ VE SINIRLILIKLARI.....	3
1.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	4
1.4. ARAŞTIRMA DESENİ.....	4
1.5. VERİ TOPLAMA ARACI.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. YEREL YÖNETİMLER.....	7
2.YEREL YÖNETİM VE ULUSAL KALKINMA İLİŞKİSİ.....	8
3.TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER.....	11
3.1. KALKINMA PLANLARINDA YEREL YÖNETİMLER.....	12
3.2. 1921- 1950 DÖNEMİ.....	17
3.3. 1950- 1980 DÖNEMİ.....	18
3.4. 1980 DÖNEMİ VE SONRASI.....	19
İKİNCİ BÖLÜM.....	21
1. BELEDİYELER.....	21
2. BELEDİYELERİN GELİRLERİ.....	21
2.1. Öz Kaynak Gelirleri.....	21
2.2. İdarelerarası Transfer Gelirleri.....	24
2.3.Borçlanma ve Finans Gelirleri.....	26
3. BELEDİYELERİN GİDERLERİ.....	27
4.BELEDİYELERİN BÜTÇESİ.....	28
5. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ.....	29
5.1. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN GELİRLERİ.....	29

5.1.1.Öz Kaynak Gelirleri.....	29
5.1.2.İdareler Arası Transfer Gelirleri.....	30
5.1.3.Borçlanma Gelirleri.....	31
5.2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN GİDERLERİ.....	31
5.3. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BÜTÇESİ.....	32
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	33
1. BELEDİYELERDEN SORUMLU KURUM VE KURULUŞLAR.....	33
1.1. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI.....	33
1.2. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI.....	33
1.3. ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI.....	34
1.4. İLBANK A.Ş. GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (İLBANK).....	36
2. BELEDİYE ŞİRKETLERİ.....	36
2.1. BELEDİYE İŞTİRAKLERİ.....	37
2.2. BAĞLI İDARELER.....	38
2.3. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE ŞİRKETLERİ.....	38
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	41
1. BELEDİYELER, BELEDİYE ŞİRKETLERİ VE BAĞLI İDARELERİNE İLİŞKİN RAKAMSAL VERİLER.....	41
1.2. YEREL YÖNETİMLERE AKTARILAN PAYLAR.....	42
1.3.HAZİNENİN YEREL YÖNETİMLERDEN ALACAKLARI.....	43
1.4. DIŞ BORÇ STOKU.....	44
1.5. İLBANK BELEDİYELERE DESTEK RAKAMLARI.....	47
1.5.1. İLBANK Uluslararası Bankalardan Kentsel Altyapı Denkleştirme Ödeneği.....	48
1.5.2. Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (BELDES).....	48
1.5.3. Su Ve Kanalizasyon Altyapı Projesi (SUKAP).....	49
1.5.4. İLBANK Teminat Mektupları.....	49
1. 6. KAMU İHALE KURUMU RAPORLARINDA BELEDİYELERİN İHALE RAKAMLARI.....	50
1.7. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN BÜTÇE GELİR VE GİDER GERÇEKLEŞMELERİ.....	51
1.8. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ TAŞINMAZ DEĞERLERİ VE BAKANLIKLARIN EKONOMİK BÜYÜKLÜKLERİ.....	89
1.9. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE ŞİRKETLERİNE İLİŞKİN VERİLER.....	93
1.10. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ BAĞLI İDARELERİ.....	111
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	114

SONUÇ	114
KAYNAKÇA	118
ÖZGEÇMİŞ	141

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. 1927 1960 Dönemi Nüfus Göstergeleri.....	18
Tablo 1.2. 1980-2019 Dönemi Nüfus Göstergeleri.....	19
Tablo 3. 1. Yıllar İtibari ile Büyükşehir Belediyeleri Şirket Rakamları	39
Tablo 3. 2. Belediyelerde Çalışan İşçi Personel Sayısı	40
Tablo 4. 1. Yerel Yönetimlere Aktarılan Paylar, Genel Nitelikli Transferler	42
Tablo 4. 2. Hazinesin Yerel Yönetimlerden Alacakları Toplamı.....	43
Tablo 4. 3. Kamu Kesimince Sağlanan Hazine Garantisiz Dış Kredi Stoku.....	44
Tablo 4. 4. Hazine Garantili Dış Borç Stoku.....	44
Tablo 4. 5. Hazine Garantili Kredi Ödeme Miktarları	45
Tablo 4. 6. Mahalli İdareler Uzun Vadeli Dış Borç Stoku.....	45
Tablo 4. 7. Türkiye Dış Borç Stoku ve Yerel Yönetimler.....	46
Tablo 4. 8. Türkiye Dış Borç Stoku ve Bireysel Borç Yüğü.....	46
Tablo 4. 9. Dış Kaynaklı Finans Kuruluşlarından Sağlanan Ödenek.....	48
Tablo 4. 10. İLBANK Tarafından Yerel Yönetimlere Verilen Teminat Mektupları	49
Tablo 4. 11. İhaleyi Gerçekleştiren Belediyelerin Kamu Alımları Sayısı ve Tutarı.....	50
Tablo 4. 12. Adana Büyükşehir Belediyesi	52
Tablo 4. 13. Ankara Büyükşehir Belediyesi.....	53
Tablo 4. 14. Antalya Büyükşehir Belediyesi.....	54
Tablo 4. 15. Aydın Büyükşehir Belediyesi	55
Tablo 4. 16. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	56
Tablo 4. 17. Bursa Büyükşehir Belediyesi	58
Tablo 4. 18. Denizli Büyükşehir Belediyesi.....	59
Tablo 4. 19. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi	60
Tablo 4. 20. Erzurum Büyükşehir Belediyesi.....	61
Tablo 4. 21. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi.....	63
Tablo 4. 22. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi.....	64
Tablo 4. 23. Hatay Büyükşehir Belediyesi.....	65
Tablo 4. 24. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.....	66
Tablo 4. 25. İstanbul Belediyeleri'nde Sayıştay Raporları ile Farklılık Gösteren	67
Tablo 4. 26. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeleri.....	68
Tablo 4. 27. İzmir Büyükşehir Belediyesi.....	69
Tablo 4. 28. İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediye Bütçe Toplamlarının	70
Tablo 4. 29. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi.....	71
Tablo 4. 30. Kayseri Büyükşehir Belediyesi	72
Tablo 4. 31. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	73
Tablo 4. 32. Konya Büyükşehir Belediyesi.....	74
Tablo 4. 33. Malatya Büyükşehir Belediyesi	75
Tablo 4. 34. Manisa Büyükşehir Belediyesi.....	76
Tablo 4. 35. Mardin Büyükşehir Belediyesi.....	77
Tablo 4. 36. Mersin Büyükşehir Belediyesi	78
Tablo 4. 37. Muğla Büyükşehir Belediyesi.....	79
Tablo 4. 38. Ordu Büyükşehir Belediyesi	80
Tablo 4. 39. Sakarya Büyükşehir Belediyesi.....	81
Tablo 4. 40. Samsun Büyükşehir Belediyesi.....	82
Tablo 4. 41. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi.....	83
Tablo 4. 42. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi	84

Tablo 4. 43. Trabzon Büyükşehir Belediyesi	85
Tablo 4. 44. Van Büyükşehir Belediyesi.....	86
Tablo 4. 45. Büyükşehir Belediyeleri Bütçe Gerçekleşmeleri.....	87
Tablo 4. 46. Büyükşehir Bütçe Dengesi.....	88
Tablo 4. 47. Büyükşehir Belediyeleri Dışındaki İl Belediyelerinin Bütçe Dengesi.....	88
Tablo 4. 48. Sayıştay Raporlarında 30 Büyükşehir Belediyesinin.....	88
Tablo 4. 49. Bakanlıkların Bütçe Ödenekleri, Personel Rakamları ve Taşınmaz Değerleri	90
Tablo 4. 50. Büyükşehir Belediyelerinin 2018 Yıllarına Ait Taşınmaz Kayıtları	91
Tablo 4. 51. Adana Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	94
Tablo 4. 52. Ankara Büyükşehir Belediyesi Şirketleri.....	94
Tablo 4. 53. Antalya Büyükşehir Belediyesi Şirketleri.....	95
Tablo 4. 54. Antalya Büyükşehir Belediyesi İştirakleri ve Hissedar Olduğu Şirketler.....	96
Tablo 4. 55. Aydın Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	96
Tablo 4. 56. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	96
Tablo 4. 57. Bursa Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	97
Tablo 4. 58. Denizli Büyükşehir Belediyesi Şirketleri.....	97
Tablo 4. 59. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	98
Tablo 4. 60. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	98
Tablo 4. 61. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Şirketleri.....	98
Tablo 4. 62. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi.....	99
Tablo 4. 63. Hatay Büyükşehir Belediye Şirketleri	99
Tablo 4. 64. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şirketleri.....	100
Tablo 4. 65. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bağlı Ortaklıkları ve Şirketlerinin Birlikte ya da Ayrı %50'den Az Hisseye Sahip Oldukları Şirketler	101
Tablo 4. 66. İzmir Büyükşehir Belediyesi.....	101
Tablo 4. 67. Kayseri Büyükşehir Belediyesi	102
Tablo 4. 68. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	102
Tablo 4. 69. Konya Büyükşehir Belediyesi.....	103
Tablo 4. 70. Malatya Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	103
Tablo 4. 71. Manisa Büyükşehir Belediye Şirketleri	104
Tablo 4. 72. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Şirketleri	104
Tablo 4. 73. Mersin Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	104
Tablo 4. 74. Mardin Büyükşehir Belediyesi Şirketleri.....	105
Tablo 4. 75. Muğla Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	105
Tablo 4. 76. Ordu Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	106
Tablo 4. 77. Sakarya Büyükşehir Belediyesi.....	106
Tablo 4. 78. Samsun Büyükşehir Belediyesi Şirketleri.....	107
Tablo 4. 79. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	107
Tablo 4. 80. Trabzon Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	107
Tablo 4. 81. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Şirketleri.....	108
Tablo 4. 82. Van Büyükşehir Belediyesi Şirketleri	108
Tablo 4. 83. Büyükşehir Belediye ve Şirketleri Rakamları.....	109
Tablo 4. 84. Büyükşehir Belediyeleri Şirket Sayıları	110
Tablo 4. 85. Büyükşehir Belediyeleri Bağlı İdare Verileri.....	111
Tablo 4. 86. Belediyeler ve Bağlı İdareler Sayıştay Daireleri Dava Karar Sayıları.....	113

KISALTMALAR**AÇIKLAMA**

AGDAŞ	Adapazarı Gaz Dağıtım Anonim Şirketi
AĞAÇ AŞ	İstanbul Ağaç ve Peyzaj Anonim Şirketi
AHB AŞ	Antalya Hayvancılık Ticaret A.Ş
AKBEL	Kahramanmaraş Toprak Ürünleri Temizlik Hizmetleri Mühendislik Akaryakıt İnşaat Gıda Sanayi Ticaret Anonim Şirketi
AKSA DOĞALGAZ	AKSA Ordu Giresun Doğalgaz Dağıtım Anonim Şirketi
AKSAGAZ	AKSA Doğal Gaz Dağıtım Anonim Şirketi
ANAKENT	Samsun Anakent Turizm Ticaret Limitet Şirketi
ANET AŞ	Antalya Entegre Et Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
ANFA	Ankara Güvenlik Hitler ve Sistemleri Limitet Şirketi
ANFA	Ankara Altınpark İşletmeleri Limitet Şirketi
ANKET	Ankara Kültür Etkinlikleri Ticaret Anonim Şirketi
ANSET AŞ	Antalya Özel Sağlık Eğitim Kültür İnşaat Ltd. Şti.
ANTEPE AŞ	Antalya İnşaat Ticaret Anonim Şirketi
ANTİK KAPI AŞ	Antikkapı Turizm İşletmecilik ve Özel Sağlık Hizmetleri Anonim Şirketi
ASAT	Antalya Su ve Atıksu İdaresi
ASKİ	Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi
AŞ	Anonim Şirketi
AYBEL AŞ	Aydın İnşaat Organizasyon Spor Hizmetleri Temizlik Gıda Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
AYDINASKİ	Aydın Su ve Kanalizasyon İdaresi
BAGYAŞ	Balıkesir Gayrimenkul Yatırım ve Gıda A.Ş.
BAĞYAKA AŞ	Bağyaka Maden Suyu ve Kaplıca İşletmeleri Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi
BALGAZ	Balıkesir Doğalgaz Dağıtım Anonim Şirketi
BALPARK	Balıkesir Otopark İşletmeleri Ticaret Limitet Şirketi
BALPAŞ	Balıkesir Pamukçu Termal Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi
BALTOK	Balıkesir Toplu Konut Anonim Şirketi
BASKİ	Balıkesir Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
BATAŞ	Balıkesir Tarım Ürünleri Anonim Şirketi

BELBİM AŞ	İstanbul Elektronik Para ve Ödeme Hizmetleri Anonim Şirketi
BELDE AS	Belde Özel Sağlık ve Eğitim Hizmetleri Sosyal Hizmetler Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Pazarlama ve Ticaret Anonim Şirketi
BELKA	Ankara Katı Atıkları Ayıklama Enerji Değerlendirme Bilgisayar İnşaat Nakliyat ve Taahhüt Yemek Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
BELKENT	Belde Kent Hizmetleri İnşaat Turizm Taşımacılık Ticari İşletmecilik İletişim Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
BELMAR	Belde Marketleri Ticari İşletmecilik Pazarlama Turizm Eğlence Spor Sanat ve Ticaret Merkezleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi
BELPA	Ankara Eğitim Sağlık Hizmetleri İnşaat Enerji Gıda Temizlik İthalat İhracat Ticaret Anonim Şirketi
BELPAŞ	Sakarya İhtiyaç Maddeleri Pazarlama Ticaret Sanayi Anonim Şirketi
BELPLAS	Ankara Termoplastik ve Bakım Onarım Hizmetleri Anonim Şirketi
BELSAN AŞ	İmar İnşaat Gıda Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
BELTAŞ	Denizli Belediyesi Temizlik Ulaşım Sanayi Ticaret Anonim Şirketi
BELTEMA	Ankara Büyükşehir Belediyesi Beltema Sigorta ve Aracılık Hizmetleri Limitet Şirketi
BELTES AŞ	Muğla Beltes Tarım ve Orman Ürünleri Ticaret Anonim Şirketi
BELTUR AŞ	Büyük İstanbul Eğitim Turizm ve Sağlık Yatırımları İşletme ve Ticaret Anonim Şirketi
BELVAN	Belvan Ulaşım Sanayi Ticaret Limitet Şirketi
BESAŞ	Bursa Ekmek Ve Besin Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
BESOT AŞ	Manisa Belediyesi Müşavirlik Mühendislik Müteahhitlik Hizmetleri Ulaşım Toplu Taşımacılık Sosyal Tesisler İşletmeciliği Turizm ve Enerji Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
BİL-MER-TAŞ AŞ	Bilecik Mermercilik Sanayi Ticaret İhracat Anonim Şirketi
BİMTAŞ AŞ	Boğaziçi İnşaat Müşavirlik Anonim Şirketi
BİNTED	Bursa İnsan Kaynakları Taahhüt Eğitim Danışmanlık Hizmetleri İmar İnşaat Ve Ticaret Limitet Şirketi
BOĞAZIÇI YÖN	Boğaziçi Yönetim Anonim Şirketi
BTT	Balıkesir Toplu Taşıma Anonim Şirketi

BURBAK	Bursa Otopark İşletmeciliği Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
BURFAŞ	Bursa Park Sosyal Ve Kültürel Hizmetler Ticaret Anonim Şirketi
BURKENT	Bursa Kent Yapı İmar Bilişim Enerji Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
BURSA KÜLTÜR AŞ	Bursa Kültür- Sanat Ürünleri Ve Turizm Ticaret Anonim Şirketi
BURULAŞ	Bursa Ulaşım Toplu Taşıma İşletmeciliği Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
BUSKİ	Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi
ÇEŞTAŞ	Çeşme Jeotermal Enerji Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
ÇETAŞ	Erzurum Çevre Temizlik Ağaç Peyzaj Enerji Ticaret Sanayi ve Anonim Şirketi
ÇUM-PAŞ AŞ	Çumra Patates ve Ziraî Ürünleri Değerlendirme Sanayi Anonim Şirketi
ÇUM-SAN AŞ	Çumra Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
DESKİ	Denizli Su ve Kanalizasyon İdaresi
DİSKİ	Diyarbakır Su ve Kanalizasyon İdaresi
EGO	Ankara Elektrik, Gaz ve Otobüs Genel Müdürlüğü
EKDAĞ AŞ	Ekmek Dağıtım San. Tic. A.Ş.
En.	Enerji
ENERJİ AŞ	İstanbul Enerji Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
ENERYA AŞ	Enerya Denizli Gaz Dağıtım Anonim Şirketi
Er- Konut AŞ	Erzurum İnşaat Taahhüt Nakliye ve Madencilik Ticaret Ve Sanayi Anonim Şirketi
Er- Tansa AŞ	Erzurum Büyükşehir Belediyesi İnşaat Taahhüt Oto Petrol Ürünleri Gıda ve Organize Ticaret Sanayi Anonim Şirketi
ERCİYES AŞ	Kayseri Erciyes Turizm İnşaat Spor Etkinlikleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
ERYAĞ AŞ	Erciyes Yağ Sanayi Anonim Şirketi
ESBAŞ	Ege Serbest Bölge Kurucu ve İşleticisi Anonim Şirketi
ESHOT	İzmir Elektrik Su Hava Gazı Otobüs ve Tramvay Genel Müdürlüğü
ESKER AŞ	Erzurum İnşaat Taahhüt Enerji Üretimi Hafriyat Hizmet Alımı Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
ESKET	Eskişehir Sanat Özel Eğitim Kültür Spor Özel Sağlık Reklam ve

	Tanıtım Hizmetleri Sanayi Ticaret Limitet Şirketi
ESKİ	Erzurum Su ve Kanalizasyon İdaresi
ESKİ Eskişehir	Eskişehir Su ve Kanalizasyon İdaresi
ESPAK	Eskişehir Park Bahçe Peyzaj Temizlik Anonim Şirketi
ESPAŞ	Eskişehir Pazarlama İşletmecilik Organizasyon Kitle İletişim Hizmetleri Turizm Taşımacılık ve Ticaret Anonim Şirketi
ESTRAM	Eskişehir Hafif Raylı Sistemler Ulaşım Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
GASKİ	Gaziantep Su ve Kanalizasyon İdaresi
GASKİ ENERJİ	Gaziantep Enerji Yatırım Hizmetleri İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
GAZİ AĞAÇ	Gazi Ağaç Peyzaj eğitim Hizmetleri ve Hayvanat Bahçesi İşletme Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
GAZİ BEL	Gaziantep Hizmet Müşavirlik İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
GAZİ DANIŞMANLIK	Gazi Danışmanlık Müşavirlik Özel Eğitim ve Kontrollük Hizmetleri İnşaat Hafriyat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
GAZİ KONUT	Gaziantep İnşaat Sanayi Taahhüt ve Ticaret Anonim Şirketi
GAZİ ULAŞ	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Anonim Şirketi
GÜVENSU AŞ	Güven Su Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
HAMİDİYE AŞ	Hamidiye Kaynak Suları Sanayi Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi
HATSU	Hatay Su ve Kanalizasyon İdaresi
HAYVANCILIK TARIM AŞ	Bursa Hayvancılık Tarım Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
HMB	Hazine ve Maliye Bakanlığı
İDTM AŞ	İstanbul Dünya Ticaret Merkezi Anonim Şirketi
İETT	İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İGDAŞ	İstanbul Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
İHE AŞ	İstanbul Halk Ekmek Anonim Şirketi
İMAR AŞ	İstanbul İmar İnşaat Anonim Şirketi
İMAR AŞ	Kayseri İmar ve İnşaat Ticaret Anonim Şirketi
İMAR İNŞAAT	Eskişehir İmar İnşaat Ticaret Anonim Şirketi
İNNO-PARK	Konya Teknoloji Geliştirme Bölgesi Yönetici Anonim Şirketi

İnş	İnşaat
İSBAK AŞ	İstanbul Bilişim ve Akıllı Kent Teknolojileri Anonim Şirketi
İSFALT AŞ	İstanbul Asfalt Fabrikaları Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
İSKİ	İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi
İSPARK AŞ	İstanbul Otopark İşletmeleri Ticaret Anonim Şirketi
İSPER AŞ	İstanbul Personel Yönetim Anonim Şirketi
İSTAÇ AŞ	İstanbul Çevre Yönetimi Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
İSTELKOM AŞ	İstanbul Elektronik Haberleşme ve Altyapı Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
İSTGÜVEN AŞ	İstanbul Güvenlik Anonim Şirketi
İSTON AŞ	İstanbul Beton Elemanları ve Hazır Beton Fabrikaları Anonim Şirketi
İSU	Kocaeli Su ve Kanalizasyon İdaresi
İSYÖN AŞ	İstanbul Yönetim Yenileme Anonim Şirketi
İZAYDAŞ	İzmit Atık ve Atıkları Arıtma Yakma ve Değerlendirme Anonim Şirketi
İZBAN AŞ	İzmir Banliyö Taşımacılığı Sistemi Ticaret Anonim Şirketi
İZBELCOM AŞ	İzmir Büyükşehir Belediyesi Çevre Korunması
İZBETON AŞ	İzmir Büyükşehir Belediyesi Beton ve Asfalt Enerji Üretim ve Dağıtım Tesisleri Su Kanalizasyon Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi
İZDENİZ AŞ	İzmir Deniz İşletmeciliği Nakliye ve Turizm Ticaret Anonim Şirketi
İZELMAN AŞ	İzmir Genel Hizmet Otopark Özel Eğitim İtfaiye ve Sağlık Hizmetleri Ticaret Anonim Şirketi
İZENERJİ AŞ	İzmir İnsan Kaynakları Temizlik Bakım ve Organizasyon Enerji Yayın Reklam Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi
İZFAŞ	İzmir Fuarçılık Hizmetleri Kültür ve Sanat İşleri Ticaret Anonim Şirketi
İZGAZ AŞ	İzmit Gaz Dağıtım Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
İZMETRO	İzmir Büyükşehir Belediyesi Metro işletmeciliği Taşımacılık inşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
İZMİR JEOTERMAL AŞ	İzmir Jeotermal Enerji Sanayi Anonim Şirketi

İZMİRGAZ AŞ	İzmir Doğalgaz Dağıtım Anonim Şirketi
İZSU	İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi
İZULAŞ	İzmir Ulaşım Hizmetleri ve Makine Sanayi Anonim Şirketi
JEOTERMAL AŞ	Bursa Jeotermal Enerji İnşaat Turizm Madencilik Ve Ticaret Anonim Şirketi
KASKİ	Kayseri Su ve Kanalizasyon İdaresi
KASKİ Kahramanmaraş	Kahramanmaraş Su ve Kanalizasyon İdaresi
KASTAŞ	Kastaş Sızdırmazlık Teknolojileri Anonim Şirketi
KAYMEK	Kayseri Mesleki Eğitim ve Kültür Anonim Şirketi
KAY-SER	Kayseri Serbest Bölgesi Anonim Şirketi
Kayseri Gaz	Kayseri Doğalgaz Dağıtım Pazarlama ve Ticaret Anonim Şirketi
KAYSO	Kayseri Sanayi Odası
KAY-TUR	Kayseri Turizm Eğitim Kültür Ticaret Anonim Şirketi
KCETAŞ	Kayseri ve Civarı Elektrik Türk Anonim Şirketi
KENTHİZMETLERİ - AŞ	Eskişehir Kent Hizmetleri Üretim Yapım Bakım Onarım Dağıtım Sanayi ve Ticaret Limitet Şirketi
KENTAŞ	Eskişehir Kent İçi Toplu Taşıma Nakliye Makine ve İnşaat Sanayi ve Ticaret Limitet Şirketi
KEPSAŞ	Kayseri Elektrik Perakende Satış Anonim Şirketi
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
KİPTAŞ AŞ	Konut İmar Plan ve Sanayi Ticaret Anonim Şirketi
KONBELTAŞ	Konya İnşaat Taşımacılık Hizmetleri Danışmanlık Park İşletme Ve Elektrik Üretim Anonim Şirketi
KOSKİ	Konya Su ve Kanalizasyon İdaresi
KÜLTÜR AŞ	İstanbul Kültür ve Sanat Ürünleri Ticaret Anonim Şirketi
LTD	Limitet
Malatya Kültür AŞ	Malatya Büyükşehir Belediyesi Kültür Sanat Etkinlikleri ve Fuarcılık Hizmetleri Ticaret Anonim Şirketi
MANİSASU	Manisa Su ve Kanalizasyon İdaresi
MANULAŞ AŞ	Manisa Ulaşım Hizmetleri Makine Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
MARSU	Mardin Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
MASKİ	Malatya Su ve Kanalizasyon İdaresi

MEDİCLUST AŞ	Samsun Medikal Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
MEDYA AŞ	İstanbul Dijital Medya Anonim Şirketi
MEGSAŞ AŞ	Malatya Ekmek Gıda Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
MELSA	Muğla El Sanatları Sanayi Ticaret Limitet Şirketi
MESKİ	Mersin Su ve Kanalizasyon İdaresi
METRO İSTANBUL AŞ	Metro İstanbul Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
METROPOL	Metropol İmar Tesis Yönetimi Ortak Sağlık Güvenlik Birimi Bilgi Teknolojileri İnsan Kaynakları Yönetimi Danışmanlık İnşaat Taahhüt Proje Turizm Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
MOTAŞ AŞ	Malatya Büyükşehir Belediyesi Ulaşım Hizmetleri Anonim Şirketi
MUBEP	Muğla Büyükşehir Belediyesi Emek Personel Limitet Şirketi
MUSKİ	Muğla Su ve Kanalizasyon İdaresi
MUTTAŞ AŞ	Muğla Kent Hizmetleri İnşaat Turizm Taşımacılık Ticari İşletmecilik İletişim Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
ORBEL	ORBEL İnşaat Güvenlik Taahhüt Hizmet Nakliye Sanayi Ve Ticaret Anonim Şirketi
Org	Organize
OSKİ	Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü
OTOBÜS AŞ	İstanbul Ulaşım Hizmetleri ve Araç Kiralama Anonim Şirketi
PORTAŞ	Ankara Büyükşehir Belediyesi Proje Organizasyon İnşaat Doğalgaz İç ve Dış Ticaret Sanayi Anonim Şirketi
SABEK AŞ	Samsun Bölgesel Ekonomik Kalkınma Konseyi
SAĞ-TAŞ AŞ	Sağ-Taş Sağlık Tesisleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
SAMULAŞ	Samsun Proje Ulaşım İmar İnşaat Yatırım Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
SASAY AŞ	Sakarya Çevre Enerji İhtiyaç Maddeleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
SASKİ Sakarya	Sakarya Su ve Kanalizasyon İdaresi
SASKİ Samsun	Samsun Su ve Kanalizasyon İdaresi
SEKAPARK	Kocaeli Turizm İşletmecilik ve Yatırım Anonim Şirketi
Sis	Sistem
SPİLAŞ AŞ	Yapı Çevre Planlama Proje Enerji İnşaat Müşavirlik Basım Yayın

	İthalat İhracat Sanayi Ticaret Anonim Şirketi
SPOR İSTANBUL AŞ	İstanbul Spor Etkinlikleri ve İşletmeciliği Anonim Şirketi
ŞANBEL AŞ	Şanbel Enerji Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi
Şanlıurfa Bel-Taş AŞ	Şanlıurfa Beltaş İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
Şanlıurfa BEL-TUR	BEL-TUR Sosyal Hizmetler Kültür Turizm Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
ŞEHİR HATLARI	İstanbul Şehir Hatları Turizm Sanayi Ticaret Anonim Şirketi
Şti	Şirket
ŞUSKİ	Şanlıurfa Su ve Kanalizasyon İdaresi
Taah	Taahhüt
TDK	Türk Dil Kurumu
TESKİ	Tekirdağ Su ve Kanalizasyon İdaresi
TİSKİ	Trabzon İçme Suyu ve Kanalizasyon İdaresi
TMK	Türk Medeni Kanunu
TOBAŞ	Toplu Konut- Büyükşehir Belediyesi İnşaat Emlak Mimarlık ve Proje Anonim Şirketi
TOKTAŞ AŞ	Toktaş İnşaat Turizm Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
TRABEL AŞ	Trabel Gıda Hayvancılık Turizm Temizlik Güvenlik Danışmanlık Hizmetleri Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
TRABİTAŞ	Trabitaş Sosyal ve Kültür Hizmetleri Ticaret Anonim Şirketi
Tur	Turizm
UGETAM AŞ	İstanbul Uygulamalı Gaz ve Enerji Teknolojileri Araştırma Mühendislik Anonim Şirketi
ULAŞIMPARK	Kocaeli Ulaştırma Hizmetleri Ticaret ve Anonim Şirketi
ÜNİBEL	Özel Eğitim Bilgi Teknolojileri Kültür, Tanıtım ve Yayıncılık Sanayi Ticaret Anonim Şirketi
VASKİ	Van Su ve Kanalizasyon İdaresi
YAKTAŞ	Kayseri Büyükşehir Belediyesi Enerji Tarım Hayvancılık Ticaret Anonim Şirketi

1. GİRİŞ

Bilgi ve sermayenin yeryüzünde hızla yayılması uluslararası ilişkilerin ve ekonomik dengelerin yeniden kurulmasını gerekli kılarken; kentlerin yükümlülüklerini artırmış, faaliyet alanlarını çeşitlendirmiş ve toplumsal kodlarını da değiştirmiş bulunmaktadır. Bu değişimin temelinde iktisadi ve siyasi parametrelerin etkisi olduğu kadar ülkenin jeopolitik konumu da önem arz etmektedir. Göç yolları üzerinde yer alıyor olmasının rolü bulunduğu, nüfus artışı ve yönetsel politikaların da kentlerin nicelik ve nitelik bakımından değişim süreçlerini hızlandıran itici güçler olduğu görülmektedir.

Uluslararası pazarda varlıklarını devam ettirebilmek ve daha güçlü olabilmek isteyen ülkelerin, kalkınma odaklı politikalarının, merkezi yönetimin tekil faaliyetleri ile sağlanması noktasında yetersiz kalması, beraberinde kent yönetimlerinin de kalkınmayı yerelden destekleyen birimler olarak, güçlendirilmesi yönünde adımlar atılmasını gerekli kılmıştır. Bu zorunlu ihtiyacın sonucunda güçlenen kent yönetimleri, mensubu olduğu ülkenin sınırlarının da ötesinde ulusüstü işbirlikleri yoluna giderek küresel ağlara eklemenebilen, devasa bütçelere sahip yönetsel birimler haline gelerek; küresel sistem ve yerel yönetimler arasında denge ve uyum tesis etmeye çalışmaktadır (Tunçer & Ceyhan, 2019: 78).

Dünya uzun yıllar kırsal kesimin hâkimiyetinde iken, 2000-2010 yılları arasında insanlık tarihinde bir dönüm noktası yaşanmış ve “yeryüzünün kent nüfusu ilk kez” kırsal kesimi aşmıştır (Bayhan, 2014: 216).

Küresel boyutta etkileri gözlemlenebilen bu sürecin yansımaları, Türkiye’de de karşılık bulmaktadır. 1980’li yıllarla beraber büyükşehirlerin kurulmaya başlanması ve yasal mevzuatın derinleştirilmesi ile birlikte bu birimleri güçlendirme sürecinin hızlandığı görülmektedir.

Uzun yıllar tarım merkezli bir üretim/kalkınma pratiğinin tercih edilmiş olmasının ardından, tarımda makineleşmeye geçilmesi ve sanayi yatırımlarının artması; Türkiye’de köylerin, tarım arazilerinin terk edilerek kent merkezlerine göçün süreklileşmesini beraberinde getirmiştir. Nüfus birikim süreci ile doğal olarak şekillenen kent merkezleri artık yoğun bir şekilde iç ve dış göç olarak da büyümeye başlamıştır.

Ekonomik tercihlerin yanı sıra Türkiye’nin jeopolitik konumu gereği çevre ülkelerde yaşanan siyasi krizler dolayısı ile ülkenin ve özelden ise büyük kentlerin dış göç alması nüfus yoğunluğunu artırmaktadır. Nüfusun artışı, ekonomik tercihleri çeşitlendirmekte ve kent yönetimlerini yeni yerleşim politikaları geliştirme noktasında zorlamaktadır. Yerleşim politikaları, alt yapı hizmetleri, sağlık, eğitim, güvenlik, kültür sanat faaliyetleri, çevre ko-

ruma ve yeşillendirme çalışmaları kentin sosyo- politik ve ekonomik yapısını etkilemekte ve bütün bu faaliyetleri gerçekleştirme noktasında bütçe hacimlerini genişletmeyi gerektirmektedir.

Kent yapısında bu genişleme sürecinde ortaya çıkan sorunların çözümüne ilişkin uygulamalar, bankacılık sektörünün kredi mekanizmalarının düzenlenmesi, kentsel ekonomiye sektörel kararlarla ve planlama kararlarıyla müdahale edilmesi ve nihayet kentin büyümesinin metropol kentler ağı içindeki ekonomik yerine göre ulusal kontrol mekanizmalarını da baskılaması gibi nedenlerle de büyümenin sürekliliği/engellenmezliği ortaya çıkabilmektedir (Tunçer, Ceyhan, & Aydoğan, 2018). Ulusal kalkınma politikalarına dâhil olan kent yönetimlerinin yapmış oldukları yatırım harcamaları ve geliştirdikleri iddialı projelerle de bakanlıkların harcamalarından çok daha geniş boyutta bütçe gerçekleştirmeleri söz konusu olabilmektedir.

Mali açıdan öz gelir yaratmada imkânların sınırlı olması, merkezi idareye bağımlılık, gerek belediyeler gerekse il özel idareleri ile ilgili kanunla verilen yetki ve sorumlulukları yerine getirebilmek için gerekli olan bütçe yetersizliği, yerel yönetimlerin zayıf noktaları olarak görülmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Kent yönetim bütçelerinin öngörülemeyen boyutlara erişmiş olması; uzun yıllar Türkiye’de yerel yönetim bütçeleri ile ilgili olarak yapılan araştırmalar neticesinde, bütçe yetersizliklerine ilişkin ortaya çıkan analizleri yeniden sorgulamaya sevk etmektedir. Çünkü belediyelerin hizmet yükümlülüklerinin çeşitlenmesi ile beraber gelir ve gider kalemleri arasındaki makas giderek açılmakta ve beraberinde yurtiçi ve yurtdışı borçlanma rakamlarının oldukça yükseldiği görülmektedir.

1.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusunu Türkiye’de mali kaynak hacimleri oldukça büyüyen büyükşehir belediyelerinin “mali olanakları” oluşturmaktadır. 30 Büyükşehir Belediyesi özelinde Türkiye’de kentleşme dinamiklerine yoğunlaşmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin sahip oldukları bütçeleri, gerek yurt içi gerek yurt dışı borçlanma yoluna giderek oluşturdukları sermaye ile gerçekleştirdikleri faaliyetler ve büyük ölçekte projeler ile ülke kalkınmasını yerelden desteklemektedirler.

Dolayısıyla araştırmanın temel problematiğini, üniter bir devlet bünyesinde yerel yönetimlerin artan ekonomik gücünün kamuoyu tarafından yeterince dikkate alınmadığı; üstelik belediyelerin sadece reel bütçe büyüklükleri ile değil; aynı zamanda hizmet ihalele-

ri, borçlanmalar, şirketler ve henüz değer ölçümleri yapılamayan rant yaratma mekanizmalarının bir bütün olarak hesaplanmadığı gerçeği oluşturmaktadır. Bütün dışında en çok bırakılan ise büyükşehir belediye şirketleri yer almaktadır. Belediye şirketleri, kendileri ile ilgili verileri, kamuoyu ile paylaşmamaktadır. Ulaşılabilen resmi verilerde dahi şirket bilgilerinde eksiklikler bulunmaktadır.

Yerel yönetimlerin artan mali güçlerinin, Türkiye’de belediyelerin kurulmasındaki amaç ve yerel yönetimlerle ilgili olarak uygulanan yönetsel sistem birlikte düşünüldüğünde, süregelen merkezi yönetim ve yerel yönetim kaynak dağılımı ve iş bölümü problemlerine yeni bir boyut getireceği tartışılmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACIÖNEMİ VE SINIRLILIKLARI

Onbirinci Kalkınma Planı dâhil olmak üzere, neredeyse tüm kalkınma planlarının “Yerel Yönetimler” Raporlarında, görev alanlarında, kaynakların yerinde ve verimli kullanılarak, yerel potansiyelin harekete geçirilmesi gereğine vurgu yapılmaktadır.

Ulusal kalkınmayı yerelden destekleyen belediye yönetimleri, artık kalkınmayı yalnızca yerelden desteklememekte, ulus üstü ölçekte işbirliklerine giderek, mensubu olduğu ülkeden daha çok adını duyurabilmektedir. Araştırma, Türkiye’de yerel yönetimlerin büyükşehir belediyeleri örneğinde, yerel potansiyelinin hangi boyutlarda gerçekleştiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Çalışmanın ilk sınırlılığı ülkenin tüm 81 il belediyesini değil, 30 büyükşehir belediyesini ele almakta olmasıdır. Çalışma evrenini tüm illere genişletmek, tezin hacim ve kapsamı içinde çok fazla zaman ve emek gerektireceğinden bu yola başvurulmamıştır. Tezin temel probleminin sorgulanması bakımından hizmet çeşitliliği ve projeler için kullanılan bütçe büyüklükleri açısından daha anlamlı veriler sunan büyükşehir belediyelerine odaklanmak tercih edilmiştir.

Seçilen çalışma konusunda genel olarak veri azlığı bulunması; sistematik bir veri bankasının bulunmaması; tüm yerel yönetimlerin web sayfalarında bütçe rakamlarına yer vermemeleri ise tezin en önemli sınırlılığı olmuştur. Özellikle ilgili kamu kuruluşlarından ve yerel yönetimlerden talep edilen bilgilerin, tarafımıza zamanında ulaşmamış veya hiç ulaşmamış olması araştırmanın daha geniş kapsamda olmasını zorlaştırmıştır. Ağırlıklı olarak 6360 Sayılı yasa sonrasında Büyükşehir Belediye’lerine bağlanan bazı ilçe belediyeleri, belediyeye ait faaliyet raporlarını paylaşmak istememişler yahut ilçe belediyeleri ile iletişim hiç kurulamamıştır.

Ancak bütün bu kısıtlar, bir yandan tezin en sağlıklı rakamsal verilerle sunulabilmesini engellerken; diğer yandan da zaten tezin ana teması olan “bu konuda sistematik bir envanter oluşturulmadığı için kamuoyunda yerel yönetimlerin gerçek ekonomik büyüklükleri hakkında yeterli bilgi ve algı oluşmadığı” iddiasını da desteklemektedir. Bu da tezin asıl önemini ortaya çıkarmakta ve tüm veri kısıtlarına karşın derlenen rakamlar ile alanın resmi kurumları ve akademik çalışmalara önemli katkı sunması öngörülmektedir.

Çalışmanın bir diğer kısıtı ise “yerel yönetim” kavramı ile aslında temel olarak “belediyeler”in ifade edilmesidir. Ancak gerek alanın uluslararası kavramsallaştırmasına paralel kurgulanması, gerekse inceleme sürecinde diğer yerel birimlerin verilerine de değinilmek zorunluluğu, bu kavramın odak alınmasını gerektirmiştir.

1.3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmada resmi raporlar, basın taraması verileri vb. kaynaklardan veri toplama ve mevzuat taraması, yayınlanmış verilerle ilgili içerik analizi yapılmasına ek olarak literatür incelemesi yöntemi izlenmektedir. Çalışmada öncelikle yerel yönetimlerin sosyo-ekonomik önemi, yerel kalkınmadaki rolleri çerçevesinde bir çözümleme yapılmaktadır. Daha sonra Türkiye geneli için oluşturulan yazından yola çıkılarak, özelde 30 Büyükşehir Belediyesi’nin tarihsel süreçte kentleşme serüveni ve bugünkü durumuna ilişkin durum tespiti ve analizlerle ilgili kamu kurum ve kuruluş yayın ve raporlarından yararlanılarak, yasal mevzuatın değerlendirilmesi yolu ile ana çerçeve sergilenmeye çalışılacaktır.

1.4. ARAŞTIRMA DESENİ

Ağırlıklı olarak betimsel araştırma yöntemi tercih edilmektedir. İlgili kurumlardan alınan bilgi ve belgeler kaynak olarak kullanılmaktadır. Elde edilen veri setleri ile tablolar oluşturularak bütüncül bir analiz yapılması hedeflenmektedir.

1.5. VERİ TOPLAMA ARACI

Genel yazın araştırmasının yapılmasının ardından, Hazine ve Maliye Bakanlığı, Kamu İhale Kurumu, İller Bankası, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerinden faydalanılarak büyükşehirler ve belediyelere ilişkin veriler sunulmaktadır. Belediyelere ait bütçe verileri, belediye faaliyet raporlarından elde edilmektedir. İlk aşamada Sayıştay Başkanlığı Denetim Raporları’ndan 30 büyükşehir belediyesinin ve 162 büyükşehir ilçe belediyesinin raporlarına erişilmiştir. 127 büyükşehir ilçe belediyesinin raporlarına internet adreslerinden erişim sağlanmıştır. 152 belediyeye ise bilgi edinme ve mail yolu ile başvuruda bulunulmuştur. 519 büyükşehir ilçe belediyesinden 256 ilçe

belediyesinin verilerine ulaşım sağlanılabilmif, 263 ilçe belediyesi verilerine ulaşılamamıştır.

Resmi verilere ek olarak ya da resmi verilerin edinilemediği durumlarda, basın taraması ile elde edilen proje, ihale, imar uygulamaları gibi değer oluşturan verilere de dayanılmaktadır.

Çalışma z itibariyle resmi rapor incelemelerine dayanacağından analizler, metin analizi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Tablolamalar yoluyla anlatım kolaylığı amaçlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde öncelikle yerel yönetimler üzerine kavramsal açıklamalara yer verilmektedir. İkinci başlıkta ise ulusal kalkınma hamlelerinde bir sıçrama tahtası olarak görülmeye başlanılan yerel yönetimler, bölgesel ve ulusal kalkınma bağlamında değerlendirilmektedir.

Bölüm sonunda ise Türkiye’de yerel yönetim anlayışının gelişimi süreçsel olarak değerlendirilmektedir. Çalışmanın çıkış noktası olan belediyeler ve özelinde büyükşehir belediyeleri, yasal mevzuat gelişmeleri ile birlikte ele alınmaktadır. Planlı döneme geçiş ve “beş yıllık kalkınma planları” ile iktisadi alanda daha çok ön plana çıkarılmaya çalışılan yerel yönetimlerin, planlı dönemlerde hangi bağlamlarda politika geliştirdiği üzerinde durulmakta, yerel yönetim ve ulusal kalkınma ilişkisi araştırılmaktadır.

Tezin ilerleyen bölümlerinde yer alan verilerin daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak bakımından bazı kavramsal açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

Bütçe; 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu’nda, belirli bir dönemdeki gelir ve gider tahminleri ile bunların uygulanmasına ilişkin hususları belirten ve usulüne uygun olarak konulan belgeyi ifade etmektedir. Yerel yönetimlerin mali özerkliğinden bahsederken, bütçe hazırlama yetkisinin bulunuyor olması önemli bir ölçü olmaktadır (Akdemir, 2009: 267).

Değer kavramı araştırma kapsamında yer alan kurumların ekonomik verilerini ifade etmek amacı ile kullanılmaktadır. Değer yaratma mekanizmaları ise belediyelerin bütçe büyüklükleri dışında, ulusal ve küresel ilişki ağları, kentsel gelişimle ilgili mekan kullanım alanları ve yükselen ekonomik kurumlar olarak belediye şirketleri ve bağlı idarelerini ifade etmektedir.

Kalkınma; tek yönü ile değerlendirmenin zor olduğu bir kavramdır. Türk Dil Kurumu (TDK) kalkınmayı iyileşme, şifa bulma anlamlarında tanımlamaktadır. Kalkınma bir ülkede ekonomik verilerdeki iyileşmenin yanında sosyal ve toplumsal alanlardaki iyileşmeyi de kapsamaktadır (Özer, 2010: 55). Kalkınma sürecinin üç boyutu bulunmaktadır. Ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma ve insani kalkınmadır (Tolunay & Akyol, 2006).

Türkiye’nin beş yıllık kalkınma planlarında bilgi ve eğitim teknolojilerinden finansal hizmetlerin geliştirilmesine, konut, inşaat, adalet, iş sağlığı ve güvenliği, kimya sanayi alanları dâhil olmak üzere birçok alanda; ekonomik, siyasi ve insani kalkınma hedeflerine ilişkin politika öneri ve tercihleri geniş yer almaktadır. Türkiye’nin 1960’lı yıllarla birlikte planlı kalkınma sürecine geçmiş olması ile daha çok gündeme gelen kalkınma kavramı,

araştırma boyunca yerel yönetimler ve ulusal kalkınma ile ilişkili olarak ekonomik fonksiyonunu ifade eden bağlamda kullanılmaktadır.

Misyon, görev ve amaç anlamlarını, vizyon ise geleceğe dair planları ve hedefleri ifade etmektedir.

Nüfus, bir ülkede yahut bir bölgede belirli bir zaman diliminde yaşayanların toplam sayısını açıklamaktadır.

Yerel terimi genellikle yerel yönetim sınırları içerisinde yaşayan halkın biryerle (toprakla, alanla) olan bağlantısını ifade etmektedir (Kalabalık, 2005: 37).

Yönetim, başkalarını sevk ve idare etme, bireylere iş yaptırabilme süreci ya da faaliyeti olup, iş birliği ve grup unsurları bakımından değerlendirildiğinde ise bu toplulukların yürüttüğü iş birliği faaliyeti olarak da tanımlanabilmektedir (Öztürk, 2018).

1. YEREL YÖNETİMLER

Yerel yönetimlerin oluşturulmasındaki çıkış noktası, merkezi yönetimin yetersiz kaldığı noktalarda işlevselliği sağlama ve olumsuzlukları ortadan kaldırmak arayışıdır (Tekdere, 2018).

Yeryüzündeki yerel yönetim sistemlerinin oluşmasında, ülkelerin kendi tarihsel gelişim süreçlerinin; ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılarına yön veren iç ve dış etkenlerin önemli bir payı bulunmaktadır (Keleş, 2011: 77). Yerel yönetimlerin her birinin kendine ait ismi, coğrafi alanı ve yerel topluluğu bulunmaktadır. Bu üç unsur yerel yönetimlerin “kimlik kartını” oluşturmaktadır (Şengül, 2013).

Bu ifadeler doğrultusunda; bir ülkenin alt birimleri olarak yerel yönetimler, coğrafi sınırlılıkları olan ve o coğrafyada bulunan insanlara, merkezi yönetimin zayıf kaldığı alanlarda hizmet sunma anlayışı ile varolan kurumlar oldukları belirtilebilir. Her yerel yönetim mekanizması ülkelerin sahip oldukları yönetsel, siyasi, sosyo-ekonomik müktesabatlara ile ilgili olarak farklılık arz edebilmektedir. Yerel yönetimler, kurulu olduğu coğrafyada yaşayan insanların kültürel kodlarına, sosyo ekonomik alışkanlıklarına ve yaşam koşullarına tanıklık eden en yakın yönetsel mekanizmalardır. Bu bakımdan merkezi yönetimin, yerel halk ile arasında bir köprü vazifesi gördüğünü söyleyebilmek mümkündür.

Yerel yönetimlerin hem “yerel”, hem de bir “yönetim (iktidar)” kurumu olarak iki temel boyutu bulunmaktadır. Birincisi; “yerel hizmet birimi olma” yerel hizmetleri sağlayıcı olma durumu, yerel yönetimin bir işletme, üretme ya da ürettirme ve idare etme

sistemi olarak yönetsel sürecin uzantısı olma durumudur. İkincisi ise “yerel toplum yöneticilerinin seçimle iş başına gelmesi”dir; burada da bir siyasal sistem olma durumu söz konusudur (Yıldırım, 2013: 95).

Yerel yönetimlerin en önemli ortak özelliği ise idari ve mali özerkliğe sahip olmaları ve seçimle iş başına gelen organlar ile yönetilmekte olmalarıdır (Pehlivan, 2011: 193).

Castells (2013) toplumların akışlar etrafında inşa edildiğini söyler: Sermaye akışı, bilgi akışı, teknoloji akışı, örgütsel iletişim akışı, görseller, sesler ve sembollerin akışı ve bu akışlar sadece toplumsal unsurlar değil aynı zamanda siyasal, ekonomik süreçlerin de bir ifadesi olarak öne çıkmaktadır. Bu bakımdan her bir yerel yönetim kuruluşu, akışlar bağlamında düşünüldüğünde aynı zamanda farklı bir girişimci gücü ifade etmektedir (Eryılmaz, 2010: 135).

Yerel yönetimler tarihsel olarak merkezi yönetimden önce geldiği gibi, demokratiklik olarak da diğer yönetim unsurlarından daha üstündür (Yıldırım, 2013). Yerel yönetimler tarih boyunca ekonomik birimler olarak; bazen bir ülke ekonomisinin belirleyici unsurları olarak, bazen doğrudan “beledi” işlevleri bakımından ekonomik roller üstlenerek bu özellik ve önemlerini korumuşlardır (Fırat, 2008).

2.YEREL YÖNETİM VE ULUSAL KALKINMA İLİŞKİSİ

Ulus devletler dünyasından küresel bir dünyaya, sanayi toplumundan bilgi toplumuna, Fordist üretimden esnek üretime ve modernist zihniyetler dünyasından postmodernist bir zihniyetler dünyasına evrilirken (Tekeli, 2013-2014: 65) ülkelerin toplumsal, ekonomik ve yönetsel kodları da değişmektedir. Bu bağlamda sürdürülebilir ve rasyonel bir kalkınma sağlayabilmek için ülkelerin, merkezi yönetim ve kent yönetim birimleri ile organize olarak çalışma zorunluluğu doğmaktadır.

Küreselleşme sürecinde devlet yapısına ilişkin değerlendirmelerde genel eğilim, bu sürecin ulus devletlerin iktidarını ve hareket sahalarını daralttığı, işlevlerinde farklılıklar meydana getirdiği, böylelikle yerel yeni örgütlenmeler (Ökmen, 2009: 13) oluşturarak küresel ağlara eklenildiği şeklindedir. Ölçeği büyüyen ve güçlenen yerel yönetimler, kalkınmayı yerel ölçekten destekleyen en önemli birimler haline gelerek (Tunçer & Ceyhan, 2019); ulus devlet kavramındaki anlam farklılaşması ile kentler arasında daha kolay işbirliğine ve dayanışmaya dayalı faaliyetler gerçekleştirebilmektedir(Şahin, 2013).

Küreselleşme yekpare bir bütünden ziyade, küresel kapitalist faaliyet ve ilişkilerin coğrafi olarak birbirine eklemlenmesinden doğan bir örüntü gibi görülmelidir (Cox'tan akt. Harvey, 2015: 156)

Küreselleşmenin etkilerinden biri olarak, gücün yerel unsurlarından alınarak küresel ağlara eklemlenmesi ile kentler küresel sistemde önemli aktörler haline gelmektedir. Ancak bu süreçlerin kente yansıyan tersi yönde sonuçları da bulunmaktadır. Küresel ağlara eklemlenerek yukarı yönlü bir çıkış sağlayan kentler, küresel ağların da yerel üzerinde baskı oluşturmasını kabullenmekle yerelin kendine özgü doğasını parçalayabilmektedir. Küresel kodların da artık yerelde barındığı bir sistem söz konusu olmaktadır. Küreselleşme bu bakımdan yalnızca yukarı yönlü bir süreç değil aynı zamanda aşağı yönlü bir sürece de tekabül etmektedir (Al, 2009). İki yönlü ilişki bağlamında küreselleşme genel olarak küresel ve yerel olanın yahut soyut bir söylemle evrensel ve özel olanın “eşzamanlılığı ve iç içeliğini” irdelemektedir (Beck'ten aktaran Zeren, Sevinç&Gül, 2016: 178). Bir yandan yerelliklerin yerel güç odaklarının kimliklerin vd. eşit tutulduğu izlenimi verilirken; diğer yandan da küreselleşme yerellikler düzeyinde kimlikleri parçalayarak yapıları ve kültürleri başkalaştırarak (Bayhan, 2014: 214) yeni silüetler oluşturmaktadır.

Küreselleşme, ülkede kimi kentleri “dünya kenti” durumuna getirebilmek için bu kentlerin beş yıldızlı otellerle, gökdelenlerle, büyük iş ve ticaret ötekleriyle doldurulmasını amaçlamakta ve bu amacı gerçekleştirmenin önünde “engel” oluşturan bütün kentsel ve çevresel değerleri hiçe saymakta sakınca görmemektedir (Keleş, 2016: 65). Bu minvalde dünya kenti olmak yahut kentsel markalaşmak, kent yönetimlerinde tartışmaya açılan kavramlar olmakta ve kentlilere başarısızlık ihtimali yokmuşçasına gelecek hayali olarak sunulmaktadır (Tunçer & Ezme, 2016).

Böylelikle kentli insanın zihin dünyasında da yer etmeye başlayan kavramlarla, küresel yerelin içinde kendine yer bulmakta zorlanmamakta fakat yerel için aynı durum söz konusu olmamaktadır (Zeren, Sevinç, & Gül, 2016). Bu sürece değin daha küçük bir coğrafi alana tekabül etmekte olan yerel, şimdi uluslararası arenada (Köse, 2005: 10) küresel metropol ağların içinde yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkelere altyapı ve çevre yatırımlarına destek sağlayan Dünya Bankası ise tüm dünyaya “planı bırak, piyasaya bak” öğüdünü vererek (Keleş, 2016), bu süreçlerin öngörülemeyecek şekilde hızlanmasına yol açmaktadır.

Artık kentler/yerel yönetimler ülke politikalarının doğrudan gerçekleştiği zemin haline gelmekte ve bu sebeple siyasetin ve sermayenin ilgi odağı biçiminde şekillenmektedir (Mimarlar Odası, 2015:15). Bu doğrultuda belediyelerin bugün yerel ve bölgesel kalkınma konusunda birincil hedefleri; yerel dinamiklere bağlı kalkınma anlayışı ile ekonomik gelişme ve sosyal refahı ülke genelindeki denge ile uyumlaştırabilmektir (Taşkın, Altıparmak, & Demir, 24-26 Mayıs 2012: 331). Yatırımları ile yöre halkına yeni istihdam olanakları oluştururken, aynı zamanda buldukları bölgenin ekonomik, sosyo-kültürel bakımdan gelişmesine de katkılar sağlamaktadır (Ulusoy & Akdemir, 2013).

Göymen (2010) belediyelerin etkin olarak kalkınmayı destekleyebilmeleri için bazı unsurların gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunlardan ilki; yörenin ekonomik bakımdan kalkınmasına katkı sağlayacak alt yapı hizmetlerinin sağlanmasıdır. Devamında ise bölgenin yatırım harcamaları için parlak hale getirilmesi, bölgede bulunan yatırımcıları buldukları bölgeye yatırım yapabilmelerini sağlamak için teşviklerin yapılması, sürdürülebilir kalkınmanın koşullarının gerçekleşiyor olması, sosyal sermayenin atılımına katkının olması, bölgenin öğrenen bölge olabilmesi ve ortak yatırımların sağlanması, nihâi olarak dünya ile iletişim kurabilen yönetim olma özelliğini taşıması gerekmektedir.

Yerel yönetimlerin ekonomik bakımdan güçlü hale getirilerek kalkınmayı destekliyor olması genel anlamda öngörülendir ancak sağlıklı bir kalkınma mevcut potansiyelin etkin kullanımı ile mümkün olmaktadır. Bu minvalde yerelin mali gücünün artırılması yerel potansiyel kullanılmadığı takdirde etkinliğin sağlanması mümkün olmamaktadır (Yüksel, Bakırcı, & Kutlar, 2010). Göz önünde bulundurulması gereken önemli bir gerçeklik ise şu ki; devletin yönetim yapısı ne olursa olsun yerel anlamda ekonomik kalkınmanın bütüne eklemlenmesi, kaynakların etkin dağılımı ve güçlü bir koordinasyon kalitesi ile mümkün olabileceğidir (Reese and Ohren'den aktaran Gürler Hazman, 2011: 19).

3.TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLER

Ülkelerin kurumsal yapılarının oluşumunda mensubu oldukları toplumsal ve yönetsel müktesabatlari önemli rol almaktadır. Osmanlı dönemi yerleşim düzeninde, kente özgü toplumsal yapılaşma ve bu minvalde hizmet üretimi Tanzimat dönemi öncesinde de bulunmaktaydı ancak modern anlamda belediyeciliğin kurumsallaşması 20. Yüzyıl başlarına denk gelmektedir (Ortaylı, 2000). Türkiye’de cumhuriyetin kuruluş dönemi birçok alanda olduğu gibi yerel yönetimlerde de yapılanmaya gidilen bir dönem özelliği göstermektedir (Ersöz, 2011: 104).

Kurumların güçlü ve etkin bir şekilde hizmet sunabilen mekanizmalar olabilmesi, toplumun bu kurumsal yapıyı benimsemesi ve kurum kültürünün oluşması ile mümkün olmaktadır. Türkiye’de de kentlerin hem nüfuslarının hem de kendilerinden beklenen hizmet hacimlerinin artıyor olması; küresel anlamda ülke sınırlarını aşan evrensel ekonomik kodların benimsenmesi kent yönetimleri üzerinde baskı yaratmaktadır. Ülkenin iç talepleri yanısıra Avrupa Birliği’ne üye olma kapsamında, AB müktesabatı ile uyumlaşma süreçlerinin de önemli etkisi, idareyi yasal dayanaklar oluşturarak kent yönetimlerini güçlendirme ve yenileme girişimlerine teşvik etmekte/mecbur kılmaktadır.

Toplumda yerel yönetim kültürünün oluşması ve demokratik ilkelerin benimsenmesi, zamana yayılan bir sürece tekabül etmektedir. Dolayısı ile yerel yönetimlerin etkinliğinin artırılması anlamında atılan her bir adım toplumsal değişimin, bir sürekliliğin ve zamansal bir olgunun ürünü olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. İmparatorluk bakiyesine sahip olan Türkiye için yerel yönetim mekanizmalarının oluşturulması ve güçlendirilmesi, uzun yıllara yayılan bir sürece dayanmakta olup yıllardır süregelen reform çalışmaları ise devam etmektedir.

Türkiye’de yerel yönetimlerin öncelikle anayasa olmak üzere yasal ve yönetsel metinler çerçevesinde, kurumsal yapı ve işleyişleri düzenlenmektedir. Yerel yönetimlerin şekillenmesinde kanunların yanı sıra yargı kararlarının etkisi de azımsanmayacak ölçüdedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014). Yerel yönetimler ifadesi anayasal bir kavram özelliği taşımaktadır. 1876 Anayasası dâhil olmak üzere bütün anayasalar, yerel yönetimlerle ilgili hüküm ve ilkelere yer vermiştir (Eryılmaz, 2010: 138).

1982 Anayasası’nda yerel yönetimlerle aynı anlamı ifade etmekte olan “mahalli idareler” kavramı kullanımı tercih edilmiştir. Anayasa’nın 127. maddesine göre *yerel yönetimler (mahalli idareler); il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını kar-*

şılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirlenen, karar organları (meclisleri), kanunda gösterilen, seçmenler tarafından oluşturulan, kamu tüzel kişileridir. Türkiye’de il özel idareleri, belediyeler ve köy idareleri olmak üzere 3 tür yerel yönetim birimi bulunmaktadır.

Cumhuriyet rejimi öncesinde yerel yönetimlerle ilişkili doğrudan veya dolaylı olarak 10 farklı yasal düzenleme, sonraki süreçte ise 2013 yılı baz alınarak bakıldığında, yerel yönetimleri konu alan 67 farklı yasal düzenleme gerçekleştirildiği görülmektedir (Yerel Yönetimler ÖİKR, 2014). Yıllar itibari ile gözlemlendiğinde, bu alanda yasal mevzuatta hemen hemen her yıl bir yeniliğe veya değişikliğe gidildiğini söylemek mümkündür.

3.1. KALKINMA PLANLARINDA YEREL YÖNETİMLER

Türkiye’nin yerel yönetim politikalarını ve yasal süreçlerini anlayabilmek, beş yıllık kalkınma planlarını da incelemeyi gerektirmektedir. Planlı kalkınma anlayışının benimsenmesi ile birlikte yerel yönetimler üzerine eğilim her plan döneminde artış göstermiş ve bize yerelin mevcut görünümüne dair fotoğraflar sunmuş ve sunmaya da devam etmektedir. Kalkınma planlarının ardından yayınlanmakta olan ihtisas komisyon raporları ise planlarda hedeflenen politikaların başarıya ulaşip ulaşmadığına dair durum analizi niteliği taşımakta olup politikalar hakkında bize gerçekçi veriler sunabilmektedir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967) ile başlayan planlı dönemde “yerel yönetimler” öncelenen önemli yatırım ve hizmet kurumlarından olmuştur. Dönemin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değerleri de düşünülerek, bu plan döneminde toplum kalkınması kavramına ağırlık verildiği dikkat çekmektedir. Süreç yukarıda ele aldığımız kentleşme hareketlerinin hızlandığı zaman dilimine denk gelmektedir. Bu doğrultuda birinci plan döneminde, büyük şehirlerin dengeli olarak büyümesi amacının önce çıktığı görülmektedir. Planda, merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin, kalkınma çabası içinde olan bir ekonomi için; işbirliği yapmak ve koordineli çalışmak zorunda olduğu üzerinde durulmaktadır. Altyapı hizmetlerinin görülmesinde ödenek yetersizliği sebebi ile halkın gönüllü çalışma hususunda teşvik edilecek olması, öngörülen politikalar arasında yer almaktadır. Bu plan döneminde “yerel kalkınma” yahut “bölgesel kalkınma” kavramları açık olarak ifade edilmemektedir. (Devlet Planlama Teşkilatı, 1963).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968- 1972) sanayileşme, kentleşme ve tarımsal faaliyetlerde modernleşme; ekonomik kalkınma için vazgeçilmez unsurlar olarak ele alınmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2018). Yerel yönetimlerin gelir yetersizliklerinin üzerinde

durularak, yapılması hedeflenen mahalli idareler gelir reformu ile bu yönetimlerin öz gelirlerinin artırılması hedeflenmiştir. Mahalli idarelerin zamanın koşullarına göre donatılamamış olması sebebi ile merkezi yönetimin yükünü artırdığı vurgulanmıştır. Şehirlerden doğrudan sorumlu kuruluşların belediyeler olduğu ancak devletin bu kuruluşlara katkı sağlıyor olmasına karşın, bu destekleri ortaya çıkaracak kurumsal kültür bulunmadığı tespiti yapılmıştır. 1580 sayılı Kanun ile belediyelere verilen görevlerin dönemin şartları ile uyuşmuyor olması sebebi ile belediyeleri çözümlü güç sorunlarla karşı karşıya bıraktığı üzerinde durulmuştur. Merkezi yönetim ve belediyeler arasında iş bölümünün yeniden düzenlenmesi hedeflenmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1968).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977) döneminde yerel yönetimlerin kaynak yetersizliği nedeni ile görevlerini yürütmekte aksaklıklar yaşadığı üzerinde durulmuştur. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) önceki dönemlerde yaşanan sorunlar aşılabilmemiş değildir. Yerel yönetimlerin kaynak yetersizliği vurgulanmış ve bu durumun sebebi olarak kaynak yetersizliği yanında kaynakların etkin kullanılmıyor olduğu belirtilmiştir. Ekonomik sıkıntılar nedeni ile belediyelerin yatırım yapamadıkları ifade edilmiş "metropolitan" alanlara özgü yerel yönetim birimlerinin kurulması gerekliliği üzerinde durulmuştur. (Devlet Planlama Teşkilatı, 1973, 1979).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1985- 1989) merkezi yönetimin yerel yönetimlere bazı görevleri devretmesi gerektiği ifade edilmiştir. Belediye hizmetlerinin sunumunda öncelik sırasının belirlenmesi ve bu sıranın takibinin yapılması öngörülmüştür. Belediyelerin yatırım programlarını belli dönemlerle tespit etmelerinin sağlanması ve bu yatırımların uygulanabilmesi için belediye kaynaklarının kullanılması hedeflenmiştir. Bu plan dönemi için önemli bir husus gereken hallerde 'büyük projeler' için ayrı bir finansman modelinin geliştirilmesine yer vermiş olmasıdır (Devlet Planlama Teşkilatı, 1984).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990- 1994) bu dönemde önemli bir gelişme, 1988 yılında imzalanmış olan ve 1993'te Türkiye'de yürürlüğe giren 'Avrupa Yerel Özerklik Şartı'dır. Dönemin ve sonraki süreçteki politika tercihlerinde temel alınan metinler arasında yer almıştır. Ulusal kalkınmada öncelikli yöreler tespit edilmiş ve bu minvalde politikalar üretilmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996- 2000) yerel yönetim kanunlarında değişiklikler yapılması ve yerelin idari ve mali bakımlardan güçlendirilmesi vurgulanmaya

devam etmiştir. Mahalli idareleri güçlendirme reformu kapsamında, İller Bankası'nın ihtisaslaşmış bir yatırım bankası niteliğine kavuşturulması hedeflenmiştir. Yerel nitelikli kaynakların, yerel yönetimlere bırakılması ve öz kaynakları ile hizmetlerini kendilerinin gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1995).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001- 2005) belediyelerde sınırlı sayıda uzman personel bulunduğuna değinmektedir. Merkezi idare ödemeler dengesinin açık vermesinin, alt yapı yatırımlarının yetersiz kalmasına neden olduğu; yeni altyapı hizmetleri yapılamadığı gibi başlanılan işlerin de tamamlanamadığı; altyapı hizmetine zorunlu ihtiyaç olarak başlamak durumunda olan belediyelerin ise işlerini sürdürebilmek için büyük borçlar altına girmekte olduğu vurgulanmıştır. Nitekim belediyelerin borçlanma oranları yıllar içinde artış göstermiştir. Belediyelerin 1983-1999 yılları arasında almış oldukları dış kredilerin %54'ü Hazine tarafından üstlenilmiştir (Sekizinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu , 2001).

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) Ekonomik sosyal gelişme ekseninde; bölgesel gelişmenin sağlanabilmesi için yerel potansiyelin kullanılması, yerel ölçeğinde kurumsal kapasitenin artırılması ve kırsal kesimlerde kalkınmanın sağlanması hedeflenmiştir. Bu plan döneminde vizyon; istikrar odaklı, küresel ölçekte rekabet düzeyine sahip, bilgi toplumuna evrilebilen bir Türkiye olarak açıklanmıştır. Bu bağlamda çeşitli politikalar geliştirilmiş ve bu politika ayaklarından biri de şüphesiz yerel yönetimlere dayandırılmıştır (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006). Dokuzuncu Kalkınma Planında küreselleşme kavramı ilk kez ağırlıklı olarak yer almış ve politika tercihlerinde vurgulanan bir unsur olarak ifade edilmiştir.

Dokuzuncu plan döneminde kentler rekabet birimleri olarak görülmüş ve bölgesel gelişme hedefleri bağlamında, aşağıdan yukarı doğru bir gelişme hedeflenmiş ve bunun için hazırlıklar yapılmakta olduğuna yer verilmiştir. Bu süreçlerin sağlıklı ve sistemli işleyebilmesi için kamu ve özel işbirliğinin yapılması gerekliliği vurgulanmıştır (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2006).

Onuncu Kalkınma Planı (2014- 2018) ulusal kalkınma hedefleri paralelinde, yerel yönetim anlayışının yansımalarını bu dönemde daha belirgin olarak görmek mümkün olmaktadır. “Yerel Düzeyde Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Programı” yerel hizmetlerin gerçekleştirilmesinde daha etkin bir sunum ve koordinasyon sağlanılabilmesi; idare ve kuruluşların proje yönetimi kapasitelerinin artırılması; meslek örgütleri, sivil

toplum kuruluşları ve üniversitelerle işbirliği yaparak süreçlerin yönetilmesi program hedeflerini oluşturmuştur. Bu plan döneminde de yine yerel yönetimlerin mali imkanların güçlendirilmesi amacı güdülmüştür. Bu maksatla kentsel rantların değerlendirilmesi ve emlak vergisi dahil olmak üzere yerel yönetimlerin öz gelirlerinin artırılması hedeflenmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

Onbirinci Kalkınma Planı (2019- 2023) içinde bulunduğumuz kalkınma planı dönemini kapsamaktadır. Bütüncül bir kalkınmanın hayata geçirebilmesi için merkezi yönetim ve yerelin koordinasyonuna bu plan döneminde de vurgu yapılmaktadır. Yerel yönetimlerin hizmet sunumlarına yönelik yeniden yapılanmasının sağlanması istenilmektedir. Vergi adaletini güçlendirici ve vergi tabanını genişletici revizyonlar yapılması ile yerel yönetimlerin öz gelirlerinin artırılması hedeflenmektedir. Dünyadaki akıllı kentlerde, kentte yaşayanların yaşam kalitesini artırmak ve yerel ekonomiyi güçlendirmek amacı ile akıllı kalkınma planları, toplu taşıma için akıllı kart ve ulaşım sistemleri, entegre ücretlendirme sistemleri gibi akıllı hareketlilik programları ve bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) kontrollü enerji ve altyapı sistemleri iyileştirilmeye çalışıldığı hususları uygulanan politikalar arasında yer almaktadır. Ulusal Akıllı Şehir Stratejisi ve Eylem Planı ile yerel yönetimlerin akıllı şehir olmak yolundaki politikalarına yön verilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2019)

Yerel yönetim bölgelerinde istihdam kapasitelerinin artırılması yolu ile özellikle gençlere iş imkanı sağlanması hedeflenmiştir. Strateji ve Bütçe Başkanlığı öncülüğünde, kamu kurumlarının yanı sıra yerel yönetimler, akademi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin katılımının sağlanılabileceği “Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Koordinasyon Kurulu” kurulacak olmasına yer verilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2019). Bu doğrultuda büyükşehirlerde koordinasyon kurulları olarak Alt Yapı Koordinasyon Merkezi (AYKOME) ve Ulaşım Koordinasyon Merkezi(UKOME) kurulmuştur.

Birinci plan döneminden günümüze değin yayınlanan planlarda yerel yönetimlerle ilgili olarak ortak bir hedef dikkat çekmektedir. Bu husus yerel yönetimlerin ekonomik kaynaklarının yetersizliği ve kaynakları etkin kullanılmıyor olmasıdır. Her plan döneminde siyasi ve ekonomik konjonktür gereği yerel yönetimlere çeşitli yükümlülükler getirilmiştir. Ulusal kalkınmanın, ancak ülkenin bütün kurumsal yapıları ile birlikte etkinliği sağlanılabildiği takdirde gerçekleştirilebileceği göz önünde tutulmuştur. 2000’li yıllarla birlikte hızla kentleşme ağına girmiş olan yerel yönetimlerin küresel rekabet piyasalarında etkinliğinin artırılması gerekliliği öngörülmüştür. Bu minvalde yasal

mezuatta değişiklikler yapılmış ve yerel yönetimlerin hizmet alanları çeşitlendirilmiş, borçlanmalarının önü açılmış ve şirketleşmeleri teşvik edilmiştir.

2001 yılında yayınlanan Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyon Raporu'na göre yerel yönetim reformları ve yerelleşme konusunda; ulus devleti referans noktası alan ve bu bütün içinde devletin etkili ve demokratik işleyişini sağlayan yaklaşımların, gelecek ve bugün için yetersiz olduğu ifade edilmekte; yerel yönetim reformları ve yerelleşme hususunda ulusal dinamiklerin yanında küresel etkenleri de hesaba katmanın gerekliliğine vurgu yapılmaktadır (Yerel Yönetimler ÖİKR, 2001). Aynı başlıklı 2014 Raporu'nda da yerel yönetimlere yönelimin küreselleşme olgusundan kaynaklandığı ve bu kapsamda sunulan hizmetlerde etkinliğin, ulusal çıkarların korunması ve toplumsal yararın öncelenmesi ile mümkün olabileceği vurgulanmaktadır (Yerel Yönetimler ÖİKR, 2014).

2019 yılında yayınlanan , Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin ilk kalkınma planı olan Onbirinci Kalkınma Planı'na (2019- 2023) göre Türkiye'de şehirleşme hızının düştüğü görülmekte fakat büyük şehirlerin nüfus rakamları da artmaya devam etmektedir. Hizmette etkinlik bakımından büyükşehir modeli gelişmekte ve yaygınlık kazanmaktayken; bölgesel ve yerel kalkınma bakımından vatandaşların etkinliğinin artırılması; merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin koordinasyonunun güçlendirilmesi hedeflenmektedir (Onbirinci Kalkınma Planı, 2019). Belediyeler bu süreçte etkin rol almakta, yerel ekonominin büyüme ve gelişmesini destekleyici çeşitli hizmetler sunmakta aynı zamanda mevcut veya yeni kurulmakta olan iktisadi işletmeler için mekan temininde yahut daha uygun bir bölgeye taşınmasında güçlü aktörler olmaktadır (Aydın, 2008: 77).

Onbirinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu, küreselleşme sürecinin yerel yönetimler üzerindeki refah bekleyişi ve hizmet kalitesindeki beklentileri artırdığını vurgulamaktadır. Yerel yönetimler ve ulusal kalkınmada oynadıkları önemli rolün, 2015 uluslar arası kalkınma gündemi ile daha belirgin hale gelmiş olduğu ifade edilmektedir. 17 başlıkta belirlenen küresel kalkınma hedeflerinden biri olan Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Hedef 11, 2030'a kadar ulaşılması gereken hedef olarak belirlenmektedir. Türkiye, 2030 kalkınma hedeflerine ilişkin taahhütlerini 2016 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısında beyan ederek; "Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Hedef 11"i uygulamak üzere "Yeni Kentsel Gündem (New Urban Agenda- NUA)" yol haritası olarak benimsemiştir (Yerel yönetimler ve Hizmet Kalitesi ÖİKR, 2018).

3.2. 1921- 1950 DÖNEMİ

İl Özel İdaresi, alan yönetimi olarak Osmanlı devleti döneminde 19. Yüzyılda ortaya çıkmış bir yerel yönetim türüdür. 1840 yılından itibaren “muhasıllık meclisleri”, “büyük meclis- küçük meclis”, “memleket meclisleri”, “eyalet-sancak meclisi” isimleri ile uygulamaya girmiş yerel meclis sistemine dayanmaktadır (Yerel Yönetimler ÖİKR, 2014). İl özel idarelerinin yerel yönetim sistemine dahil oluşlarında etkili olan iki yasal düzenleme 1864 Vilayet Nizamnamesi ile 1913 Kanun-u Muvakkattı olduğu görülmektedir (Şengül, 2013). Günümüze değin il özel idareleri ile ilgili olarak reform süreçleri devam etmiş en son olarak 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu 2005 yılında yürürlüğe girmiş ve bugünkü yönetsel şeklini almıştır (Parlak & Sobacı, 2010).

Kentsel yerleşmelerin önemli yönetim örgütü belediyeler ise ilk olarak 1855 tarihinde yabancı tüccar ve elçilerin doğrudan etkisiyle “İstanbul Şehremaneti”nin kurulması ile başlamış, sonraki süreçte liman kentlerde kurulan belediyeler zamanla tüm yurda yayılmıştır (Ortaylı, 2000).

1921 Anayasa’sı 23 maddeden oluşmakta ve 23 maddelik bu kısa anayasanın 14 maddesinin taşra teşkilatına ve yerel yönetimlere ayrılmış olması oldukça hayret verici bulunmaktadır (Gözler, 2000: 52). 1921 Anayasası, Türk anayasa tarihinin, yerel yönetimlere ve yerinden yönetim ilkesine hukuken en fazla yer vermiş olan anayasasıdır (Narin, 2018: 81).

Anayasa’nın 10. maddesinde ülke, “coğrafi ve iktisadi” bakımdan vilayetler, nahiyeler ve kazalar olmak üzere üç yönetim birimine ayrılmaktadır. On birinci maddesinde vilayet tanımlanmaktadır. Vilayet, tüzel bir kişiliğe sahip olan özerk bir idare olarak kabul edilmektedir. İç ve dış siyaset, adli ve askeri hususlar, uluslararası sorumluluğu gerektirecek durumlar haricinde; vakıflar, medreseler, milli eğitim, sağlık, iktisat, ziraat, bayındırlık ve sosyal dayanışma faaliyetlerinin yürütülmesinin vilayet meclislerine bırakıldığı ifade edilmektedir.

1921 Anayasası ile genel yetki ilkesi, vilayet meclisleri bağlamında uygulanarak merkeziyetçi yapıdan uzaklaşılma istenilmiş, yönetsel anlamda yerel yönetimlerin güçlendirilmesi yoluna gidilmiştir (Kara, 2019: 38).

Cumhuriyet rejimi belediyeleri mali olarak güçlendirmek isterken, aynı zamanda mali hesaplarını da düzene almak istemiş 1924 yılında Dahiliye Vekaleti, Umumi Mahalliye-i Vilayet Müdüriyeti, Usulü Muhasebe-i Belediye Talimatnamesi hazırlanmış

ancak belediyelere sağlanılan mali imkanların kısa süre sonra yapılan yasa değişiklikleri ile azaltılmaya; belediye gelirlerinin bir kısmının merkezi yönetime aktarılmaya başlanılmıştır (Tekeli, 2012: 38).

1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu yürürlüğe konmuştur; çünkü artık yürümekte zorlanan Türk belediye sisteminin yenilenmesi kaçınılmaz olmuştur (Sadioğlu, Özacit& Ömürganülşen, 2015). 1580 sayılı yasa belediyelere 76 farklı alanda görevler vermiş, İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar da belediyelerin görevleri artarak devam etmiştir (Ersöz, 2011). Cumhuriyet döneminde belediyecilik yaklaşımı II. Dünya Savaşı sonrasında yeniden şekillenmiştir. Burada iki önemli faktör bulunmaktadır: Çok partili siyasal hayata geçiş ve kentleşmenin hız kazanmış olmasıdır (Tekeli, 2012).

Yerel yönetimlerin iş yükünün artmasında kentleşme hareketlerinin hızlanması, nüfus yoğunluğunun artması önemli etkenler olmuştur. Böylelikle anayasal ve yasal temelleri olan örgüt yapıları kurulmaya başlanılmış ve 1950 yılları ile bu süreç yoğunluk kazanmıştır (Çukurçayır, 2003). Nihai olarak Türkiye’de 1950’li yıllarla kent yönetimleri yeni bir boyut kazanmıştır.

3.3. 1950- 1980 DÖNEMİ

1950’li yıllara kadar içe dönük ve daha sakin gerçekleşen yönetsel yenileme çalışmaları, dünya konjonktürünün de etkisi ile birlikte yeni bir boyuta evrilmiştir (Tunçer, 2011). Cumhuriyet tarihinin en büyük nüfus artışı 1950-1960 döneminde gerçekleşmiştir. Aşağıdaki tabloda bu süreçte yaşanan nüfus hareketliliğine dair genel bir çerçeve sunulmaktadır. 1927 yılında il ve ilçe merkezleri nüfus yoğunluğu %24 düzeylerinde iken 1960 yılına gelindiğinde %31 seviyelerine yükseldiği görülmektedir. 1950-1960 döneminde önceki yıllara nazaran daha yüksek bir oranda nüfus artışı ile kentleşme hareketliliğinin yoğunlaştığı gözlemlenmektedir.

Tablo 1.1. 1927 1960 Dönemi Nüfus Göstergeleri

(TÜİK, 2020)

Yıl	Nüfus	İl ve İlçe Merkezleri (%)
1927	13.648.270	24,2
1945	18.790.174	24,9
1950	20.947.188	25
1960	27.754.820	31,9

Dönem kentleşme hareketlerinin yaşanmasında belirleyici unsur, kentlerdeki nüfus birikim sürecinin kırdan kente göç ile tarımda makineleşmenin artan etkisi ile hız kazanmış

olmasıdır. Türkiye’de kentleşme hareketleri “gelişmekte olan” ülkelerde yaşanan kentleşme hareketleri ile benzerlikler gösterir, bu bakımdan “gelişmiş olan” ülkelerdeki gibi önce sanayileşme sonrasında da kentleşme hareketinin oluşması şeklinde bir kentleşme süreci yaşanmamıştır (Kavruk, 2003).

Bu dönemde, Cumhuriyet döneminin sıkı merkeziyetçi yönetim anlayışının biraz daha esnemekte olduğu bir dönemdir. Merkezi yönetimden yerel yönetimlere trafik düzenlemelerinin yapılması için belediyelere yetki vermesi ve bir çok alanda belediyelere görev aktarımı/verilmesi söz konusudur (Görmez, 1997).

İktisat politikaları 1962 sonrasında kalkınma planları temelinde gelişim göstermiştir (Boratav, 1989). Planlarla doğrudan ilişkili olarak, yerel yönetimler için de yönetsel ve finansal politikaları gündeme getirmiştir. Kentleşmenin sağlıklı gerçekleşmesi, köy kalkınmasının sağlanabilmesi, finansal problemlerinin çözülmesi gibi unsurlar yıllık kalkınma planlarında yer almıştır.

Bu dönemde belediyelerin gelirleri artırılmak istenirse de belediyeler merkezi yönetime daha çok bağlı hale gelmişler ve 1960-1980 döneminde belediyelerin gelirleri giderlerini karşılayamamıştır(Görmez, 1997).

3.4. 1980 DÖNEMİ VE SONRASI

1950’lerde yükselen kentleşme hareketlerinin 1980’lerde tekrar bir kırılma yaşayarak dünya sistemi ile geniş ağlarla entegre olmaya başladığı görülmektedir. Bu durumun önünü açan, küresel konjunktürle beraber yasal düzenlemeler de bu kırılmanın yaşanmasında etkilidir. 1982 Anayasası’nın yerel yönetimlerle ilgili “büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri kurulabilir” ifadesi temel alınarak, 195 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin çıkartılması ile 1984’te 3 ilde kademeli büyükşehir belediyesi sistemine geçiş sağlanarak; 3030 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile de büyükşehir belediye sistemlerinin uygulama ve kurumsal yapılarına ilişkin hukuki mevzuat zenginleştirilmiştir (Özgür & Savaş Yavuzçehre, 2016).

Tablo 1.2. 1980-2019 Dönemi Nüfus Göstergeleri

(TÜİK, 2020)

Yıl	Nüfus	İl ve İlçe Merkezleri (%)
1980	44.736.957	43,9
2000	67.803.927	64,9
2012	75.627.384	77,3
2019	83.154.997	92,8

1980'lerde ortaya atılan yeni sağcı hedef tutturulmuş, "yarişan yerellikler" yaratılmıştır. Yariřan yerellikler, yarişı "kúresel dúřünüp yerel davranarak" yúriitmektedirler. Yerel artık halk için değil kúresel içindir (Gúler, 2006).

Görmez (2009: 95), Türkiye'de 2000 yılından sonra yapılan en önemli değişikliğin, merkezi idare ile yerel yönetimler arasındaki görev paylaşımı olduğunu ifade etmektedir. Türkiye küreselleşme sürecine katılmakta, Avrupa Birliği üzerinden yoğun bir bölgeselleşme süreci yaşamakta ve yerel yönetim reformları gerçekteştirirken, zorluklar söz konusu olsa da yerelleşme çabalarını devam ettirmektedir (Al, 2009).

Yerel yönetim reformunu gerekli kılan etkenler; ekonomik yapıdaki değişim, kentleşme, bölgesel eşişsizlik, artan demokrasi talebi ve sivil toplumun etkinliği, merkezi yönetimin hantal yapısı, hızla fikirlerin, tüketim alışkanlıklarının ve sermayenin küresel boyutlarda yaygınlaşması yer almaktadır (Toksöz, et al., 2009). Türkiye'de yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması ve reform hareketleri, 1960'dan sonra planlı kalkınma dönemine geçilmesiyle gündem olmuştur (Öztürk, 2018: 44).

Kamu yönetiminde reform yapılması kapsamında, yerel yönetimler ile ilgili yasal mevzuat kapsamlı revize edilmiştir. Bu minvalde 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu, 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun olmak üzere yerel yönetimleri düzenleyen temel kanunlar olarak yürürlüğe girmiştir.

Belediyelere işleyişlerine ve yönetim yapılarına ilişkin olarak 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun, 2560 sayılı İstanbul ve Su Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun belediyeleri yakından ilgilendiren kanunlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

1. BELEDİYELER

Belediyeler, “kent” olarak tanımlanmakta olan yerleşim yerlerindeki yerel mal ve hizmetleri sunan kamusal örgütlerdir(Şahin, 2011: 338). 5393 sayılı Belediye Kanunu’na göre belediye; belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini ifade etmektedir.

İller İdaresi Genel Müdürlüğü 2020 verilerine göre 30 büyükşehir belediyesi, 51 il belediyesi, 519 büyükşehir ilçe belediyesi, 403 ilçe belediyesi, 386 belde belediyesi bulunmaktadır(İller İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020).

11. Kalkınma Planı Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu’nda ise 518 büyükşehir ilçe belediyesi olduğuna yer verilmektedir(Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018).

2. BELEDİYELERİN GELİRLERİ

Belediye gelirleri 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile düzenlenmektedir. Belediyelerin gelirleri: Öz kaynak gelirleri, idareler arası transfer gelirleri, borçlanma gelirleri ve finans kaynakları olmak üzere dört başlık altında incelenebilmektedir.

5393 sayılı Kanun’a göre kanunlarla gösterilen; vergi, resim, harç ve katılma payları, genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan pay, genel ve özel bütçeli idarelerden yapılacak ödemeler, taşınır ve taşınmaz malların kira, satış ve başka suretle değerlendirilmesinden elde edilecek gelirlerden oluşmaktadır. Faiz ve ceza gelirleri, bağışlar, her türlü girişim, iştirak ve faaliyetler karşılığı sağlanacak gelirler ve diğer gelirler de kanunda ifade edilen gelir türleri arasındadır.

Belediye gelirleri bu çalışmada; öz kaynak gelirleri, idareler arası transfer gelirleri, borçlanma ve finans gelirleri olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır.

2.1. Öz Kaynak Gelirleri

Vergi gelirleri: İlân ve reklam vergisi, haberleşme vergisi, emlâk vergisi, çevre ve temizlik vergisi, eğlence vergisi, elektrik hava gazı tüketimi vergisi, yangın sigortası vergisi belediyelerin vergi gelirlerini oluşturmaktadır.

İlan ve reklam vergisi, belediye sınırları ve mücavir alanları içinde yapılan her türlü ilan ve reklamlardan; eğlence vergisi, belediye sınırları ile mücavir alanlar içinde yer alan eğlence işletmelerinin faaliyetlerinden; haberleşme vergisi, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde Posta Telgraf Telefon işletmesi tarafından tahsil edilen, telefon, teleks, faksimili ve data ücretlerinden; çevre ve temizlik vergisi, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde bulunan ve belediyelerin temizlik hizmetlerinden yararlanan konut, iş yeri ve diğer şekillerde kullanılan binalardan, alınmakta olan vergilerdir.

Elektrik ve havagazı tüketim vergisi; belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde elektrik ve havagazı tüketimi verginin konusunu oluşturmaktadır. Yangın sigortası vergisi; belediye sınırları ve mücavir alanlar içindeki menkul ve gayrimenkul mallar için yapılan yangın sigortaları dolayısıyla alınan primler üzerinden tahsil edilen vergi türüdür.

Emlak vergisi; bina vergisi ve arazi vergisi olmak üzere iki başlıktan oluşmaktadır. *“Dört yılda bir bina arsa ve arazilerin vergi değerini belirlemeye yönelik takdir işlemi yapılarak ya da vergi değerini değiştiren sebepler gerçekleştiğinde mükellefin yaptığı bildirimde yaptığı olarak belediyeler tarafından yıllık olarak tarh edilmektedir.”* (Ulusoy & Akdemir, 2011: 265).

Harç gelirleri: Vergilerde özel bir karşılık bulunmamasına karşın harçlarda özel bir karşılık vardır. Harç belirli bir hizmetin bedeli niteliğindedir (Akdoğan, 2019:108). Harçlar belediyeler için önemli bir gelir türünü teşkil etmektedir. Harcı vergiden ayıran en belirgin özelliği ise harcın bir karşılığının bulunması, verginin karşılığının bulunmuyor olmasıdır (Nas, 2011: 124). Belediye Gelirleri Kanunu'nun ikinci bölümünde harç gelirlerine yer verilmektedir. Kanunda yer alan harç gelirleri ve konuları ana hatları ile aşağıda sıralanmaktadır.

İşgal harcı; işgal harcını tahsil etme yetkisi genel kural olarak ilçe belediyelerine aittir. 2464 sayılı Kanun'a göre işgal harcının konusunu yol, meydan, pazar yerleri gibi alanların geçici olarak işgali oluşturmaktadır.

Tatil günlerinde çalışma ruhsatı harcı; ulusal bayram günlerinde çalışmalarını belediyelerce izne bağlı olan işyerlerine ruhsat verilmesi karşılığında alınmaktadır.

Kaynak suları harcı; özel kaplara doldurularak satılmakta olan kaynak sularının (işlenmiş sular dâhil olmak üzere) belediyeler tarafından denetlenerek, hangi kaynaklara ait olduklarını gösterir şekilde bu kaplara özel işaret konulması karşılığında tahsil edilmektedir.

Tellallık harcı; belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde belediyelere ait olan hal, balıkthane, mezat yerleri ve ilgilinin isteğine bağlı olmak kaydı ile belediye münadisi veya tellalı bulundurulan sair yerlerde, gerçek yahut tüzel kişilerce her ne surette olursa olsun her türlü menkul ve gayrimenkul mal ve mahsullerin satışı karşılığında alınmaktadır.

Hayvan kesimi, muayene edilmesi ve denetleme harcı; belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde, belediyelerce veya yetkili mercilerce verilen izne dayanılarak özel kişi ve kuruluşlarca tesis edilmekte olan mezbaha ve kanaralarda kesilen hayvanların, kesim öncesi ve sonrası muayenesi veya belediye sınırları ve mücavir alanlar dışında kesilmiş olup da belediye sınırı içinde satışa arz edilecek etlerin sağlık bakımından muayane ve denetlenmesi karşılığında alınmaktadır.

Bina inşaat harcı; belediye sınırları ve her türlü bina inşaatı, inşaat veya tadilat ruhsatının alındığında bina inşaat harcına tabii olmaktadır. Konut veya işyerlerinin kullanılış tarzlarının değiştirilmesi sonucu bina harcı doğmaktadır. İnşaata ruhsatsız başlanılmış olursa dahi harç alacağı doğmuş olmaktadır.

Kayıt ve suret harcı, belediyeler ve belediyelere bağlı müesseselerden istenecek her türlü kayıt suretiyle gayrimenkullerle ilgili harita plan ve krokilerin suretleri karşılığında; altyapı kazı izni harcı, belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde umumi hizmet alanlarında yapılacak kazı işlemleri için belediyece verilecek altyapı kazı izni karşılığında alınmakta olan harçlardır.

İmar ile ilgili harçlar; belediye sınırları ve mücavir alanlar içinde İmar Kanunu'na göre ilk kez yapılan veya istek üzerine gerçekleştirilen müteakip parselasyon işlemleri için "Parselasyon Harcı" alınmaktadır. Verilecek ifraz (bir taşınmazın imar mevzuatı yönünden inşaata elverişli parsellere bölünmesi) ve tevhit (biden fazla parseli, üzerine bina yapılabilecek şekilde birleştirmesi) kararları (Ulusoy & Akdemir, 2013: 272) "İfraz ve Tevhit Harcına" tabidir. Proje tasdik işlemleri için "Plan ve Proje Tasdik Harcı", zemin ve yol açma izni verilmesi, yapım ve yıkım artığı malzeme ile toprak kazısının taşınması için belediyelerce yer gösterilmesi ve bu yerlerin tesviyesi karşılığında "Zemin Açma ve Toprak Hafriyatı Harcı" alınmaktadır.

İş yeri açma izni harcı, belediye sınırları veya mücavir alanlar içinde bir iş yerinin açılması karşılığında; muayene, ruhsat ve rapor harcı, mevzuat gereğince alınması zorunlu veya isteğe bağlı görülen belediyeler veya onlara kuruluşlar tarafından düzenlenerek ilgisine verilecek; muayene ve sağlıkla veya fenni konularla ilgili tahlillere ilişkin olan kanun-

da ayrıca harca tutulmamış olan ruhsatlar, rapor ve belgeler karşılığında tahsil edilmektedir.

Harcamalara katılma payı: Kamusal güce dayalı olarak kamusal harcamaların finansmanında kullanılmak üzere alınmaktadır. Vergilerle aralarında temel iki fark bulunmaktadır. Vergiler genel kamusal harcamaların karşılanmasını amaçlamaktadır. Harcamalara katılma payları ise belirli bayındırlık çalışmalarının giderlerine bir katkı olarak alınmaktadır. Diğer ayırt edici özelliği ise harcamalara katılma payı, ilgili bayındırlık hizmetlerinden yararlanmış olanlardan ve özellikle taşınmaz sahiplerinden alınmaktadır (Nas, 2011: 140).

2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'na göre yol, kanalizasyon, su tesisleri için bu hizmetlerden faydalananlardan alınan; her türlü girişim, iştirak ve faaliyet karşılığı sağlanacak gelirler ve çeşitli cezalardan oluşmaktadır. Kanunda ifade edildiği şekli ile harcama payları ana hatları ile aşağıda sıralanmaktadır.

- a) Yol harcamalarına katılma payı; belediyelerce veya belediyelere bağlı müesseselerce; yeni yol açılması, mevcut yolların %40 nispetinde veya daha fazla genişletilmesi, kaldırımsız ve bakımsız bulunan yolların, kaldırım veya parke kaldırım haline getirilmesi veya asfalt yapılması, kaldırım veya şose halindeki yolların da parke, beton veya asfalta çevrilmesi, mevcut kaldırım veya parkelerin sökülüp yeniden düzenlenmesi yol harcamalarına katılma paylarını oluşturmaktadır.
- b) Kanalizasyon harcamalarına katılma payı; belediyelerce ve belediyelere bağlı müesseselerce, yeni kanalizasyon tesisi yapılması, mevcut tesislerin sıhhi ve fenni şartlara göre ıslah edilmesi hizmetlerinden yararlananlardan alınmaktadır.
- c) Su tesisleri harcamalarına katılma payı; belediyelerce ve belediyelere bağlı müesseselerce, yeni içmesuyu şebeke tesisleri yapılması, mevcut şebeke tesislerinin tevsi (genişletilmesi) ve ıslahı neticesinde hizmetten yararlanan gayrimenkul sahiplerinden alınmaktadır.

2.2. İdarelerarası Transfer Gelirleri

Belediyelerin transfer gelirleri merkezi yönetim genel bütçe vergi gelirleri ile alınan bağış ve yardımlardan oluşmaktadır. Türkiye'de belediyelerin en önemli gelir kalemlerinden biri idareler arası transfer/ genel bütçe payları olmaktadır.

Bağış ve yardımlar olarak ayrılan kaleme, belediyelere dağıtılmak üzere Hazine ve Maliye Bakanlığı bütçesine konulan, kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamının binde biri oranındaki belediyeler denkleştirme ödeneğinden verilmekte olan paylar da dâhil edilebilir (Ulusoy & Akdemir, 2013: 278).

Genel bütçe vergi gelirlerinden yerel yönetimlere pay verilmesi ve kesintilere ilişkin esas ve usuller temel olarak “5779 sayılı İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun” ile düzenlenmektedir.

Genel bütçe vergi gelirleri üzerinden belediye ve il özel idarelerine ayrılan payların dağıtımında esas belediye ve il nüfusları, her yılın ocak ayından itibaren, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından TÜİK’ten veriler alınmak kaydıyla, İller Bankası ve Maliye Bakanlığı’na bildirilmektedir. Belde, köy, mahalle veya bunların bazı kısımlarının bir belediyeye katılması veya birleşmesi halinde bu belediyelerin payları birleşme veya katılmanın fiilen gerçekleştiği tarih sonrasında 1 Ocak’tan itibaren yeni nüfuslarına göre hesaplanmaktadır.

5579 sayılı kanunun ikinci maddesine göre belediyelere genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamı üzerinden pay verilmekte olup; pay oranı genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamından, vergi iadeleri düşüldükten sonra hesaplanmaktadır. 6360 sayılı Kanun gereğince vergi gelirler tahsilâtı toplamının; yüzde 1,50’si büyükşehir dışındaki belediyelere; yüzde 4,50’si büyükşehir ilçe belediyelerine ve %0,5’ide il özel idarelerine ayrılmaktadır.

İdareler arası bağış ve yardım gelirleri, şartlı bağışlar ve şartsız bağışlar olmak üzere iki grupta sınıflandırılmaktadır.

Şartsız bağışlar: Merkezi yönetim tarafından, harcamak istenilen kalem belirtilmeksizin belediyelerin mali güçlerini artırmak ve gelir yetersizliklerine bir çözüm olabilmesi amacı ile merkezi yönetimin müdahaleleri sonucu meydana gelen kayıpları telafi etmek üzere yapılan yardımlardır (Ulusoy & Akdemir, 2013).

Maliye Bakanlığı bütçesine, kesinleşmiş en son genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamının binde biri “denkleştirme ödeneği” olarak konulmaktadır. Nüfusu 10.000’e kataran belediyeleri için kullanılmaktadır. Söz konusu ödenek Maliye Bakanlığınca mart ve temmuz aylarında iki eşit taksit halinde dağıtılması için İller Bankası hesabına aktarılmaktadır. Ödeneğin %65’i eşit şekilde ve %35’i de nüfus esasına göre dağıtılmaktadır.

7561 sayılı Vergi Kanunları ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile belediyelerin ihtiyaç duyduğu yatırım nitelikli projelerin gerçekleştirilmesi için istenilen ödenekler, Strateji ve Bütçe Başkanlığı bütçesine konulan belediyelere yardım ödeneğini kullandırmaya, belediyelerin talebi üzerine Cumhurbaşkanı yetkilidir.

Şartlı bağışlar: Belediyeye bağışlanan kaynağın, belli bir kaleme harcanması yada kullanılması amacı ile yapılan bağışları içermektedir.

Belediyelerin şartlı bağış ve yardım türü gelirleri; genel ve özel bütçeden alınan yardımlar, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği gibi uluslar arası kuruluşlardan alınan yardımlar ve özel kişi ve kurumlardan alınan yardımlardan oluşmaktadır (Ulusoy & Akdemir, 2013: 262).

2.3.Borçlanma ve Finans Gelirleri

Günümüzde belediyeler hem olağan belediye hizmetlerinin gerçekleştirilmesi hem de geçmişten gelen çarpık kentleşmenin neden olduğu sosyo-ekonomik sorunlar başta olmak üzere birçok problemin çözüm maliyetlerine katlanmak durumundadır (Ökmen & Koç, 2015). Borçlanmalar belediyelerin olağanüstü gelirleridir (Şengül, 2013). Ancak her ne kadar olağanüstü gelirler olarak değerlendirilse de borçlanma belediyelerin sıklıkla başvurduğu bir gelir kalemi olmaktadır (Torun, 2017: 13).

5393 sayılı kanunda belediyelerin borçlanmasına ilişkin hükümler bulunmaktadır. Belediye, görev ve hizmetlerinin gerektirdiği giderleri karşılamak amacıyla kanunda belirtilen usul ve esaslara göre borçlanma yapabilmekte ve tahvil ihraç edebilmektedir. Tahvil ihracı, yatırım programında bulunan projelerin finansmanı için ilgili mevzuat hükümlerince yapılmaktadır.

Belediyeler, İller Bankası'ndan yatırım kredisi ve nakit kredi kullanmaktadırlar; ancak ödeme planlarını bankaya sunmak zorundadırlar. İller Bankası kendilerine sunulan ödeme planını yeterli görmediği durumlarda belediyenin kredi isteklerini reddedebilmektedir.

Dış borçlanma belediyelerin her koşulda başvurabileceği bir finansman kaynağı olmaktan ziyade alternatif bir finansman kaynağı durumundadır. Ülkemizde belediyelerin dış borçlanmaya başvurmasında gelirlerin giderleri karşılamaması, merkezi yönetim kaynak aktarımının yetersiz kalması gibi etkenler bulunmaktadır (Gül, 2009).

5393 sayılı Kanun'a göre dış borçlanma 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde sadece belediyenin yatırım programında yer alan projelerin finansmanı amacıyla yapılabilmektedir.

5393 sayılı Kanun 68. Maddeye göre belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin %50'sinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin, faiz dahil iç ve dış borç stok tutarı, en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na göre belirlenecek yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarını aşmamalıdır. 213 sayılı Kanun gereğince yeniden değerlendirme ile atılan miktarın söz konusu yıl içinde %10'unu geçmeyen iç borçlanma tekliflerine meclis kararı, %10'unu geçen borçlanma tekliflerine ise meclisin salt çoğunlukla aldığı karar ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın onayı gerekmektedir.

Belediye Kanunu'nda belli kısıtlar dahilinde iç borçlanma yolları bulunmaktadır.

Belediyelerin ileri teknoloji ve büyük maddi olanaklar gerektiren yatırımları söz konusu olduğunda, 700 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 162. Maddesi gereğince Cumhurbaşkanınca onaylanan projeler için yukarıda belirtilen şartlar aranmamaktadır.

3. BELEDİYELERİN GİDERLERİ

Yerel hizmet ve yükümlülükleri yerine getirirken belediyelerin çeşitli giderleri de bulunmaktadır. 5393 sayılı kanuna göre belediyelerin giderleri:

- a) Belediye binaları, tesisleri ile araç ve malzemelerinin temini, yapımı, bakımı ve onarımı için yapılan giderler,
- b) Her türlü altyapı hizmetleri için yapılan giderler,
- c) Vergi, resim, harç, katılma payı, hizmet karşılığı alınacak ücretler ve diğer gelirlerin takip ve tahsili için yapılmakta olan giderler,
- d) Belediyenin çalışanlarına ve seçilmiş organlarında görev yapmakta olan üyelerine ödenmekte olan maaş, yolluklar, ücret, ödenek, huzur hakkı ve belediye çalışanlarının hizmet alanlarına ilişkin eğitim harcamalarından oluşmakta olan giderler
- e) Belediye zabıta ve itfaiye hizmetleri ile diğer görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılmakta olan giderler,
- f) Belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve katıldığı birliklerle ilgili ortaklık payı ve üyelik aidatı giderleri,
- g) Mezarlıkların tesisi ve bakımlarının gerçekleştirilmesine ilişkin giderler,

- h) Maddi geliri yeterli olmayan ailelere, kimsesizlere ve engellilere yapılmakta olan yardım giderleri,
- i) Dava takip ve icra işlemleri için yapılan giderler,
- j) Temsil, tören, ağırlama ve tanıtım organizasyonları için yapılmakta olan giderler,
- k) Sosyo-kültürel etkinlikler, bilimsel faaliyetler ve sanatsal çalışmalar için yapılmakta olan giderler,
- l) Avukatlık, danışmanlık gibi ihtisas konularında alınmakta olan hizmetler karşılığında oluşan giderler,
- m) Yurt içi ve yurt dışı kamu ve özel kesim ile sivil toplum kuruluşları ile birlikte yapılmakta olan ortak hizmetler ve projelerden kaynaklanan giderler,
- n) Yerel hizmetlerle ilgili olarak gerçekleştirilen kamuoyu yoklaması ve araştırma giderleri,
- o) Kanunla verilen görevlerin yerine getirilmesi için yapılmakta olan giderler,
- p) Şartlı bağışlarla ilgili olarak yapılmakta olan harcamalar,
- q) İmar düzenleme ve her türlü proje giderleri.

Burada sayılmakta olan giderler belediyelerin kanunla kendilerine vermiş olduğu yükümlülük ve hizmetlerden oluşmaktadır. Her belediye kendilerine kanunla verilen sorumlulukları yerine getirmek zorundadır.

4.BELEDİYELERİN BÜTÇESİ

Belediyelerin bütçelerine ilişkin yasal mevzuat 5393 sayılı Kanun'a göre uygulanmaktadır. Belediyelerin bütçe mali yılı, devlet mali yılı ile aynı zamanda gerçekleşmektedir. Belediyeler bütçe dışı harcama yapamamaktadır. Belediye başkanı ve harcama yetkilileri, bütçeye ilişkin yapılan harcamalardan, ödeneklerden sorumlu tutulmaktadır.

Bütçe, belediyelerin hazırlamış oldukları performans programı ve stratejik planlarına uygun olarak hazırlanmaktadır. Hazırlanan bütçe belediyenin söz konusu mali yıl ve izleyen iki yıl içindeki gelir ve gider tahminlerini gösterecek şekilde planlanmaktadır. Bütçe gelirlerin temin edilebilmesine ve harcamaların yapılmasına imkân vermektedir (5393 Sayılı Kanun).

Belediyenin bütçesi, mali yıl içindeki gelir ve gider tahminlerini gösteren, gelirlerin toplanmasına ve harcamaların yapılmasına izin veren meclis kararıdır. Belediyeler, mali işlemlerin muhasebeleştirilmesinde 27.05.2016 tarih 1974 sayılı Resmi Gazete yayımlanan

Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği hükümlerine dayanmaktadır (Sayıştay Başkanlığı, 2020).

5. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ

5216 sayılı kanuna göre büyükşehir belediyesi; sınırları il mülki sınıridir ve sınırları içerisindeki ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlamakla yükümlüdür. Kanunlarla verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren, kanuni yetkileri kullanan; karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi niteliğindedir. Toplam nüfusu 750.000'i geçen il belediyeleri kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebilmektedir. Bir üst kuruluş niteliği taşımamakla beraber daha geniş alanlarda hizmet kapasitesine sahip olan büyükşehir belediyeleri, İller İdaresi Genel Müdürlüğü 2020 yılı verilerine göre Türkiye'de 30 büyükşehir belediyesi ve 519 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır.

5.1. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN GELİRLERİ

Büyükşehir belediyelerinin gelirleri; öz kaynak gelirleri, idareler arası transfer ve borçlanma gelirleri olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin nüfus yoğunlukları ve hizmet alanları il belediyeleri ile kıyaslanamayacak ölçüde büyük rakamlara ifade etmektedir. Türkiye'de 30 büyükşehir belediyesi ve 519 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır.

5.1.1.Öz Kaynak Gelirleri

5216 sayılı Kanunca Büyükşehir belediyelerinin öz kaynak gelirleri düzenlenmektedir. Mali hükümler 23. Maddeye göre öz kaynak gelirleri:

- Büyükşehir belediyesine bırakılan sosyal ve kültürel tesisler, spor, eğlence ve dinlenme yerleri ile yeşil sahalarda tahsil edilecek her türlü belediye vergi, resim ve harçlardan elde edilmekte olan gelirler.
- 2464 sayılı Kanunda yer almakta olan usullere göre büyükşehir belediyesince tahsil olunmakta olan at yarışları dâhil müşterek bahislerden elde edilmekte olan Eğlence Vergisinin %20'si müşterek bahislere konu olan yarışların yapıldığı yerin belediyesine, %30'u nüfuslarına göre dağıtılmak üzere diğer ilçe belediyelerine ayrıldıktan sonra kalan %50'si büyükşehir belediyelerine gelir olarak aktarılmaktadır.
- Kira, faiz ve ceza gelirleri

- Bağlı kuruluşların kesin hesaplarındaki gelirleri ile giderleri arasında oluşan fazlalık sonucu aktarılacak gelirler
- Büyükşehir belediyesi iktisadi teşebbüslerinin safi hâsılatından, büyükşehir belediye meclisince belirlenecek olan oranda alınmakta olan hisseler
- Büyükşehir belediyesine ait taşınır ve taşınmaz mal gelirleri
- Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki mahalleleri ilçe merkezine bağlamakta olan yollar, meydan, bulvar, cadde ve ana yollar dâhil olmak üzere adı geçen alanlarda bulunan binaların; bu alanlara bakan cephelerindeki her türlü ilân ve reklamların vergileri ile asma, tahsis ve bakım ücretleri
- Büyükşehir belediyesince belirlenmekte olan ulaşım ana planı doğrultusunda; park yerlerinin işletilmesinden elde edilmekte olan gelirlerin ilçe belediyelerine nüfuslarına göre %50'si dağıtılmakta ve sonra kalan %50'si de büyükşehir belediyelerine gelir olarak aktarılmaktadır.
- Yapılmakta olan hizmetler karşılığında alınmakta olan ücretler ve diğer gelirlerden oluşmaktadır.

5.1.2. İdareler Arası Transfer Gelirleri

1984 yılı baz alınarak değerlendirme yapıldığında büyükşehir belediyelerinin transfer gelirlerinde üç önemli gelişme olduğu görülmektedir. İlk olarak 2002 yılında 4736 sayılı Kanun, ikinci ise 2008 yılında 5779 sayılı Kanun ile gerçekleşmiştir. 6360 sayılı Kanun ise son safhasını oluşturmaktadır (Arıkboğa, 2015).

5779 sayılı Kanunun 2. maddesinde, büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtının %2,50'sinin büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılacağı hükmü yer almaktaydı; ancak 2012 yılında 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediyelerinin sayısının 30'a yükseltilmesi ile bu oran %4,50 olarak revize edilmiştir. Bu şekilde ayrılmakta olan büyükşehir ilçe belediyeleri payı, %90'ı nüfus esasına göre, %10'u yüz ölçümüne göre dağıtılmaktadır. Büyükşehir ilçe belediyelerine ayrılan bu oranın %40'ı büyükşehir belediye payı olarak ayrılmaktadır.

Büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtı toplamının %6'sı büyükşehir belediyelerine aktarılmaktadır. Bu usule göre ayrılmakta olan belediye payının %60'ı doğrudan ilgili büyükşehir belediyesi hesabına ayrılırken kalan bölümü ise büyükşehir belediyeleri arasında nüfus ve yüz ölçümü esasına göre dağıtılmaktadır. Söz konusu paylar, Maliye Bakanlığı tarafından aylık olarak hesaplanmakta olup,

bakanlıkça yukarıda belirtilmekte olan esaslara göre büyükşehir belediyelerine aktarılmaktadır.

Büyükşehir belediyelerinin bütçe gelirleri bağlamında, transfer gelirlerine baktığımızda 2007 yılından itibaren en çok gelir getiren grubu oluşturmaktadır. Bununla birlikte idareler arası transfer geliri 2009 yılında %57 oranında iken her yıl artarak 2015 yılına geldiğinde ise büyükşehir belediyelerinin bütçelerinde transfer gelir oranı %75,91' e ulaşmıştır. (Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018: 29)

5.1.3.Borçlanma Gelirleri

Belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin %50'sinden fazlasına sahip oldukları şirketlerin, faiz dahil iç ve dış borç stok tutarı, en son kesinleşmiş bütçe gelirleri toplamının 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'na göre belirlenecek yeniden değerlendirme oranıyla artırılan miktarını aşamayacağı hükmü büyükşehir belediyeleri için de geçerlilik arz etmektedir. Söz konusu miktar büyükşehir belediyeleri için bir buçuk kat olarak uygulanmaktadır. Büyükşehir belediyelerinin kuruluş kanunu olan 5216 sayılı Kanun'un 28. maddesi, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun, bu Kanun'a aykırı olmayan hükümlerinin büyükşehir, büyükşehir ilçe ve ilk derece belediyeleri için de uygulanacağı ifadesi yer almaktadır.

Büyükşehir belediyelerinin küreselleşmenin getirdiği uygulamalardan bağımsız olmaksızın, mahalli hizmetleri kamu kaynakları ile görmeleri gerekmektedir. Ancak özel sektör uygulamaları ile birlikte özellikle, Türkiye için sektörel proje kredilendirmesinde önemli bir kuruluş olan Dünya Bankası'nın öncülüğünde dış bankalara ve kredi veren ülkelere doğrudan borçlanabilmektedirler (Olgun, 2006).

5.2. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN GİDERLERİ

5216 sayılı Kanun büyükşehir belediye giderlerine yer vermektedir. Kanuna göre belediyenin kurumsal ihtiyaçları için hizmet binaları ve tesislerin temini, bakım ve onarımının yapılması için gerçekleştirilen giderler, belediye personeline ödenmekte olan ücret, maaş, ödenek, huzur hakkı, yolluklar, hizmete ilişkin eğitim ve diğer giderler, ilçe belediyeleri ve bağlı kuruluşlarla gerçekleştirilmekte olan proje ve yardım giderleri, zabıta ve itfaiye hizmetlerinin yürütülmesi amacı ile yapılmakta olunan giderler, belediyenin kuruluşuna katıldığı şirket, kuruluş ve birliklerle ilgili ortaklık payı ve üyelik aidatı giderlerinden oluşmaktadır.

Mezarlıkların inşası, korunması ve bakımlarının yapılmasına ilişkin giderler, faiz borçlanma ve sigorta giderleri, sosyal hizmet yardımlarını kapsayan giderler, dava takip ve icra giderleri, temsil merasim ve ağırlama giderleri, avukatlık hizmetleri ve ihtisas konularına ilişkin danışma giderlerinden oluşmaktadır. Spor, sosyal, kültürel ve bilimsel etkinliklerin yapılması için gerçekleşen giderler, büyükşehir belediyesi ile ilgili olarak yürütülmekte olan kamuoyu yoklaması ve araştırma giderleri, kanunla verilen görev ve hizmetlerin yürütülmesi için yapılmakta olan harcamalar, büyükşehir belediyelerinin giderlerini oluşturmaktadır.

5.3. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BÜTÇESİ

5216 sayılı Kanun 25. maddesi hükmünce *“büyükşehir belediye bütçesi ile belediyelerden gelen bütçeler, büyükşehir belediye meclisine sunulur ve büyükşehir belediye meclisince yatırım ve hizmet arasında bütünlük sağlayacak biçimde aynen veya değiştirilerek kabul edilir.”*

Büyükşehir belediye bütçesi ile ilçe belediyelerinden gelen bütçeler öncelikle büyükşehir belediye meclisine sunulmaktadır. Büyükşehir belediye meclisi tarafından yatırım ve hizmet faaliyetleri arasında koordinasyon sağlayabilecek şekilde görülen bütçeler aynen veya değiştirilerek kabul edilmektedir. Büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyelerine ait olan her iki bütçe de büyükşehir belediye meclisinde aynı toplantı döneminde ve eşzamanlı görüşülerek karara bağlanmaktadır.

Bu süreçte büyükşehir belediye meclisleri, ilçe belediyelerinin bütçeleri kabul ederken bir takım değişiklikler yapmaya yetkili durumdadır. Bu hususlar kanunda yer bulmaktadır. Öncelikli olarak bütçe metnindeki kanun ve diğer yasal mevzuata aykırı olan hususları çıkarma veyahut değiştirme yetkisine sahiptir. Aynı zamanda belediyenin tahsile yetkili olmadığı geliri çıkarabilmekte, kanuni sınırlar üzerinde veyahut altında belirlenmiş olduğu tespit edilen vergi ve harç tutarlarının, oran ve miktarlarını kanunda gösterilen sınırlara çekebilmektedir. Kesinleşmiş belediye borçları değerlendirildiğinde, bütçeye eklenmesi gerekip de yer almayan ödeneği eklemeye ve ortak yatırım programına alınmış olan yatırım faaliyetleri için gerekli ödeneği eklemeye büyükşehir belediye meclisi yetkili statüdedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. BELEDİYELERDEN SORUMLU KURUM VE KURULUŞLAR

Belediyeler yöneticilerinin seçimle iş başına geldiği ve kendine özgü kurumsal yapıları olan kuruluşlardır. Ancak belediyeler merkezi yönetimle koordineli hizmet yürütmek ve bağlantı sağlamak durumundadır. Belediyeler bakanlıklarla ve ekonomik olarak destek aldığı kuruluşlarla birlikte düşünüldüğünde daha geniş ve daha güçlü birimler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu bağlamda üçüncü bölümde yerel yönetimlerden sorumlu olan ve onlara ekonomik kaynak sağlayan kurumların, belediyelerle ilgili olarak yürüttükleri görev ve hizmetlerinin açıklanması hedeflenmektedir.

1.1. HAZİNE VE MALİYE BAKANLIĞI

Hazine ve Maliye Bakanlığı yerel yönetimlerin ekonomik kaynaklarının yönetimine ilişkin yapılacak olan düzenlemelerde, bakanlık hizmet alanına giren konularda yerel yönetimlerle koordinasyonu sağlamaktan sorumludur. Yerel yönetimlerin gelirlerine ilişkin hazırlanacak kanun tasarılarında Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın görüşünün alınması zorunludur (Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2018).

Belediye bütçesi ile muhasebe işlemlerine ilişkin esas ve usuller Maliye Bakanlığının görüşü alınarak düzenlenmektedir. Belediyeler varlık ve yükümlülüklerinin yer aldığı mali tablolarını, üçer aylık periyotlarla kanunda belirtilen bakanlıklara ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'na göndermek durumundadır (5393, Madde 65).

1.2. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

Belde adları İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile değiştirilmektedir. Belediyenin kendisine verilen görevler dışında bir konuda, siyasi karar alması durumunda İçişleri Bakanlığının bildirim üzerine Danıştay tarafından belediye meclisi feshedilmektedir. İçişleri Bakanlığı gerekli gördüğü hallerde, bildirim ile birlikte karar verilinceye kadar meclis toplantılarının ertelenmesini de isteyebilmektedir.

Belediye başkanı kanunda (5393) ifade edilen yasaklı fiilleri işlemesi durumunda İçişleri Bakanlığının başvurusu üzerine Danıştay kararıyla başkanlık sıfatı sona erdirilmektedir. Belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması ve yeni belediye başkanı yahut başkan vekili seçiminin yapılamaması durumlarında, seçim yapıncaya kadar belediye başkanlığına büyükşehir ve il belediyelerinde İçişleri Bakanı tarafından görevlendirme yapılmaktadır.

İçişleri Bakanlığı tarafından, belediyenin malî işlemler dışında kalan diğer idarî işlemleri, hukuka uygunluk ve idarenin bütünlüğü açısından denetlenmektedir. Belediye hizmetlerinin ciddi bir biçimde aksaması ve bu durumun halkın sağlık, huzur ve esenliğini hayati derecede olumsuz etkilediğinin İçişleri Bakanlığının talebi üzerine yetkili sulh hukuk hâkimi tarafından tespit edilmesi ile İçişleri Bakanı, hizmetlerde meydana gelecek aksamanın giderilmesini, hizmetin özelliğine göre makul bir süre vererek belediye başkanından istemektedir.

Sürekli işçi kadroları ile iş pozisyonları ise norm kadro uygulamasına geçilinceye kadar İçişleri Bakanlığının vizesine tâbidir. İçişleri Bakanlığı, yerel yönetimler ve bu idarelere bağlı kuruluşları ile mahalli idare birliklerinde istihdam edilmekte olan memurlar hakkında gerek görülmesi halinde Devlet memurluğundan çıkarma cezası verme yetkisine sahiptir. (3152 sayılı Kanun, Ek Madde 5).

Ulaşım Koordinasyon merkezlerinin çalışma usul ve esasları ve bu kurullara katılacak temsilciler, İçişleri Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından belirlenmektedir (5216 sayılı Kanun, Madde 9).

1.3. ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI

Bakanlık hizmet alanına giren konularda yerel yönetimler arasında koordinasyonu sağlamak ile sorumludur (644 Sayılı KHK). Bakanlığın yerel yönetimlerle ilgili görevleri aşağıda sıralanmaktadır.

Yerel yönetimlerin idari ve teknik kapasitelerinin geliştirilmesi için çalışmalarda bulunmak ve teknik destek sağlamak,

Planlamaya ilişkin süreçlerde; bakanlıklar, yerel idareler ve meslek kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamak, planlama sürecinin iyileştirilmesini ve geliştirilmesini temin etmek,

Yerel çevre kurullarının çalışmalarını takip etmek ve yönlendirmek,

Belediyelerin mücavir alan sınırlarına ilişkin usul ve esasları belirlemek ve tespit edilen sınırları onaylamak,

İl belediyelerinde çevre düzeni planını yapmak,

Belediyelerin çevre ile ilgili olarak geliştirdikleri projelerde mesleki yetkinliği artırmak ve tesis kalitesi yükseltmek,

Belediye bütçe tahminlerini konsolide etmek ve 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca merkezi yönetim bütçe tasarına eklenmek üzere Maliye Bakanlığı'na bildirmek,

Belediyelerin tüzel kişiliklerini sona ermesi durumunda, taşınmazların satılması ve vadesi tüzel kişiliğin sona ereceği tarihi aşan borçların yapılandırılmasına onay vermek,

Büyükşehir belediyesi genel sekreterini atamak,

Teknik altyapı tesisleri ve altyapı hizmetleri kurulması hususunda yerel yönetimler arasında koordinasyon sağlamak

Yerel yönetimlerin altyapı sistemleri ile ilgili olarak planlama, projelendirme ve uygulanmasına ilişkin her türlü etüt, proje, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izinlerine ilişkin usul ve esasları belirlemek,

Belediye meclisinin çalışması ve katılıma ilişkin usul ve esasların belirlenmesine dair yönetmelik düzenlemek,

Belediyelerde bulunan zabıta ve itfaiye teşkilatlarına ilişkin usul ve esaslara dair yönetmelik düzenlemek,

Maliye Bakanlığı'nın görüşü alınarak, belediye bütçesi ve muhasebe işlemlerine ilişkin esas ve usullere dair yönetmeliği düzenlemek,

Belediyelerin ihbar ve kıdem tazminatlarının ödenmesi hususunda borçlanmalarına izin vermek,

Kent konseylerinin çalışma usul ve esasları belirlemek,

Belediyelerde toplumsal dayanışma ve sosyal etkinliklere ilişkin hizmetlerin yürütülmesine yönelik programlarda çalışacak olan gönüllülerin nitelikleri ve çalıştırılmalarına ilişkin usul ve esaslara dair yönetmeliği düzenlemek ve diğer kanunlarda verilen görevler Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yerel yönetimlerle ilgili görevlerini oluşturmaktadır.

Köylerin ve muhtelif köy kısımlarının birleşerek belediye kurmalarına ilişkin hazırlanan işlem dosyaları, valinin görüşü ile birlikte Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na gönderilmekte ve Cumhurbaşkanı kararı ile belediye kurulmaktadır (5393 Sayılı Kanun).

1.4. İLBANK A.Ş. GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (İLBANK)

İLBANK yerel yönetimler için oldukça önemli bir kaynaktır. İl özel idareleri, belediyeler ve bağlı kuruluşları ile özellikle bunların üye oldukları yerel hizmet birliklerinin finansman ihtiyacını karşılamak öncelikli amaçlarındandır. Söz konusu idarelerin sınırları içinde yaşayan halkın yerel müşterek hizmetlerine ilişkin projeler geliştirmek, danışmanlık hizmeti vermek ve teknik mahiyetteki kentsel projeler ile alt ve üst işlerinin yapılmasına yardımcı olmak ve her türlü katılım ve yatırım bankacılığı görevlerini yerine getirmek amacı ile faaliyet göstermektedir.

Banka yukarıda sayılan görevlerini genel bütçeden aktarılan fonlar ve hibeler, kendi öz kaynakları ile yurtdışı banka ve kuruluşlardan sağladığı finansman kaynakları ile yerine getirmektedir.

Atatürk döneminde belediyelerin kısa zamanda bayındır hale getirilmesini gerçekleştirmek; mali kaynak ve imkândan yoksun bu idareleri kredi ile desteklemek amacıyla 11 Haziran 1933 tarih ve 2301 sayılı Kanunla “Belediyeler Bankası” 15 Milyon TL sermaye ile kurulmuştur. 6107 sayılı “İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun”un 4’üncü maddesinin 2’inci fıkrasında; Banka sermayesinin 9.000.000.000 TL olduğu, bu sermayenin Cumhurbaşkanı Kararı ile beş katına kadar artırılacağı hükmü yer almaktadır. 2018 yılında ise bankanın toplam sermayesi 18 Milyar TL’dir (İLBANK, 2018).

2. BELEDİYE ŞİRKETLERİ

Dünya ekonomik sisteminin neo-liberal tercihlerle şekillenmesi ile 1980’li yıllar sonrası hızlı bir dönüşüm sürecine geçmiştir. Bu süreçte merkezi ve yerel yönetim faktörlerinin yan kuruluş ve şirketlerinin dünyada yaşanan bu dönüşüm ile paralel olarak yeni misyonlar edinmek durumunda kalmıştır. Küresel aktörler olan ulusüstü teşkilatlar ise (Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu, Ticaret Örgütü) bu dönüşüme uyum sağlanması konusunda sürükleyici güç olmuştur(Olgun, 2006).

Yerel yönetimlerin hizmet tarihlerine bakıldığında şirketleşmeleri oldukça eskidir ancak şirket kurma konusunda girişimleri 1980 yılları ile hız kazanmış olduğu görülmektedir. (Kan & Kaya, 2019)

Piyasa ekonomisinde üretilecek mal ve hizmetlerin çeşitliliği ve talebine ilişkin çıktıları piyasa süreci belirlemekte iken kamu ekonomisinde hangi malın kimler için üretileceği ve tahsis edileceği siyasal süreç tarafından belirlenmektedir (Çalışkan & Sağbaş, 2005).

Belediye şirketleri sermayelerinin yarısından fazlasının belediye ait olması kaydıyla, belediyeler tarafından kurulan yahut şirket yönetiminin elde edilmesi şartı ile belediyelerce ortak olunan ticari kuruluşlardır. Belediye şirketleri özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiliklerdir. 1994 yılı öncesinde belediye şirketleri belediye meclis kararı ile kurulabilmekteydi. 4046 sayılı 1994 yılında çıkarılan kanun ile belediye ve diğer mahalli idarelerin şirket kurmaları ve ticari faaliyetler gerçekleştirmeleri, mevcut veya kurulacak şirketlere sermaye katılımında bulunması, “Bakanlar Kurulu’nun iznine tabidir” ifadesi yer almaktaydı. Ancak Cumhurbaşkanlığı Sistemi’ne geçilmesi ile birlikte yapılan değişiklikler kapsamında 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile belediye ve diğer mahalli idarelerin şirket kurmalarına izin verme yetkisi artık Cumhurbaşkanı’na aittir. Böylelikle belediye şirketlerinin kurulması izne tabi tutularak zorlaştırılmak istenilmiştir (Kan & Kaya, 2019: 12).

5393 sayılı Kanun Madde 70’e göre belediyeler, yasal dayanaklarında ifade edilen hususlar dikkate alınarak kendilerini ilgilendiren hizmet ve görevlerle ilgili şirket kurabilmektedir.

Belediye şirketlerinin, birbiri ile rekabet içerisinde olan iki belirleyici özelliği, müteşebbisin özel kişi değil kamu tüzel kişisi olması, ikincisi ise çalışma usul ve üretiminin piyasa şartlarına göre şekillenmekte olmasıdır (Bektaş & Olgun, 2017: 244).

Yerel hizmetlerin daha verimli, etkin ve halkın talep ve beklentilerine daha duyarlı bir şekilde sunulmasına yönelik arayışların sonucunda belediye bünyesinde bulunan ve ayrı bir tüzel kişiliğe sahip belediye şirketleri kurulmaktadır. Hizmetlerin sunulmasında etkin ve karlı olarak görülen şirketleşme yasal dayanağının oluşması ile başlayan süreçle günümüze değin sayıları artarak gelişim göstermiştir. Nitekim yıllar itibari ile belediye şirket rakamlarına baktığımızda bu durumu gözlemlemek mümkün olmaktadır.

2.1. BELEDİYE İŞTİRAKLERİ

Belediye iştirakleri söz konusu belediye ya da bağlı idarelerin sermayesinin en çok %50 ve en az %15’ine sahip olduğu anonim şirketler belediye iştiraki olarak tanımlanmaktadır.

Anonim şirket ve limitet şirket olmak üzere belediyelerde iki tür şirket bulunmaktadır. Anonim şirket; sermayesi paylara bölünmüş, borçlarından dolayı salt malvarlığı ile sorumlu tutulan şirketlerdir. Şirkete karşı, hissedarlar sadece taahhüt ettikleri sermaye oranları ile şirkete karşı sorumludur. Limitet şirket; bir veya daha çok gerçek veya tüzel

kişi tarafından bir ticaret unvanı altından kurulmaktadır; esas sermayesi belli olup, bu sermaye esas sermaye paylarının toplamından oluşmaktadır (Sönmez, Güçlü, & İlgezdi, 2019: 94).

2.2. BAĞLI İDARELER

Mahalli İdareler Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği'ne görebağlı idare;belediyelere bağlı, kanun ile kurulmakta olan, ayrı bütçeli ve kamu tüzel kişiliğine haiz su ve kanalizasyon, otobüs, ulaştırma ve bu gibi hizmetleri yürütmekte olan kurumları ifade etmektedir. Türkiye'de belediyelere bağlı idare sadece büyükşehir belediyelerinde bulunmaktadır (TBB, 2020).

Bağlı idareler iki grupta incelenebilmektedir. Birinci grup; 2560 sayılı İstanbul ve Kanalizasyon İdaresi Kanunu'na göre kurulmakta olan İSKİ ve 2560 sayılı Kanun'a 3305 sayılı Kanun ile eklenmiş olan ve bu kanunun diğer Büyükşehir Belediyelerinde de uygulanacağını ifade eden ek 5. Maddesince kurulmakta olan ve yönetilen Büyükşehir Belediyeleri'nin su ve kanalizasyon idarelerinden oluşmaktadır. İkinci grup ise yarı kamusal nitelikte hizmet üretmekte olan ve ayrı bütçeye sahip idarelerdir. Kamu tüzel kişiliği taşımakta olan bu idareler belediyelerle Türk Ticaret Kanunu hükümleri bağlamında şirket kurabilmekte yahut kurulmuş olan bir şirkete ortak olabilmektedirler (Sönmez, Güçlü, & İlgezdi, 2019: 94).

30 büyükşehir belediyesinin her birinde su ve kanalizasyon idaresi bulunmaktadır. Bu idareleri dışında Ankara Elektrik Gaz ve Otobüs Genel Müdürlüğü (EGO), İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü (İETT), İzmir Elektrik Su Hava Gazı Otobüs ve Tramvay Genel Müdürlüğü (ESHOT) olmak üzere; büyükşehir belediyelerine bağlı toplamda 33 bağlı idare bulunmaktadır (Türkiye Belediyeler Birliği, 2020).

2.3. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE ŞİRKETLERİ

6102 sayılı Kanun 16. Maddesi 'tüzel kişiler' başlığı altında büyükşehir belediyelerinin şirket kurmalarına ilişkindir. Ticaret şirketleriyle, amacına varmak için ticari bir işletme işleten vakıflar, dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince özel hukuk hükümlerine göre yönetilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere belediye tarafından kurulan, kurum ve kuruluşlar tacir sayılmaktadır. Kanunun bu ifadesi ile belediye kuruluşları ticari statü kazanmaktadır. Aynı maddenin ikinci bendi ile belediyeler bir ticari işletmeyi, ister doğrudan ister kamu hukuku hükümlerince yönetilen ve işletilen bir tüzel kişi aracılığı ile

işletsinler, kendilerinin tacir sayılmadıkları hükmüne yer verilmektedir. (6102 sayılı Kanun 16.Madde).

Büyükşehir belediyesi, mülkiyeti veya tasarrufundaki hafriyat sahalarını, toplu ulaşım hizmetlerini, sosyal tesisler, büfe, otopark ve çay bahçelerini işletme yetkisi bulunmaktadır. Bu yerlerin belediye veya bağlı kuruluşlarının %50'sinden fazlasına ortak olduğu şirketler ile bu şirketlerin %50'sinden fazlasına ortak olduğu şirketlere, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu hükümlerine tabii olmaksızın belediye meclisince belirlenecek süre ve bedelle işletilmesini devredebilmektedir. Ancak bu yerlerin üçüncü kişilere devri 2886 sayılı Kanun hükümlerine tabi tutulmaktadır.(5216 sayılı Kanun 26. Madde).

Tablo 3. 1. Yıllar İtibari ile Büyükşehir Belediyeleri Şirket Rakamları

(Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018)

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014-2015	2016
Şirket Sayısı	96	95	102	102	154	155

Büyükşehir şirketlerine ilişkin en son veriler 2018 yılında yayına hazırlanmış olup, 2016 yılı verilerine ilişkin bilgiler içermektedir (Tablo 3. 1.). İlgili raporda 155 şirketin isimleri bulunmaktadır. Ancak sunulan tabloda 124 şirketin verisi kullanılmış diğer şirketler bilgi paylaşımında bulunmadıkları için verilerine yer verilmemiştir. 124 şirketin toplam kârı 604 Milyon TL'dir (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018)

2017 yılında yapılan araştırmada 175 belediye şirketi içinden, Türkiye'de belediye işletmelerinin %81,15'inin hiçbir şekilde veri sunmamış olduğu görülmektedir (Sarioğlu, 2017).

Belediye şirketlerinde 426.029, belediye bağlı idare şirketlerinde ise 46.906 personel çalışmaktadır. Toplamda yerel yönetim şirketlerinde 480.634 personel çalışmaktadır(Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019).

Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde bulunan Hazine Müsteşarlığı Kamu Sermayeli Kuruluş ve İşletmeler Genel Müdürlüğü Tarım Sektörü ve Koordinasyon Dairesince yayınlanmış olan "Büyükşehir Belediye Şirketleri Toplu Verileri"nden derlenen tablo 2010 yılından 2016 yılına değin kurulan şirketlere dair özet bir bilgi sunmaktadır. Ancak sunulan her bir raporda şirket verilerine ilişkin bilgilerin geçici olduğuna dair ifade yer almaktadır. Yanı sıra söz konusu yıla ait her bir rapor bir sonraki yılda yayınlanmakta iken 2013 yılından itibaren ikişer yıl ara ile kamuoyuna sunulmuştur. Son olarak 2016 yılına ait

veriler 2018 yılında hazırlanmış ve bakanlığın sitesinde 2020 yılında kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Tablo 3. 2. Belediyelerde Çalışan İşçi Personel Sayısı
(Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2019)

Belediye Türü	İşçi		Toplam
	Sürekli	Geçici	
Büyükşehir Belediyeleri	13.605	264	52.526
İl Belediyesi	6.068	1.307	17.162
Büyükşehir İlçe Belediyesi	25.590	3.309	79.747
İlçe Belediyeleri	7.828	1.164	17.761
Belde Belediyeleri	2.517	603	5.507
TOPLAM	55.608	6.647	172.703

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü verilerine göre 2018 yılında, büyükşehir belediyeleri bünyesinde toplam 52.526, il belediyeleri bünyesinde 17.162, büyükşehir ilçe belediyeleri bünyesinde 79.747, ilçe belediyelerinde 17.761, belediyelerinde ise 5.507 işçi olmak üzere toplamda yerel yönetimler bünyesinde “172.703” işçi personel çalışmaktadır.

2018 yılı itibari ile şirketler ve bağlı idareler toplamında 480.634 personel çalışmakta iken belediyeler genelinde toplam 172.703 personel çalışmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1. BELEDİYELER, BELEDİYE ŞİRKETLERİ VE BAĞLI İDARELERİNE İLİŞKİN RAKAMSAL VERİLER

Çalışmanın ilk bölümlerinde de ifade edildiği üzere, yerel yönetimlerin büyükşehir belediyeleri özelinde incelenmesi hedeflenmektedir. Bu bağlamda 4. bölümde belediyelerin nüfus rakamları ve çalışan personel sayıları; büyükşehir belediyelerinin nüfus yoğunlukları ve sayıları, bütçe gelir ve gider gerçekleştirmeleri; büyükşehir belediye şirketlerinin ulaşılabilen ekonomik verilerinden oluşturulan şirket gelir ve gider gerçekleştirmeleri, personel sayıları, kar ve zararlarına ilişkin rakamsal verilerin derlenmesi yolu ile tablolar oluşturulmaktadır.

Büyükşehir belediyeleri bağlı idarelerine de bölüm sonunda büyükşehir belediyeleri ve şirketleri üzerinden yapılan değerlendirme yolu ile tablolama yapılmaktadır.

Büyükşehir belediyelerinin, gider ve gelir gerçekleştirmelerinin bakanlık bütçeleri ile kıyaslarına yer verilmektedir. Bu yöntem ile ulaşılmak istenilen, büyükşehirlerin ekonomik büyüklüklerine dair somut veriler sunabilmektir.

Yerindelik ruhunun şehrin yapısı ile uyumlaştırılmasında kilit taşı niteliğinde bir role sahip olan belediyelerin harcama, gelir ve nüfus potansiyeli nedeni ile en etkili kurumsal yapılar oldukları kabul görmektedir (Ulusoy & Tekdere, 2019). Bu bakımdan kentlerin nüfusları bize bir takım ekonomik verilere dair ip uçları sunabilmektedir. Türkiye'nin nüfus yoğunluğu fazla olan illeri göz önünde bulundurulduğunda, nüfus ve gerçekleşen yatırımlar arasında güçlü ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür.

2019 yılı iller bazında TÜİK verilerine bakıldığında, söz konusu yıl itibari ile toplam nüfus 83.154.997, il ve ilçe merkezlerinde yaşayan kentli nüfus 77.151.280'dir. Büyükşehir belediyelerinde yaşayan nüfus ise 64.669.490'dır. Türkiye nüfusunun %77,7'si büyükşehirlerde ve %92,78'i ise il ve ilçe merkezlerinde yaşamaktadır.

Türkiye'nin en kalabalık illeri İstanbul, İzmir ve Ankara olmaktadır. 2002-2018 yılları arasında 72 milyar lira ile en çok yatırım yapılan illerin başında İstanbul gelmektedir. 42 milyar lira ile Ankara ikinci, 17 milyar lira ile İzmir takip etmektedir (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2020).

1.2. YEREL YÖNETİMLERE AKTARILAN PAYLAR

Genel bütçe gelirlerinden her yıl yerel yönetimlere aktarılan payların, yönetimlerin transfer gelirlerini oluşturmakta olduğu ifade edilmişti. Yerel yönetimlere aktarılan paylar, nüfus artışı ve hizmet yükünün de artışına paralel olarak yıllar itibari ile artış seyrinde olmaktadır.

*Tablo 4. 1. Yerel Yönetimlere Aktarılan Paylar, Genel Nitelikli Transferler
(HMB Vatandaş Kesin Hesap Raporu, 2016; 2017; 2018)*

Yıl	2016	2017	2018
Aktarılan Pay	62.955	73.161	96.297
Genel Nitelikli Kamu Harcamaları İçindeki Payı	%42	%43	%42

2016 yılında genel kamu hizmetleri için 150.615 Milyon Lira harcama yapılmıştır. Önemli bir bölümü genel bütçe gelirlerinden yerel yönetimlere aktarılan payların oluşturduğu, genel nitelikli transferlere ilişkin hizmetler için 62.955 Milyon Lira harcama yapıldığı görülmektedir. Bu rakam genel kamu hizmetlerine harcanan rakamın %42'sine karşılık gelmektedir.

2017 yılında genel kamu hizmetleri için 171.045 Milyon Lira harcama yapılmıştır. Bu rakamın %43'ü, 73. 161 Milyon Lira yerel yönetimlere ayrılmıştır.

2018 yılında genel nitelikli kamu hizmetleri için toplam 226.445 Milyon lira harcama yapılmıştır. Bu harcamanın yaklaşık %42'si, 96.297 Milyon Lira genel bütçe gelirlerinden yerel yönetimlere aktarılan paydır.

Yerel yönetimler arasında bağımlılık oranı en yüksek idareler, transfer gelirlerinin toplam gelirleri içindeki oranı %57,86 ile belediyeler olmaktadır. Transfer gelirlerinin bütçe gelirlerindeki payı doğrultusunda, mahalli idareler arasında merkezi yönetime bağımlılık sıralaması yapılmak istenildiğinde bu sıra başta belediyeler (57,86) olmak üzere, il özel idareleri (%28,54), bağlı idareler (%10,28) ve son olarak da mahalli idare birlikleri (%2,62) gelmektedir. (HMB Kamu Mali Analiz Raporu, 2016: 64).

1.3.HAZİNENİN YEREL YÖNETİMLERDEN ALACAKLARI

Hazine ve Maliye Bakanlığı bütçesinin 72,5 milyar lira yerel yönetimlere, 719,3 milyon lirası ise altyapılarının desteklenmesi için belediyelere transfer edilmiştir (HMB Faaliyet Raporu, 2018: 54).

Tablo 4. 2. Hazinesinin Yerel Yönetimlerden Alacakları Toplamı

(HMB Kamu Borç Yönetimi Raporu, 2014;2015;2016;2017;2018;2019;2020)

	Milyon Lira								
Yıl	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
BORÇ	15.082	14.519	13.036	11.349	12.163	12.330	11.605	11.750	11.029

2013 yılında hazinenin belediyelerden alacak toplamı 14.519 Milyon Lira, 2014 yılında 11.3 Milyon Lira, 2015 yılında artış göstermiş ve 12.2 Milyon Lira'ya yükselmiştir. 2017 yılında hazinenin belediyelerden alacakları azalış göstermiş ancak açık kapanmamıştır. 2018 yılında hazinenin belediyelerden alacak toplamı 11,750 Milyon Lira olarak kaydedilmiştir.

2018 yılında toplam 1,6 milyar TL Hazine alacağı tahsil edilmiştir. Tahsilât verileri incelendiğinde, 917 milyon TL ile ilk sırada mahalli idareler yer almaktadır (Kamu Borç Yönetimi Raporu, 2019).

31 Aralık 2019 tarihi itibari ile hazine alacak stoklarında, mahalli idarelerin vadesi geçmiş 206 Milyon Lira borcu bulunmaktadır. Vadesi gelmemiş borçları ile birlikte bu rakam 11.029 Milyon liraya ulaşmaktadır. (Kamu Borç Yönetimi Raporu, 2020). Merkezi idarenin mahalli idarelerden alacakları, 2011-2014 ve 2015-2019 süreçlerinde azalan bir seyir göstermiş ancak hazinenin alacakları kapanmamıştır.

2016 yılında yerel yönetimlerin toplam borç yükümlülüğü 95.252.494.154 TL tutarındadır. Toplam gelirlerin %84,85'ine karşılık gelmektedir. Yerel yönetimler arasında en fazla yükümlülüğe sahip olan birim, ilk sırada bağlı idareler, ikinci sırada ise belediyeler olmaktadır. (HMB Kamu Mali Analiz Raporu, 2016).

Belediyelerin yükümlülüklerinin büyük kısmı bankalara olan kredi borçları, yaptıkları işler ve satın aldıkları mal ve hizmetler karşılığında tedarikçilere olan faaliyet borçları ve diğer kamu borçlarından oluşmaktadır 2016 yılında belediyelerin toplam yükümlülüğü 78.823.283.733 TL'dir. Belediyelerin toplam yükümlülükleri faaliyet gelirlerinin %56,46'sı kadardır (HMB Kamu Mali Analiz Raporu, 2016).

1.4. DIŞ BORÇ STOKU

Yerel yönetimlerin idari ve ekonomik politika tercihleri kanunlarla belirlenmekle birlikte merkezi yönetimin yönetsel plan ve politikaları ile de yakından ilişkilidir. 1986 yılına kadar başta belediyeler olmak üzere yerel yönetimler iç borçlanma yoluna gitmişlerdir. Ancak bu tarihten sonra dış kaynaklardan borçlanma imkanlarının oluşması ile yerel yönetimlerin borç stoklarına bakıldığında dış borçları, iç borç rakamlarından çok daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir (Tekdere, 2018: 101).

Alınan borcun sağladığı katkıdan faydalanabilmek için, borcu alan idarenin borcu ne amaçla ve nerede kullanacağına dair güçlü bir zeminin olması, borcun geri ödeme döneminde sorun yaşamadan ödenebilmesi büyük önem arz etmektedir (Akdemir & Yeşilyurt, 2017: 385).

Tablo 4. 3. Kamu Kesimince Sağlanan Hazine Garantisiz Dış Kredi Stoku
(HMB, 2020)

Milyon ABD Doları	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Yerel Yönetimler	2.606	2.547	2.111	1.919	2.225	2.558	2.720	2.765

2012 yılından itibaren kamu kesimince sağlanmakta olan hazine garantisiz dış borç stokları 2015 yılına kadar azalma eğiliminde olmuş ancak 2015 yılından sonra her yıl artış göstermiştir. Yerel yönetimlerin dış borç yükü artmış, nihai olarak 2019 yılında dış kredi stoku 2.765 Milyon dolar olarak kaydedilmiştir.

Yerel yönetimler, hazine garantisiz dış kredi stoklarında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kredi stoku genel rakam içerisinde en geniş paya sahiptir. 2012-2019 yılları arasında genel kredi stoku toplamı "19.452 milyon dolar" değerindedir. Bu rakamın 15.603 milyon doları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kredi stoklarından oluşmaktadır. Yüzdese olarak bu rakam, hazine garantisiz dış kredi stoklarının %80'ine tekabül etmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nden sonra hazine garantisiz dış borç stoku 1.746 milyon dolar ile İzmir Büyükşehir Belediyesi gelmektedir (HMB, 2020).

Tablo 4. 4. Hazine Garantili Dış Borç Stoku
(HMB, 2020)

	Milyon ABD Doları							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Yerel Yönetimler	1.161	1.113	938	789	687	676	559	481

Hazine garantili dış borç stokları 2012-2019 yılları boyunca azalış yönünde bir eğilim göstermiştir. 2012 yılında 1.161 Milyon Dolar olan dış borç stoku 2019 yılında 481 Milyon Dolar'a düşmüştür.

Tablo 4. 5. Hazine Garantili Kredi Ödeme Miktarları

(HMB, 2020)

Kurum	Yıl	Milyon ABD Doları			
		2016	2017	2018	2019
Bakanlıkça Ödenen		27	11	20	27
Kuruluşça Ödenen		109	96	88	58
Üstlenim Oranı (%)		20	9,8	9,8	-

2010 yılından 2017 yılına değin mahalli idarelerin, hazine garantili kredi ödemelerinde bakanlığın üstlendiği miktar azalan bir seyir göstermiştir. Ancak 2017 yılından itibaren seyir tersine dönmüş, bakanlığın kredi üstlenme oranı azalmasına karşın, ödeme miktarları artmıştır. 2017 yılında toplam 107 milyon dolar olan kredi geri ödemesinde 11 milyon dolar, 2018 yılında 108 milyon dolar kredi geri ödemesinde 20 milyon dolar, 2019 yılında ise 85 milyon dolar kredi ödemesinin 27 milyon doları bakanlıklar tarafından üstlenilmiştir.

2019 yılında hazine garantili üstlenimler, mahalli idareler bazında; Adana Büyükşehir Belediyesi için 6, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 10, Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin 2, Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin 8, Zonguldak Belediyesi'nin 1 olmak üzere, bakanlıkça toplam 27 proje üstlenimi gerçekleşmiştir (HMB Kamu Borç Yönetimi Raporu, 2020)

Raporda dikkat çeken husus ise Adana Büyükşehir Belediyesi için 2010 yılından itibaren her yıl hazine garantili yapılan üstlenimlerdir. 2010 yılında 38 üstlenim, 2011 yılında 29, 2012 yılında 28, 2013 yılında 28, 2014 yılında 27, 2015 yılında 27, 2016 yılında 26, 2017 yılında 6, 2018 yılında ve 2019 yılında 6 olmak üzere dokuz yılda, Adana Büyükşehir Belediyesi için toplam 221 üstlenim gerçekleştirilmiştir.

Tablo 4. 6. Mahalli İdareler Uzun Vadeli Dış Borç Stoku

(HMB, 2020)

	Milyon ABD Doları					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Mahalli İdareler	3.661	3.049	2.707	2.912	3.279	3.246

Mahalli idareler uzun vadeli yabancı kaynakları borç stoku 2013 yılında 3.661 Milyon doları olmuştur. 2017 yılına kadar azalma seyirinde olan uzun vadeli dış borç stokları,

2017 yılında 3.236 Milyon dolar, 2018 yılında ise 3.284 Milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 4. 7. Türkiye Dış Borç Stoku ve Yerel Yönetimler
(HMB, 2020)

	Milyon ABD Doları				
	2015	2016	2017	2018	2019
Türkiye Bütüt Dış Borç Stoku	399.714	408.665	454.414	443.730	436.921
Yerel Yönetimler Brüt Dış Borç Stoku	2.707	2.912	3.234	3.279	3.246
Toplam Borç İçinde Payı	0,67	0,71	0,71	0,73	0,74

Tablo'daki veriler ilgili yılların 4. çeyrekte kaydedilen borç rakamlarından oluşmaktadır. Türkiye'nin dış borç stoku 2015-2019 yılları sürecince artış seyrinde olmuştur. 2015 yılında 399.714 milyon dolar, 2016 yılında 408.665 milyon dolar, 2017 yılında 454.414 milyon dolar, 2018 yılında 443.730 milyon dolar ve 2019 yılında ise 436.931 milyon dolar olarak kaydedilmiştir.

Yerel yönetimler dış borç stokları da artış seyrinde olmuştur ve dış borçların tamamı uzun vadeli kredilerden oluşmaktadır. 2015 yılında 2.707 milyon dolar, 2016 yılında 2.912 milyon dolar, 2017 yılında 3.234 milyon dolar, 2018 yılında 3.279 milyon dolar ve 2019 yılında 3.246 milyon dolar borç yükü oluşmuştur.

Yerel yönetimlerin merkezi idare dış borç yükü içindeki payı 2015 yılında %0,67, 2016 yılında %0,71, 2017 yılında %0,71, 2018 yılında %0,73 ve 2019 yılında %0,74 oranında olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 8. Türkiye Dış Borç Stoku ve Bireysel Borç Yükü

	TL (Bütüt)			
	Türkiye Dış Borç Stoku	Yerel Yönetimler Dış Borç Stoku	Bireysel Borç Yükü	Kentli Nüfus Bireysel Borç Yükü
2015	1.168.483.936.200	7.913.373.099	14.839	16.111
2016	1.440.748.457.500	10.257.520.000	18.051	19.556
2017	1.717.094.181.800	12.220.315.799	21.248	22.995
2018	2.347.553.565.000	17.347.549.500	28.627	31.025
2019	2.599.985.794.700	19.315.972.200	31.266	33.699

Türkiye ve yerel yönetimler dış borç stoku, Tablo 4.4'te ilgili yılların 31 Aralık tarihindeki döviz kuru satış fiyatı üzerinden TL'ye çevrilerek hesaplanmıştır. Kaynak olarak Merkez Bankası'nın döviz kuru arşivi kullanılmıştır (TCMB, 2020).

Bireysel borç yükü ve kentli nüfus borç yükü hesaplamalarında, bireysel borç yükü; Türkiye dış borç yükünün ilgili yıldaki toplam nüfusu oranı ile elde edilmiştir. Kentli nüfus

borç yükü ise Türkiye dış borç yükünün, ilgili yıllardaki il ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfusa oranı ile elde edilmiştir. Nüfus verilerinde TÜİK'in adrese dayalı nüfus kayıt verileri kullanılmıştır.

Türkiye dış borç stoku TL değeri ile 2015 yılında 1.16 trilyon, 2016 yılında 1.44 trilyon, 2017 yılında 1.71 trilyon, 2018 yılında 2.34 trilyon, 2019 yılında ise 2.59 trilyon borç yükü olduğu görülmektedir.

Yerel yönetimlerin dış borç stoku 2015 yılında 7.9 milyar lira, 2016 yılında 10.2 milyar lira, 2017 yılında 12.2 milyar lira, 2018 yılında 17.3 milyar lira, 2019 yılında ise 19.3 milyar lira borcu olduğu görülmektedir.

Dış borç stokunun nüfusa oranına bakıldığında ise 2015 yılında bireysel borç yükü 14.839 lira, 2016 yılında 18.051 lira, 2017 yılında 21.248 lira, 2018 yılında 28.627 lira ve nihai olarak 2019 yılında ise 31.266 lira bireysel borç yükü olmaktadır.

Dış borç stokunun kentli nüfusa oranının da ise 2015 yılında kentli nüfus bireysel borç yükü 16.111 TL, 2016 yılında 19.556 lira, 2017 yılında 22.995 lira, 2018 yılında 31.025 ve nihai olarak 2019 yılında kentli nüfus bireysel borç yükü 33.699 lira olmuştur.

1.5. İLBANK BELEDİYELERE DESTEK RAKAMLARI

İLBANK'ın 2018 yılı yatırım programı 1.096.948.000 TL olarak 28 Ekim 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. 2018 yılında İller Bankası, Belediye Katı Atık Hizmetleri için 162 milyon TL'lik yatırım planlanmış ve 18 Milyon'luk TL'lik bölümü gerçekleştirilebilmiştir (İLBANK, 2018: 24).

Yatırım programında 274.135.000 TL olarak belirlenmiş olan içme suyu sektörüne 118.292.000 TL, 495.367.000 TL olarak belirlenen kanalizasyon projelerinde 144.522.000 TL, 256.538.000 TL olarak belirlenen Kentiçi Ulaşım sektöründe 22.989.000 TL harcama yapılabilmektedir. Bu rakamlar göstermektedir ki resmi yatırım programına göre gerçekleşme oranı %27,7'dir (İLBANK, 2018:24). Yatırım programının gerçekleşme oranı oldukça düşüktür ancak raporda programın neden gerçekleştirilemediğine dair bilgi yer almamaktadır.

1.5.1. İLBANK Uluslararası Bankalardan Kentsel Altyapı Denkleştirme Ödeneği

Denkleştirme ödeneği, İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkındaki Kanun'un geçici 1. Maddesi "Belediyelerin Kentsel Altyapı İhtiyaçları İçin Tahsis Edilen Ödeneğin Kullanımına İlişkin Yönetmelik" gereğince, İller Bankasına aktarılmış ödenek ile banka tarafından yürütülen harita, imar planı, içme suyu, atıksu, katı atık, deniz deşarjı, proje ve yapım işlerinin finansmanında kullanılmaktadır (İLBANK 2019: 19).

Tablo 4. 9. Dış Kaynaklı Finans Kuruluşlarından Sağlanan Ödenek

(İLBANK, 2018; 2019)

	2018	2019
Dünya Bankası	2.257.000	25.434.000
Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı	281.433.000	312.191.000
İslam Kalkınma Bankası	23.144.000	-
Toplam	306.000.834	337.628.000

2018 yılında toplam 306.000.834 TL ve 2019 yılında 337.628.000 dış kaynaklı harcama gerçekleştirilmiştir. Harcamaların hangi projeler için kullanıldığına dair raporda bilgi bulunmamaktadır.

1.5.2. Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (BELDES)

BELDES projesi ile 10. Kalkınma Planı döneminde kırsal altyapı ve orta-küçük ölçekte belediyelerin altyapı yatırımları desteklenmiş, sürekli işçi kadrolarından merkezi idare kuruluşlarına devir yapılarak özellikle küçük ölçekli belediyelerin, cari harcama yükü azaltılmaya çalışılmıştır. (10. Kalkınma Planı, 2019: 132).

BELDES sağlıklı içme suyu şebekelerinin Türkiye genelinde yaygınlaştırılması ve geliştirilmesini öngören bir programdır. İller Bankası'nın bu projesi kapsamında nüfusu 10.000'in altında olan ve içme suyu şebekesi olmayan yahut yetersiz kalan belediyelerin tesisleri Banka tarafından projelendirilerek, inşa edilmektedir. 2007 yılından itibaren 2018 yılı dahil olmak üzere toplam 129. 650.000 TL ödenek kullanılmıştır(İLBANK, 2018).

BELDES ödeneği ile proje kapsamındaki mevcut işler devam ettirilmektedir. Proje kapsamında kalan işler Yüksek Planlama Kurulu kararı gereğince SUKAP kapsamında değerlendirilmeye devam etmektedir.

1.5.3. Su Ve Kanalizasyon Altyapı Projesi (SUKAP)

Cumhurbaşkanı Kararı ile nüfusu 25.000 ve altında olan belediyelere Genel Bütçe'den ayrılan ödenekten proje tutarının %50'si oranında hibe destek sağlanmakta, kalan %50'si için ise İLBANK tarafından belediyelere uzun vadeli kredi açılmaktadır. Nüfusu 25.000'den fazla olan ve Cumhurbaşkanı Kararı ekinde yer alan belediyelere ise 5393 sayılı Belediye Kanunundaki borç stoku limitine uyma şartı aranmaksızın İLBANK tarafından kredi tahsisi yapılmaktadır (İLBANK, 2019: 20).

SUKAP kapsamında yürütülmekte olan faaliyetlere 2018 yılı içinde 890.202.000 krediden, 547.643.000 hibeden olmak üzere toplamda 1.437.845.000 TL harcama gerçekleşmiştir (İLBANK, 2018: 26).

2019 yılında ise 516.088.000 TL hibe, proje kapsamında ise 813. 328. 000 TL kredi kullanılmıştır. Toplamda 2019 yılında 1.329.416.000 TL harcanmıştır (İLBANK, 2019: 10).

1.5.4. İLBANK Teminat Mektupları

5779 sayılı “İl Özel İdarelerine ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun” gereğince yerel yönetimlere İller Bankası'na dağıtılan paylarından İller Bankası'na ve diğer kurumlara olan borç taksitleri düşüldükten sonra hesaplanan tahmini pay üzerinden teminat mektubu düzenlenerek gayri nakdi kredi kullanılmaktadır.

Tablo 4. 10. İLBANK Tarafından Yerel Yönetimlere Verilen Teminat Mektupları

(İLBANK, 2019)

Yıl	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Adet	501	451	281	199	142	170	140	250	401
Tutar	154.820	421.363	327.786	296.441	210.502	199.944	269.429	1.587.690	2.892.940

İLBANK tarafından yerel yönetimlere verilen teminat mektupları 2018 yılına kadar azalan oranlarla devam etmiştir. 2018 yılında 1.587. 690 milyon TL tutarında 250 teminat mektubu kullanılmıştır. 2019 yılına gelindiğinde ise 2.890.940 milyon TL tutarında 401 teminat mektubu kullanılmıştır. 2019 yılında bir önceki yıla kıyasla %60,4 daha fazla teminat mektubu kullanılmıştır.

2013 yılından 2018 yılına kadar 5 yıllık süreçte, yerel yönetimlere yabancı para üzerinden teminat mektubu verilmemiştir. 2018 yılında 854.999,46 USD ve 7.350.000 Euro olmak üzere 2 adet teminat mektubu kullanılmıştır. 2019 yılında ise 1.739.681,56 USD tutarında 2 adet teminat mektubu kullanılmıştır (İLBANK, 2019: 27). Teminat mektuplarının hangi idareler/ projeler için kullanılacağına dair bilgi yer almamaktadır.

1. 6. KAMU İHALE KURUMU RAPORLARINDA BELEDİYELERİN İHALE RAKAMLARI

Kuruma sözleşme bilgisi ulaşan kamu alımlarının, alımı gerçekleştiren en üst idare bazındaki sayısal ve oransal dağılımları baz alınarak hesaplandığında: 2017 yılında gerçekleşen toplam kamu alımı tutarının % 31,82'si, 2018 yılında %32,23'ü, 2019 yılında %27,53'ü belediyeler tarafından harcanmıştır.

*Tablo 4. 11. İhaleyi Gerçekleştiren Belediyelerin Kamu Alımları Sayısı ve Tutarı
(Kamu İhale Kurumu, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019)*

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Adet	22.290	27.077	26.257	26.768	24.739	124.203
Tutar	36.090.330	59.695.925	58.995.828	74.112.834	65.154.709	39.293.048

Belediyelerin ihale rakamlarına bakıldığında 2014-2019 yılları boyunca ihale sayıları artış seyrindedir. 2014 yılında 22.290, 2015 yılında 27.077, 2016 yılında 26.257, 2017 yılında 26.768 ihale olduğu görülmektedir.

2018 yılında bir önceki yıla nazaran ihale sayısı ve tutarında düşüş gerçekleşmiştir. 2019 yılında ise ihale rakamları bir önceki yıla göre %402 artmıştır. İhale tutarı %39,6 oranında azalış göstermiştir. İhale sayısı artmış olmasına karşın ihale tutarındaki düşüş ise dikkat çekicidir.

Kamu alımlarının bir önceki yıla göre büyük oranda artış göstermesinin nedeni ile ilgili olarak raporda bilgi yer almamaktadır. Ancak 2019 yılına ait ilgili yılın 6 aylık dönemini içeren Kamu Alımları İzleme Raporu'nda, ihaleyi gerçekleştiren en üst idareye göre kamu alımları sınıflandırmasında, yılın il 6 ayında belediyelerin toplam ihale sayısının 7.957 olduğu görülmektedir (Kamu İhale Kurumu, 2019). Bu durumda ihale sayılarında görülen yoğun artışın yılın ikinci yarısında gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

2019 yılı Mart ayında gerçekleşen yerel seçimlerin ihale rakamlarındaki değişim üzerinde etkisi olduğunu söyleyebilmek mümkün olmaktadır. Seçim nedeni ile belediyelerin yatırım ihalelerine gidemedikleri gibi yeni gelen bazı belediyelerin ise buldukları aşırı borç yükü karşısında tasarrufa giderken, hem fiili alımları azalttıkları hem de rutin alımlar-

da daha düşük bedelli ihaleler gerçekleştirdikleri şeklinde yorumlanabilir. Daha önce pahalı yaptırılan bazı hizmetlerin çok daha düşük maliyetlerle yaptırıldığı bazı haberlerde yer alan bir iddiadır. Bu bir iddia ancak veri tasnifi detayına bu çalışma çerçevesinde gidilmemektedir.

1.7. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN BÜTÇE GELİR VE GİDER GERÇEKLEŞMELERİ

Çalışmanın temel problematiğinin belediyelerin ekonomik güçlerini büyükşehirler özelinde ortaya koyabilme çabası olduğu giriş bölümünde ifade edilmişti. Bu amaç doğrultusunda, büyükşehir belediyelerinin gelir ve gider gerçekleştirmelerine ilişkin bilgiler; her büyükşehir belediyesi için Sayıştay raporlarından edinilmiştir. Büyükşehir ilçe belediyelerine ait bilgiler ise Sayıştay Raporları'ndan ve ilçelerin kendi internet sitelerinden sağlanmıştır. Raporların yayınlanmamış olması durumlarında, bilgi edinme başvurusunda bulunulmuştur.

519 büyükşehir ilçe belediyesinden 282'sinin verilerine erişilebilmiş, 237'sinin verilerine ise erişilememiştir. İlçe belediyeleri bilgilerini internet adreslerinde paylaşmamış yahut gerek telefon ile aramak sureti ile gerek mail yolu ile yapılan bilgi edinme taleplerine cevap vermemişlerdir. 282 büyükşehir ilçe belediyesinin 25'ine ait veriler bilgi edinme talebi sonucu tarafımıza mail ile gönderilmiştir.

İnternet adreslerinde bilgi bulunmayan 262 büyükşehir ilçe belediyesinin yalnızca 25'i maillere cevap vermiş yahut telefon ile yapılan taleplere dönüş sağlamışlardır. 30 büyükşehir belediyesinden yalnızca 3'ünün ilçe belediyelerle birlikte, tamamının verilerine erişilmiştir.

Bu başlık altında büyükşehir belediyelerinin ve büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe gelir ve gider gerçekleştirmeleri, illerin nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu ve belediyelerde çalışan personellere ait rakamsal bilgilere yer verilmektedir. Böylelikle büyükşehir belediyelerinin, ekonomik büyüklüklerine ve potansiyellerine dair bütüncül bir tabloya ulaşmak hedeflenmektedir.

Belediyelerin bütçelerine ait bilgiler tablolar halinde sunulmakta ve illerin sıralanmasında alfabetik sıralama gözetilmektedir. Bütçelerine dair bilgi yer almayan belediyeler, bilgi edinme başvurusu sonucu red yanıtı alınmış yahut cevapsız bırakılmış olanlardır. Bu durum göz önünde bulundurularak, büyükşehir ilçe belediyelerine ait bilgilere yüzde kaç oranında ulaşılabilir olduğunu gösterebilmek adına, veri yüzdesine yer verilmiştir. İlçe

belediyelerinden verilerine ulaşılabilenlerin, büyükşehirdeki toplam ilçe sayısına oranlanması ile edilmiştir.

24 Aralık 2017’de yayınlanan 696 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile belediyelerde taşeron işçi olarak çalışan personel, belediye şirketleri bünyesine sürekli işçi olarak geçirilmiştir. Oluşturulan tablolarda, ilgili kaynaklarda 696 Sayılı KHK kapsamında çalışan bütün işçiler şirket çalışanı olarak, şirket başlığı altında toplanmıştır.

30 büyükşehir belediyesinin ekonomik verilerine ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır. Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider ve gelir gerçekleştirmeleri, belediye ve şirket personel rakamlarına ilişkin tablolar, Tablo 4. 12. Adana Büyükşehir Belediyesi ile başlamaktadır.

Tablo 4. 12. Adana Büyükşehir Belediyesi

Veri %34	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
ADANA BB. (FR, 2018)	1.836.317.551	1.236.877.487	2.575	17.016
1. Aladağ	-	-	-	-
2. Ceyhan	88.862.393,03	74.424.010,31	210	-
3. Çukurova	196.086.921,44	142.802.030,31	430	-
4. Feke	-	-	-	-
5. İmamoğlu	7.655.877,36	10.177.440,01	23	-
6. Karaisalı	-	-	-	-
7. Karataş	-	-	-	-
8. Kozan (FR, 2018)	65.075.590,92	70.308.907,93	132	-
9. Pozantı	-	-	-	-
10. Saimbeyli	-	-	-	-
11. Sarıçam (FR, 2018)	125.419.411,73	70.308.907,93	179	-
12. Seyhan	-	-	-	-
13. Tufanbeyli	-	-	-	-
14. Yumurtalık	-	-	-	-
15. Yüreğir	-	-	-	-
TOPLAM	2.319.417.745	1.597.454.367	3.549	17.016

Adana Büyükşehir Belediyesi, son yayınladığı faaliyet raporunda, kent ekonomisini güçlü kılan yerelde kalkınmayı gerçekleştirmiş, markalaşan projeler ve kurumsal yapısı ile modern planlama ve şehircilik standartları ile uyumlaşmış ve dünyaca bilinen bir şehir olmayı hedeflemektedir (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2019: 11).

Adana ilinin nüfusu 2019 yılında 2.237.940 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı %8 ve nüfus yoğunluğu ise %150’dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Adana Büyükşehir Belediyesi’nde 2.575 belediye çalışanı ve 17.016 şirket personel ile toplam 19.591 personel çalışmaktadır. Şirket personellerinin 6.972’si 696 Sayılı KHK

uyarınca şirket bünyesine geçişleri yapılan personellerden oluşmaktadır (Adana Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Adana Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.836.317.551 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 1.236.877.487 TL'dir. Adana Büyükşehir belediyesine bağlı 15 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %67'sinin bütçe bilgilerine erişilememiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 2.319.417.745 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.597.454.367 TL'dir. Toplam gider gerçekleşmesine bakıldığında, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 2018 yılına ait bütçe ödeneğinden %18 daha fazladır.

Adana bulunduğu coğrafi konumun etkisi ve Suriye sınırına olan yakınlığı dolayısı ile nüfusu artış gösteren büyükşehirlerden olmaktadır. Kent çok hızlı bir nüfus büyüme hızına sahiptir. Aşırı göç alan bir kent olarak temel hizmetlere gereksinimleri yoğun olmaktadır.

Tablo 4. 13. Ankara Büyükşehir Belediyesi

Veri %72	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
ANKARA BB.	6.614.445.916,76	6.145.625.283,40	3.712	3.508
1. Akyurt	39.264.857,48	41.203.692,42	107	141
2. Altındağ	362.866.696,75	310.165.950,833	372	1.511
3. Ayaş	26.405.102,66	25.629.785,48	68	26
4. Bala	-	-	-	-
5. Beypazarı	75.889.473,44	65.812.143,15	132	200
6. Çamlıdere	-	-	-	-
7. Çankaya	760.061.452,86	683.700.827,73	1894	-
8. Çubuk	79.294.974,50	65.741.947,25	161	222
9. Elmadağ	-	-	-	-
10. Etimesgut	316.184.890,51	262.175.431,37	495	1.410
11. Evren	-	-	-	-
12. Gölbaşı	169.142.831,69	142.035.767,55	929	-
13. Güdül	-	-	-	-
14. Haymana	-	-	-	-
15. Kahramankazan	86.662.656,85	76.494.259,45	197	450
16. Kalecik (FR, 2018)	22.185.033,34	18.967.441,14	20	-
17. Keçiören	439.818.919,80	426.542.166,10	1.035	2.080
18. Kızılcahamam	36.027.720,77	30.792.319,72	62	130
19. Mamak	333.686.227,21	315.338.098,39	2.188	-
20. Nallıhan (FR, 2018)	37.424.977,51	34.400.436,91	57	-
21. Polatlı	136.045.191,75	111.526.191,46	351	406
22. Pursaklar	94.183.013,47	82.414.255,76	186	439
23. Sincan	250.530.787,99	268.724.311,56	423	1388
24. Şereflikoçhisar	-	-	-	-
25. Yenimahalle	465.878.930,58	421.282.465,21	1497	-
TOPLAM	10.345.999.655,92	9.528.572.774,40	13.886	11.911

Ankara Büyükşehir Belediyesi misyonu, sosyal ve ekonomik yönden şehirleşmenin ve yurttaşların fiziksel, zihinsel ve psiko-sosyal bakımdan gelişmesine katkı sağlayarak yaşam kalitesini yükseltmektir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin hedefi "dünya belediyelerine" hizmetlerin sunumunda ilham olabilmektir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2019).

Ankara ilinin nüfusu 2019 yılında 5.639.076 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 10,8 ve nüfus yoğunluğu ise %230'dur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde belediye bünyesinde 3.712 ve şirketler bünyesinde 696 sayılı KHK ile belediye bünyesine geçişi yapılan 3.508 personel olmak üzere toplam 7.220 personel çalışmaktadır.

İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediye bünyesinde 13.886 ve belediye şirketleri bünyesinde 11.911 olmak üzere toplam 25.778 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 6.614.445.916,76 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 6.145.625.283,40 TL'dir. Ankara Büyükşehir belediyesine bağlı 25 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %68'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 10.319.594.553,26 TL ve gelir gerçekleşmesi 9.502.989,40 TL'dir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın bütçe ödeneği, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin gider gerçekleşmesinin %29'una tekabül etmektedir. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın bütçe ödeneği ise Ankara Büyükşehir Belediyesi gider bütçesinin %87,5'i kadardır. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin bütçesi her iki bakanlığın bütçe ödeneğinden daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 14. Antalya Büyükşehir Belediyesi

Veri % 68	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
ANTALYA BB.(FR, 2018)	2.229.521.012,55	2.622.176.702,04	1.933	9.369
1. Akseki	-	-	-	-
2. Aksu	59.890.795,83	53.726.309,06	141	-
3. Alanya	59.890.795,83	53.726.309,06	616	1841
4. Demre	339.131.845,43	269.120.601,95	-	-
5. Döşemealtı	127.220.981,32	109.406.187,24	265	550
6. Elmalı (FR, 2018)	49.188.203,94	38.361.773,63	-	-
7. Finike	-	-	-	-
8. Gazipaşa (FR, 2018)	35.382.846,71	29.573.771	14	-
9. Gündoğmuş	-	-	-	-
10. İbradı	-	-	-	-
11. Kaş	53.995.511,91	50.875.505,85	253	-

12. Kemer	92.194.356,40	88.034.507,39	272	
13. Kepez	317.758.147,08	303.195.560,65	576	1313
14. Konyaaltı	115.452.233,87	123.001.876,96	271	-
15. Korkuteli	-	-	-	-
16. Kumluca	-	-	-	-
17. Manavgat	263.236.759,12	230.922.753,94	399	-
18. Muratpaşa	369.073.661,50	358.912.464,22	597	-
19. Serik	152.865.882,79	97.663.324,08	348	582
TOPLAM	4.264.803.034,28	4.428.697.647,07	5.685	13.655

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, herkesin görmek ve yaşamak istediği bir "dünya kenti" olmaktır (Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2019).

Antalya ilinin nüfusu 2019 yılında 2.511.700 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 25,9 ve 2019 yılı nüfus yoğunluğu ise % 121'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 11.369 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediye bünyesinde 5.685 ve belediye şirketleri bünyesinde 13.655 olmak üzere toplam 19.520 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 2.229.521.012,55 TL ve gelir bütçesi 2.622.176.702,04 gerçekleşmesi TL'dir. Ankara Büyükşehir belediyesine bağlı 19 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %68'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplanıldığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 4.264.803.034,28 TL ve gelir gerçekleşmesi 4.428.697.647,07 TL'dir

Antalya Büyükşehir Belediyesi gider bütçesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden yaklaşık 306,7 Milyon Lira daha fazla bir rakama tekabül etmektedir. Antalya Büyükşehir Belediyesi ve bağlı belediyeler toplamında bütçe gider gerçekleştirmeleri ise Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçe ödeneğinden %7,3, Dış İşleri Bakanlığı bütçe ödeneğinden %33,4, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden %40,7, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden ise %54 daha fazla tutardadır.

Tablo 4. 15. Aydın Büyükşehir Belediyesi

Veri %58	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
AYDIN	743.299.147,88	556.668.704,41	940	2.188
			(FR, 2018)	
1. Bozdoğan(FR, 2018)	47.447.486,51	43.667.643,03	62	-
2. Buharkent	-	-	-	-
3. Çine	-	-	-	-
4. Didim	115.027.226,81	85.395.828,30	774	-
5. Efeler	167.708.085,02	137.043.926,84	481	-
6. Germencik (FR, 2018)	43.535.519,96	39.798.346,03	233	-

7. İncirliova (FR, 2018)	46.909.386,98	43.651.841,81	77	-
8. Karacasu (FR, 2018)	12.684.319,96 ¹	Bilgi verilmemektedir	43	-
9. Karpuzlu (FR, 2018)	6.405.348,93	5.807.137,54	16	-
10. Koçarlı	-	-	-	-
11. Köşk	-	-	-	-
12. Kuşadası	142.959.475,98	121.050.001,46	378	629
13. Kuyucak	-	-	-	-
14. Nazilli	-	-	-	-
15. Söke	80.826.649,65	70.378.702,78	271	-
16. Sultanhisar (FR, 2018)	167.892.017,23	14.534.457,43	62	-
17. Yenipazar	-	-	-	-
TOPLAM	1.549.326.024,99	1.117.996.589,63	3.294	2.817

Aydın Büyükşehir Belediyesi değişimci ve yenilikçi, ekonomik verimlilik sağlayabilen, bir kurumsal yapı hedeflemektedir. Bu minvalde geliştirdiği politika tercihleri arasında sürdürülebilir kurumsal gelişim, çevreye duyarlılık, şeffaflık ve hesap verilebilirlik, insan ve çözüm odaklı olmak yer almaktadır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2019).

Aydın ilinin nüfusu 2019 yılında 1.110.9172 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı ‰ 12ve 2019 yılı nüfus yoğunluğu ise ‰ 142'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 3.128 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediye bünyesinde 3.294 ve belediye şirketleri bünyesinde 2.817 olmak üzere toplam 6.111 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Aydın Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 743.299.147,88 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 556.668.704,41 TL'dir. Aydın Büyükşehir belediyesine bağlı17 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin ‰ 58'sinin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.562.010.344,95 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.117.996.589,63 TL'dir.

Tablo 4. 16. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi

Veri %85	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
BALIKESİR BB.(FR, 2018)	1.180.548.731,74	1.123.835.487,17	1.281	4.410
1. Altıeylül(FR, 2018)	95.231.840,72	85.904.735,4	150	-
2. Ayvalık	81.063.710,77	66.584.356,40	265	-
3. Balya (FR, 2018)	10.399.190,73	10.399.190,73	-	-
4. Bandırma	107.441.944,22	102.330.494,95	450	-
5. Bigadiç(FR,2018)	46.408.344,72	43.275.751,32	57	158
6. Burhaniye	54.698.630,21	51.493.566,75	166	-
7. Dursunbey (FR, 2018)	39.012.188,58	26.165.592,30	41	-
8. Edremit	142.509.249	113.770.429,38	345	-

¹ Toplama dahil edilmemiştir.

9. Erdek	49.475.049,53	37.690.078,62	77	-
10. Gömeç (FR, 2018)	43.913.939,51	43.389.943,51	-	-
11. Gönen (FR, 2018)	43.913.939,51	43.389.943,51	359	-
12. Havran	-	-	-	-
13. İvrindi (FR, 2018)	12.014.443,94*	-	20	-
14. Karesi (FR, 2018)	121.694.000	85.894.362,66	115	-
15. Kepsut (FR, 2018)	20.696.056,63	18.815.538,37	39	-
16. Manyas (FR, 2018)	17.321.070	10.890.316,98	-	-
17. Marmara (FR, 2018)	25.822.012,10	23.698.214,35	97	-
18. Savaştepe	-	-	-	-
19. Sındırgı	-	-	-	-
20. Susurluk (FR, 2018)	30.222.934,66	27.967.736,92	-	-
TOPLAM	2.098.358.388,69	1.887.528.002,40	3.462	4.568

*Toplama dâhil edilmemiştir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, Türkiye'de gelişmiş iller arasında il on sırada yer alabilmektir. "Örnek Şehir Balıkesir" vurgusu ile mutlu ve umutlu insanların yaşadığı bir şehir olabilmeyi hedeflemektedir (Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, 2019).

Balıkesir ilinin nüfusu 2019 yılında 1.228.620 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 1,7 ve 2019 yılı nüfus yoğunluğu ise %86'dır(Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 1.281 ve şirketlerde 4.410 olmak üzere toplam 5.691 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 3.462 ve belediye şirketleri bünyesinde 4.568 olmak üzere toplam 6.030 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.180.548.731,74 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 1.123.835.487,17 TL'dir. Balıkesir Büyükşehir belediyesine bağlı 20 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %85'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 2.098.358.388,69 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.887.528.002,40 TL'dir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın bütçe ödeneğinden %8,4 daha fazladır.

Tablo 4. 17. Bursa Büyükşehir Belediyesi

Veri %64	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
BURSA BB. (FR, 2018)	2.348.758.153,07	2.122.159.794,20	2.358	12.133
1. Büyükorhan	-	-	-	-
2. Gemlik	-	-	-	-
3. Gürsu	58.681.877,26	52.166.210,06	160	-
4. Harmancık (FR, 2018)	8.045.560,29	8.047.533,29	5	49
5. İnegöl (FR, 2018)	143.422.299,83	146.438.539,02	258	-
6. İznik	-	-	-	-
7. Karacabey	-	-	-	-
8. Keleş (FR, 2018)	7.035.679,90	6.017.301,61	44	-
9. Kestel	52.185.719,95	55.42.060,80	156	-
10. Mudanya	80.115.367,63	53.923.145,66	572	-
11. Mustafa Kemal Paşa	-	-	-	-
12. Nilüfer	360.209.940,93	372.690.493,91	2.092	-
13. Orhaneli	-	-	-	-
14. Orhangazi (FR, 2018)	122.826.336,77	96.208.568,03	207	378
15. Osmangazi	486.024.507	482.014.546	2.171	-
16. Yenişehir (FR, 2018)	32.390.544,25	32.941.013,35	72	-
17. Yıldırım (FR, 2018)	478.205.122,28	296.263.884,26	1.871	369
TOPLAM	4.177.901.109,16	3.668.871.029,3	9.966	12.906

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin misyonu, katılımcı, şeffaf, tarafsız, güvenilir, sürdürülebilir ve katılımcı yönetim kültürünün yerleşmesi ile teknolojik ilerlemeleri takip eden, öncü ve örnek belediyeçilik hizmeti sunabilmektedir. Büyükşehir'in hedefi bütün dinamikleri ile gelişen ve sanayi, ticaret ve turizmde lider bir kent olmaktır (Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Bursa ilinin nüfusu 2019 yılında 3.056.120 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 20,4 ve 2019 yılı nüfus yoğunluğu ise %293'tür.(Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 2.358 ve şirketler bünyesinde 12.133 personel çalışmaktadır. Toplamda 14.491 personel çalışmaktadır. 12.133 personelin 3.418'i 696 sayılı KHK uyarınca çalışan personelden oluşmaktadır.

İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediye bünyesinde 9.966 ve belediye şirketleri bünyesinde 12.906 olmak üzere toplam 22.872 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 2.348.758.153,07 TL ve gelir bütçesigerçekleşmesi2.122.159.794,20TL'dir. Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı 17 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin % 64 oranında bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 4.177.901.109,16 TL ve gelir gerçekleşmesi 3.668.871.029,3 TL'dir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi gider bütçesi gerçekleşmesi tek başına Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden %19,2 daha fazladır. Bursa Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri toplam bütçe gideri gerçekleşmesi ise Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçe ödeneğinden %18,16, Dış İşleri Bakanlığı bütçe ödeneğinden %20,7, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden %39,48, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden ise %53,9 daha fazla harcamaya tekabül etmektedir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri bütçe gerçekleştirmeleri toplamda, dört bakanlık bütçe ödeneğinden de büyük olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 18. Denizli Büyükşehir Belediyesi

Veri % 47	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket (FR,2018)
DENİZLİ BB.	1.116.123.685,04	640.139.249,41	722	4.723
1. Acıpayam (FR, 2018)	47.173.877,01	42.747.088,09	55	-
2. Babadağ	-	-	-	-
3. Baklan	5.471.476,57	4.948.765,76	-	-
4. Bekilli	-	-	-	-
5. Beyağaç (FR, 2018)	5.576.988,03	6.020.137,89	28	-
6. Bozkurt (FR, 2018)	11.443.128,20	9.892.522,52	73	-
7. Buldan	-	-	-	-
8. Çal	-	-	-	--
9. Çameli (FR, 2018)	15.486.590,68	13.837.150,75	32	-
10. Çardak	-	-	-	-
11. Çivril	-	-	-	--
12. Güney (FR, 2018)	16.564.112,89	16.086.623,28	38	-
13. Honaz	-	-	-	-
14. Kale	-	-	-	-
15. Merkezefendi(FR, 2018)	217.979.709,91	165.477.500,35	179	-
16. Pamukkale	314.364.056,83	156.655.394,61	267	-
17. Sarayköy (FR, 2018)	40.955.991,81	33.801.608,53	188	-
18. Serinhisar	-	-	-	-
19. Tavas	-	-	-	-
TOPLAM	1.791.499.616,97	1.089.606.041,19	1.582	4.723

Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin misyonu, insanı temel alan hizmet anlayışı ile adalet ve eşitlik temellerinde, tarihi ve çevresel değerlere sahip çıkan, refah içinde yaşamakta olan bir kent oluşturabilmektedir. Büyükşehir'in hedefi, "gelişimde öncü, insana ve çevreye duyarlı, "marka bir şehir" olmak" şeklinde ifade edilmektedir (Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Denizli ilinin nüfusu 2019 yılında 1.037.2018 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 9,1 ve nüfus yoğunluğu ise %89 ' dur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Denizli Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 5.445 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediye bünyesinde 1.582 ve belediye şirketleri bünyesinde 4.723 olmak üzere toplam 6.305 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.116.123.685,04 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 640.139.249,41 TL'dir. Denizli Büyükşehir belediyesine bağlı 19 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %42'sinin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.791.499.616,97 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.089.606.041,19 TL'dir.

Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin tek başına bütçe gerçekleşmesi ilçe belediyelerinin üzerinde bir rakama tekabül etmektedir. Bununla birlikte ildeki, büyükşehir ve ilçe belediyelerinin verilerine %58'ine erişilememiş olması nedeni ile bakanlık bütçeleri ile kıyas yapılabilmesini zorlaştırmıştır.

Tablo 4. 19. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi

Veri %17	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
DİYARBAKIR BB.	876.385.378,02	764.343.778,07	967 (FR,2017)	-
1. Bağlar (FR, 2018)	100.859.009,04	108.660.590,69	247	-
2. Bismil	-	-	-	-
3. Çermik	-	-	-	-
4. Çınar	-	-	-	-
5. Çüngüş	-	-	-	-
6. Dicle	-	-	-	--
7. Eğil	-	-	-	-
8. Ergani	-	-	-	-
9. Hani	-	-	-	-
10. Hazro	-	-	-	-
11. Kayapınar	-	-	-	-
12. Kocaköy	-	-	-	-
13. Kulp	-	-	-	-
14. Lice (FR, 2018)	23.750.600	11.169.918,33	92	-
15. Silvan	-	-	-	-
16. Sur	-	-	-	-
17. Yenişehir (FR, 2018)	127.227.107,51	116.238.213,20	385	304
TOPLAM	1.128.222.094,57	1.000.412.500,29	1.684	304

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, şehrin huzur ve refah içinde yaşayabilmesini sağlamaktır (Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, 2017).

Diyarbakır ilinin nüfusu 2019 yılında 1.756.353 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 13,7 ve nüfus yoğunluğu ise %107'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 960 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 1.684 ve belediye şirketleri bünyesinde 304 olmak üzere toplam 1.988 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 876.385.378,02 TL ve gelir bütçesi 764.343.778,07gerçekleşmesi TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 17 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin % 17'sinin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.128.222.094,57TL ve gelir gerçekleşmesi 1.000.412.500,29 TL'dir.

Diyarbakır ilinde hem büyükşehir hem de ilçe belediyelerine ilişkin güncel verilere ulaşmak zorlayıcı olmaktadır. İlçe belediyelerine ait çok az veri elde edilebilmiştir. 30 büyükşehir genelinde Erzurum'dan sonra en az veri elde edilen il, Diyarbakır olmuştur. Bilgilerinin %83'üne erişilememiştir.

Tablo 4. 20. Erzurum Büyükşehir Belediyesi

Veri %15	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Belediye Personeli
ERZURUM BB.	1.149.774.473,47	969.248.401,11	499(FR,2018)
1. Aşkale	-	-	
2. Aziziye (FR, 2018)	45.081.959,85	40.516.582,33	75
3. Çat	-	-	
4. Hınıs	-	-	
5. Horasan	-	-	
6. İspir	-	-	
7. Karaçoban	-	-	
8. Karayazı	-	-	
9. Köprüköy	-	-	
10. Narman	-	-	
11. Oltu	-	-	
12. Olur	-	-	
13. Palandöken (FR, 2018)	95.882.567,56	65.239.338,52	169
14. Pasinler	-	-	
15. Pazaryolu	-	-	
16. Şenkaya	-	-	
17. Tekman	-	-	
18. Tortum	-	-	
19. Uzundere	-	-	
20. Yakutiye (FR, 2018)	159.318.634,61	179.495.442,72	152
TOPLAM	1.450.057.635,49	1.254.499.764,68	- -

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, çağdaş ve sosyal belediyeçilik anlayışını benimseyerek, zamanında ve yerinde hizmet sunabilmek, insan odaklı, daima daha iyi refah seviyesine doğru ilerleyen, tarihi ve kültürel değerlerini koruyarak, halka ve gelecek nesillere yaşanabilir bir Erzurum bırakabilmek, olarak açıklanmaktadır. Büyükşehir'in hedefi ise Erzurum'u bölgesinde "lider" olan ve yaşam kalitesi yüksek, çağ ile uyumlu "turizm ve spor başkenti" haline getirebilmektir (Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Erzurum ilinin nüfusu 2019 yılında 762.062 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 9,2 ve nüfus yoğunluğu ise %30 ' dur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Erzurum verdiği göç, aldığı göç rakamlarından daha fazla olan büyükşehirlerimizdendir. 2015 yılında 81 il içinde en çok göç veren 6. İl Erzurum olmuştur. Erzurum 100.000'in üzerinde üniversite öğrencisine sahip bir kent olmasına rağmen, yetişen öğrencileri bölgede tutarak onlara istihdam olanakları sağlamakta güçlük çekmektedir. Yanısıra yaşanan göçler sonrası kalan nüfusun yaş ortalaması ise giderek artmaktadır. Kırsal alandan kent merkezine yaşanan iç göç nedeni ile de eğitim seviyesi düşük ve ekonomik imkanları iyi olmayan nüfusun hızla artması şehrin ekonomik yapısını olumsuz anlamda etkilemektedir (Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2015)

Erzurum ili, 30 büyükşehir belediyesi arasında nüfusu 1 milyonun altında olan 7 büyükşehir belediyesinden biridir. Nüfus sıralaması yapıldığında, büyükşehirler arasında 29. sırada yer almaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 498personel çalışmaktadır. Belediye şirketlerine dair veri bulunmaması nedeni ile çalışan sayısına dair bütün bilgi verilememektedir.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.149.774.473,47 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 969.248.401,11 TL'dir. Erzurum Büyükşehir belediyesine bağlı 20 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %15'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.450.057.635,49 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.254.499.764,68 TL'dir. Erzurum Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerine dair bilgilere erişim noktasında en çok zorlanılan iller arasında yer almaktadır.

Tablo 4. 21. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi

Veri %35	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
ESKİŞEHİR BB. (FR, 2018)	834.395.547,47	622.483.895,68	1.158	2.671
1. Alpu(FR, 2018)	19.000.000	18.000.000	-	-
2. Beylikova (FR, 2018)	8.153.687	8.445.844	72	-
3. Çifteler	-	-	-	-
4. Günyüzü	-	-	-	-
5. Han	-	-	-	-
6. İnönü	-	-	-	-
7. Mahmudiye (FR, 2018)	10. 577.733,29	9.383.199,73	380	-
8. Mihalgazi	-	-	-	-
9. Mihalıççık	-	-	-	-
10. Odunpazarı(FR, 2018)	230.198.578	228.121.822	460	1.381
11. Sarıcakaya	-	-	-	-
12. Seyitgazi	-	-	-	-
13. Sivrihisar	-	-	-	-
14. Tepebaşı	221.710.674,61	180.114.612,40	435	-
TOPLAM	1.324.036.220,37	1.066.549.373,81	2.505	4.052

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, Türkiye'deki bütün illere, potansiyellerini kullanabilecek olmada öncülük edebilmektir (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Eskişehir ilinin nüfusu 2019 yılında 88.475 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 18,5 ve nüfus yoğunluğu ise % 64'tür. Eskişehir, nüfusu 1 milyonun altında olan 7 büyükşehir belediyesi arasındadır. 30 büyükşehir arasında nüfus sıralamasında ise 26. sırada yer almaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019). Nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu göz önünde bulundurulduğunda, bu oran hizmetlerin görülmesinde kolaylık sağlayabilmektedir.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 3.829 personel çalışmaktadır. 2671 personel 696 sayılı KHK ile belediye bünyesine geçişi yapılan personellerdir. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 2.505 ve belediye şirketleri bünyesinde 4.052 olmak üzere toplam 6.557 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 834.395.547,47 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 622.483.895,68 TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 14 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin % 35'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.324.036.220,37 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.066.549.373,81 TL'dir.

Tablo 4. 22. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi

Veri %33	Gider	Gelir	Personel	
	Gerçekleşmesi	Gerçekleşmesi	Belediye	Şirket
GAZİANTEP	1.426.197.115,35	1.326.225.442,99	854	3.716
1. Araban	-	-	-	--
2. Islahiye	-	-	-	-
3. Karkamış	-	-	-	-
4. Nizip (FR, 2018)	67.344.600,08	68.498.830,02	-	-
5. Nurdağı	-	-	-	-
6. Oğuzeli	-	-	-	-
7. Şahinbey (FR, 2018)	762.199.782,95	558.039.038,14	326	-
8. Şehitkamil (FR, 2018)	568.735.509,27	492.323.636,18	318	-
9. Yavuzeli	-	-	-	-
TOPLAM	2.824.477.007,65	2.445.086.947,33	1.498	3.716

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin misyonu vatandaş taleplerini karşılamakta başarılı "marka şehir" olabilmektir. Hedefi ise kültürel ve ekonomik varlıklarını değerlendirerek, "dünyadaki örnekleri ile yarışacak düzeye ulaşmak" ve geleceğe yaşanabilir bir Gaziantep bırakmaktır (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2018: 13).

Gaziantep ilinin nüfusu 2019 yılında 2.069.364 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 19,9 ve nüfus yoğunluğu ise % 303' tür (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nde 854 personel çalışmaktadır. 696 Sayılı KHK Uyarınca çalıştırılan personel sayısı 3.716'dır (Sayıştay Başkanlığı, 2018). Şirketlerle birlikte Büyükşehir Belediye çalışanı toplamı 4.565 personelden oluşmaktadır.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.426.197.115,35 TL ve gelir bütçesi 1.326.225.442,99 gerçekleşmesi TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 9 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin % 33' ünün bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 2.824.477.007,65 TL ve gelir gerçekleşmesi 2.445.086.947,33 TL'dir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin elde edebilen verileri toplandığında elde edilen gider gerçekleşmesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden %32 daha fazladır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden ise %10,4 daha fazladır.

Tablo 4. 23. Hatay Büyükşehir Belediyesi

Veri %46	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
HATAY BB.	974.740.436,69	929.019.270,79	1.110	4.162
1. Altınözü	-	-	-	-
2. Antakya	248.675.259,82	255.037.096,31	364	-
3. Arsuz(FR, 2018)	49.247.111,19	41.823.827,73	257	-
4. Belen	-	-	-	-
5. Defne (FR, 2018)	92.547.145,12	77.433.866,24	109	-
6. Dörtyol	-	-	-	-
7. Erzin (FR, 2018)	15.085.404,05	14.477.631,68	-	-
8. Hassa (FR, 2018)	20.066.725,22	26.334.487,83	92	-
9. İskenderun(FR, 2018)	128.489.996	123.918.903,23	269	-
10. Kırıkhan	-	-	-	-
11. Kumlu	-	-	-	-
12. Payas	-	-	-	-
13. Reyhanlı	-	-	-	-
14. Samandağ	13.155.441,93	13.696.766,26	337	-
15. Yayıllar	-	-	-	-
TOPLAM	1.542.007.520,02	1.481.741.850,07	2.538	4.162

Hatay Büyükşehir Belediyesi, Hatay'ı yaşam kalitesiyle imrenilecek, insanların yaşamaktan mutluluk ve gelecek nesillere devretmekten gurur duyacağı “dünyaca tanınan bir medeniyetler şehrine dönüştürerek” model bir belediye olabilmektir (Hatay Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Hatay ilinin nüfusu 2019 yılında 1.628.894 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 11,28 ve nüfus yoğunluğu ise % 279 'dur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde 1.110 ve büyükşehir belediyesi şirketlerinde 4.162 olmak üzere toplam 5.272 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediye bünyesinde 2.538 ve belediye şirketleri bünyesinde 4.162 olmak üzere toplam 6.700 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 974.740.436,69 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 929.019.270,79 TL'dir. Hatay Büyükşehir belediyesine bağlı 15 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin % 46'sının bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.542.007.520,02 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.481.741.850,07 TL'dir.

Tablo 4. 24. İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Veri %100	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
İSTANBUL(FR, 2018)	22.148.025.000,37	18.424.947.000,80	13.663	53.481
1. Adalar(FR, 2018)	34.691.504,93	31.663.551,16	247	-
2. Arnavutköy (FR, 2018)	292.081.907,80	265.306.636,15	339	853
3. Ataşehir(FR, 2018)	462.902.315,91	392.298.121,15	529	-
4. Avcılar(FR, 2018)	272.982.648,18	257.946.109,33	510	-
5. Bağcılar(FR, 2018)	497.320.246,09	459.568.958,15	470	1.850
6. Bahçelievler	338.755.296,70	329.572.195,58	478	1.387
7. Bakırköy (FR, 2018)	357.626.075,24*	Bilgi verilmemektedir.	834	-
8. Başakşehir(FR, 2018)	668.035.102,10	667.037.079,36	309	-
9. Bayrampaşa	209.448.415,74	164.026.165,92	370	685
10. Beşiktaş (FR, 2018)	374.231.264,51	295.843.814,06	450	1574
11. Beykoz	389.629.695,81	361.598.735,52	342	-
12. Beylikdüzü(FR, 2018)	465.458.069,63	310.843.962,52	479	-
13. Beyoğlu (FR, 2018)	229.670.100	266.219.580	345	-
14. Büyükçekmece (FR, 2018)	348.807.627,71	168.528.518,19	457	1.051
15. Çatalca	76.916.678,29	61.614.519,88	189	-
16. Çekmeköy(FR, 2018)	223.388.329	177.580.832	353	748
17. Esenler (FR, 2018)	285.504.124,34	253.988.855,02	320	1.008
18. Esenyurt	813.906.519,43	605.977.441,45	403	-
19. EyüpSultan(FR, 2018)	340.256.914,01	315.420.593,94	-	-
20. Fatih (FR, 2018)	372.830.671,33	329.267.001,20	375	1.669
21. Gaziosmanpaşa(FR, 2018)	296.045.413,91	200.689.035,05	488	-
22. Güngören (FR, 2018)	191.613.028,78	160.463.715,51	353	-
23. Kadıköy (FR, 2018)	549.303.876,19	481.923.734,70	766	2.134
24. Kağıthane (FR, 2018)	339.297.653,73	275.512.426,39	350	-
25. Kartal (FR, 2018)	399.337.091,85	314.542.353,23	522	-
26. Küçükçekmece (FR, 2018)	560.326.228,48	472.969.443,59	634	1.886
27. Maltepe (FR, 2018)	358.035.049,67	291.906.343,87	582	1.431
28. Pendik (FR, 2018)	605.684.899,79	468.937.809,04	-	-
29. Sancaktepe	481.802.210,27	316.230.266,29	553	-
30. Sarıyer	377.835.814,07	322.577.465,78	464	-
31. Silivri (FR, 2018)	206.178.213,12	232.408.006,94	432	-
32. Sultanbeyli (FR, 2018)	222.606.597,84	194.722.002,12	326	-
33. Sultangazi(FR, 2018)	363.547.942,16	286.415.961,66	385	-
34. Şile (FR, 2018)	73.101.160,86	64.066.285,59	405	-
35. Şişli(FR, 2018)	579.519.858,68	421.143.200,88	667	1.569

36. Tuzla (FR, 2018)	359.927.386,17	314.086.238,51	310	1.488
37. Ümraniye	499.333.565,22	468.048.206,91	475	1.747
38. Üsküdar (FR, 2018)	647.667.116	580.834.796,33	655	-
39. Zeytinburnu(FR, 2018)	304.706.358,14	302.343.296,56	375	1295
TOPLAM	36.260.711.896,81	29.979.803.259,13	30.204	75.856
*Toplama dâhil edilmemiştir.				

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin benimsediği misyon; açığa çıkmamış ihtiyaçları karşılayacak olan hizmetleri 21 yüzyılın yerel yönetim anlayışı ile koordineli olarak sunmak ve belediye hizmetlerini kurumsal yapısı ile mükemmelleştirmek aynı zamanda şehrin kültürel kimliğini yaşatmaktır. Vizyonu ise sürdürülebilir, yenilikçi politikalarla hayatı kolaylaştıran, şehircilik ve medeniyet adına "küresel değer üreten marka kentin yerel yönetimi" olarak ifade edilmektedir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018).

İstanbul ilinin nüfusu 2019 yılında 15.519.267 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 29,5 ve nüfus yoğunluğu ise % 2987'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 67.144 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 30.204 ve belediye şirketleri bünyesinde 75.856 olmak üzere toplam 106.060 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Tablo 4. 25. İstanbul Belediyeleri'nde Sayıştay Raporları ile Farklılık Gösteren Personel Rakamları

Belediyeler	Personel Sayıları	
	Sayıştay Raporu	Belediye Faaliyet Raporu
İstanbul Büyükşehir Belediyesi	13.307	13.663
Adalar Belediyesi	112	247
Ataşehir Belediyesi	531	529
Avcılar Belediyesi	504	510
Bağcılar Belediyesi	463	470
Bahçelievler Belediyesi	480	478
Başakşehir Belediyesi	307	309
Ümraniye Belediyesi	476	475
Zeytinburnu Belediyesi	413	375
TOPLAM	16.593	17.056
FARK	463	

İstanbul Büyükşehir Belediyesi %100'e yakın rakamsal değer elde edilebilen büyükşehir olmaktadır. 39 ilçe belediyesi de faaliyet raporlarını kamuoyu ile paylaştıkları için Sayıştay raporları ve belediye faaliyet raporları arasında kıyas yapabilmeyi sağlamaktadır. Belediyelerin personel rakamlarına ilişkin yürütülen araştırmada bazı

belediyelerin Sayıştay raporları ve belediyenin ilgili yıla ait faaliyet raporlarında personel sayılarının farklı verildiği görülmektedir. Tablo 4.25'te faaliyet raporlarında verilen rakamlar üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Toplamda Sayıştay ve belediye faaliyet raporları arasında 463 personel farkı olduğu görülmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 22.148.025.000,37 TL ve gelir bütçesi 18.424.947.000,80 gerçekleşmesi TL'dir. İstanbul Büyükşehir belediyesine bağlı 39 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %100 oranında bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 36.260.711.896,81 TL ve gelir gerçekleşmesi 29.979.803.259,13 TL'dir.

2018 yılında 30 Büyükşehir belediyesinin bütçe gider gerçekleşmesi toplamda 65 milyar TL olurken, gelir gerçekleşmesi 56 Milyar TL'dir. Bu toplamların %34'ü 22 Milyar TL bütçe gider gerçekleşmesi ve %32'si 18 Milyar TL gelir gerçekleşmesi ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne aittir.

**Tablo 4. 26. İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeleri
Bütçe Toplamlarının Bakanlıklar ile Karşılaştırılması**

Bakanlık	İstanbul Büyükşehir Belediyesi	İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeler
1. Tarım ve Orman Bakanlığı	2,3	39,6
2. Gençlik ve Spor Bakanlığı	36,29	60,72
3. Adalet Bakanlığı	38,08	61,83
4. İçişleri Bakanlığı	67,04	79,68
5. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	73,85	83,88
6. Ticaret Bakanlığı	76,72	85,65
7. Kültür ve Turizm Bakanlığı	81,95	88,88
8. Dış İşleri Bakanlığı	85,06	90,79
9. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	88,59	92,97
10. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	91,32	94,65

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin gider bütçe gerçekleşmesi: Tarım ve Orman Bakanlığı bütçe ödeneğinden %2,3, Gençlik ve Spor Bakanlığı bütçe ödeneğinden %36,29, Adalet Bakanlığı bütçe ödeneğinden %38,08 daha fazla harcama yapıldığını göstermektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi bütçe gerçekleşmesi; yedi bakanlığın her birinin bütçe ödeneğinden iki kat daha fazladır. İçişleri Bakanlığı bütçe ödeneğinden %67, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçe ödeneğinden %73, Ticaret Bakanlığı bütçe ödeneğinden %76, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçe ödeneğinden %81, Dışişleri Bakanlığı bütçe öde-

neğinden %85, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden %88, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden ise %91, kat daha fazla harcama yapmıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi gider gerçekleşmesi rakamlarından 10 bakanlıktan daha fazla harcama yapılmış olduğu görülmektedir. 7 bakanlığın her birinin harcamalarının iki katı kadar harcama gerçekleştirmiştir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerin toplam bütçe gerçekleşmesi, Tarım ve Orman Bakanlığı bütçe ödeneğinden %36,9 kat daha fazladır. Gençlik ve Spor Bakanlığı bütçe ödeneğinden %60,72, Adalet Bakanlığı bütçe ödeneğinden %61,83, İçişleri Bakanlığı bütçe ödeneğinden 79,68, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçe ödeneğinden %83,88, Ticaret Bakanlığı bütçe ödeneğinden % 85,65, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçe ödeneğinden ise %88,88 oranında daha fazladır. Dışişleri Bakanlığı bütçe ödeneğinden % 90,79, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden %92,97, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden %94,65 kat daha fazladır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri toplamda 10 bakanlıktan daha fazla harcama gerçekleştirmiştir. Üç bakanlıktan ise %90'ın üzerinde daha fazla harcama yapmıştır.

Tablo 4. 27. İzmir Büyükşehir Belediyesi

Veri %90	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
İZMİR BB.	5.077.200.363,78	4.554.991.205,76	4.628	7.151
1. Aliağa (FR, 2018)	237.342.838,17	155.414.157,55	271	664
2. Balçova (FR, 2018)	71.485.691,22	97.011.995,75	231	-
3. Bayındır (Meclis Kararı, 2019)	36.704.730,54	29.717.484,70	-	-
4. Bayraklı	208.247.853,76	193.030.437,13	392	-
5. Bergama (FR, 2018)	77.353.949,22	70.970.759,51	135	434
6. Beydağ	-	-	-	-
7. Bornova	302.152.454,25	314.825.452,52	516	-
8. Buca (FR, 2018)	228.476.427,78	173.552.320,19	374	1.108
9. Çeşme	102.621.878,53	85.531.999,55	183	-
10. Çiğli (FR, 2018)	223.529.257,08	166.682.982,03	1.099	857
11. Dikili	70.894.084,35	54.515.581,44	217	310
12. Foça (FR, 2018)	33.330.254,27	27.092.401,29	28	-
13. Gazimir	104.988.332,18	92.250.071,61	223	-
14. Güzelbahçe	34.901.417,61	30.218.479,97	112	173
15. Karabağlar (FR, 2018)	254.900.721,08	228.015.488,16	538	1.003
16. Karaburun (FR, 2018)	21.944.961,98	22.097.518,45	51	-
17. Karşıyaka	264.767.810,17	248.817.579,11	431	-
18. Kemal Paşa	89.961.803,73	69.285.627,93	157	-
19. Kınık	-	-	-	-
20. Kiraz (Meclis Kararı, 2019)	27.162.406,05	21.687.603,90	-	-
21. Konak	298.554.898,20	289.240.500,13	665	-
22. Menderes	127.687.868,52	90.749.853,89	161	-
23. Menemen (FR, 2018)	127.989.143,17	103.071.861,29	835	-
24. Narlıdere	59.616.655,32	46.433.795,58	201	-

25. Ödemiş (FR, 2018)	121.914.762,73	91.325.694,29	520	430
26. Seferihisar	89.884.025,12	57.685.011,39	160	361
27. Selçuk	63.352.043,73	50.360.422,32	231	317
28. Tire	-	-	-	-
29. Torbalı (FR, 2018)	153.393.728,86	149.490.705,39	270	-
30. Urla	74.170.193,01	61.432.978,28	225	-
TOPLAM	8.584.530.554,41	7.575.499.969,67	12.854	12.808

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin misyonu, halkın verdiği gücü, eşitlik ve güven temelli bir belediyecilik anlayışı ile tüm kente taşıyabilmektedir. Vizyonu ise uygarlıkların mirasını geleceğe taşıyan, Akdeniz'in zenginliklerini yerel halka ve tüm dünyaya açabilen "akıllarda iz bırakan" gözde bir belediye olmaktır (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2018).

İzmir Türkiye'nin en kalabalık 3. ilidir. Nüfusu 2019 yılında 4.367.251 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 10,8 ve nüfus yoğunluğu ise % 364'tür (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 11.779 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediye bünyesinde 12.854 ve belediye şirketleri bünyesinde 12.808 olmak üzere toplam 25.662 belediye çalışanı bulunmaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 5.077.200.363,78 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 4.554.991.205,76 TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 30 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin % 90'ının bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 8.584.530.554,41 TL ve gelir gerçekleşmesi 7.575.499.969,67 TL'dir.

Tablo 4. 28. İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediye Bütçe Toplamlarının Bakanlık Bütçeleri ile Karşılaştırılması

BAKANLIK	İzmir Büyükşehir Belediyesi	İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeleri
1. İçişleri Bakanlığı	-	14,96
2. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	-	32,52
3. Ticaret Bakanlığı	-	39,93
4. Kültür ve Turizm Bakanlığı	21,28	31,73
5. Dış İşleri Bakanlığı	34,8	61,44
6. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	50,21	70,55
7. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	62,13	77,61

İzmir Büyükşehir Belediyesi gider bütçe gerçekleşmesi; Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçe ödeneğinden %21,28, Dışişleri Bakanlığı bütçe ödeneğinden %34,8, Enerji ve

Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden %50,21, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden %62,13 daha fazla harcamaya karşılık gelmektedir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin toplam bütçe harcamaları; İçişleri Bakanlığı bütçe ödeneğinden %14,96, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bütçe ödeneğinden %32,52, Ticaret Bakanlığı bütçe ödeneğinden %39,93, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçe ödeneğinden %31,73, Dışişleri Bakanlığı bütçe ödeneğinden %61,44, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden %70,55, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden ise %77,61 daha fazla harcama gerçekleşmiştir.

Tablo 4. 29. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi

Veri %27	Gider	Gelir	Personel	
	Gerçekleşmesi	Gerçekleşmesi	Belediye	Şirket
KAHRAMANMARAŞ BB.	917.491.439,27	600.339.941,65	1.004	2.725
1. Afşin	-	-	-	-
2. Andırın	-	-	-	-
3. Çağlayancerit (FR, 2018) (FR, 2018)	12.469.601,34	10.510.074,35	29	-
4. Dulkadiroğlu(Mali Beklentiler Raporu, 2019)	152.574.743,26	92.800.334,73	-	-
5. Ekinözü	-	-	-	-
6. Elbistan	-	-	-	-
7. Göksun	-	-	-	-
8. Nurhak	-	-	-	-
9. Onikişubat (KMR, 2018- Ocak- Haziran Dönemi)	128.561.743,26	91.696,83	-	-
10. Pazarcık	-	-	-	-
11. Türkoğlu	-	-	-	-
TOPLAM	1.211.097.712,97	703.741.597,56	1.033	2.725

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, sürdürülebilir kentleşmenin gerekliliklerini yerine getirebilen, planlı bir gelecek inşa edebilen, "dünyada tanınan" bir şehir olabilmektir (Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Kahramanmaraş ilinin nüfusu 2019 yılında 1.154.102 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı %8,0 ve nüfus yoğunluğu ise %80'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde belediye bünyesinde 1.004 ve iştirakler bünyesinde 2.725 olmak üzere toplam 3.729 personel çalışmaktadır. İlçe belediye personel rakamlarına dair veri yayımlanmamaktadır. Bu sebeple toplam rakam elde edilememiştir.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 917.491.439,27 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 600.339.941,65TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 11 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin % 27'sinin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.211.097.712,97 TL ve gelir gerçekleşmesi 703.741.597,56 TL'dir.

Tablo 4. 30. Kayseri Büyükşehir Belediyesi

Veri %50	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
KAYSERİ BB.(FR, 2018)	1.002.281.290,37	938.925.812,97	936	-
1. Akkışla	-	-	-	-
2. Bünyan	-	-	-	-
3. Develi (FR, 2018)	45.404.236,38	36.611.211,37	316	195
4. Felahiye (FR, 2018)	3.947.662,06	4.418.108,53	68	-
5. Hacılar	-	-	-	-
6. İncesu(FR, 2018)	29.090.875,94	23.267.390,55	48	75
7. Kocasinan (FR, 2018)	268.843.821,12	262.243.397,78	357	494
8. Melikgazi (FR, 2018)	384.841.645,95	339.797.428,38	1.487	1.079
9. Özvatan	-	-	-	-
10. Pınarbaşı	-	-	-	-
11. Sarioğlan	-	-	-	-
12. Sarız	-	-	-	-
13. Talas (FR, 2018)	91.719.551,11	95.780.742,23	168	333
14. Tomarza	21.097.125,73	20.586.427,89	47*	44*
15. Yahyalı(FR, 2018)	21.982.747,75	21.938.036,06	60	90
16. Yeşilhisar	-	-	-	-
TOPLAM	1.796.538.206,99	1.677.776.701,26	3.440	2.266
* Yazar tarafından hesaplanmıştır.				

Kayseri ilinin nüfusu 2019 yılında 1.407.409 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 12,7 ve nüfus yoğunluğu ise % 83'tür (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 936 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 3.440 ve belediye şirketleri bünyesinde 2.266 olmak üzere toplam 5.706 belediye çalışanı bulunmaktadır. (Kayseri Büyükşehir Belediyesi 2018 yılı Faaliyet Raporu'nda belediyede çalışan personel sayısı 936'dır. Ancak Sayıştay Raporu'nda bu rakam 962 olarak yer almaktadır.)

Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.002.281.290,37 TL ve gelir bütçesi 938.925.812,97 gerçekleşmesi TL'dir. Kayseri Büyükşehir belediyesine bağlı 16 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %50'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.796.538.206,99 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.677.776.701,26 TL'dir.

Tablo 4. 31. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi

Veri % 100	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
KOCAELİ BB.(FR, 2018)	2.786.391.181,84	2.604.688.262,22	2.443	6.254
1. Başiskele(FR, 2018)	139.858.997,16	131.578.882,37	191	395
2. Çayırova(FR, 2018)	196.290.806,36	169.208.732,23	188	-
3. Darıca(FR, 2018)	155.842.485,63	120.655.666,03	251	-
4. Derince(FR, 2018)	104.558.376,10	68.702.648,99	165	243
5. Dilovası (FR, 2018)	61.872.817,75	51.407.695,41	134	-
6. Gebze	337.377.814,67	271.812.666,27	480	1220
7. Gölcük (FR, 2018)	148.764.130,77	175.991.500,18	241	-
8. İzmit (FR, 2018)	220.940.389	225.653.994,80	407	1048
9. Kandıra(FR, 2018)	31.920.469,46	35.181.731,27	134	-
10. Karamürsel	34.695.673,80	32.923.726,60	90	-
11. Kartepe(FR, 2018)	143.543.333,15	114.148.329,61	254	-
12. Körfez (FR, 2018)	225.113.334,99	202.491.927,43	279	637
TOPLAM	4.587.169.810,68	4.204.445.763,41	5.257	9.797

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, yaşam kalitesinin üst seviyelere çıkarıldığı, insanların yaşamaktan mutluluk duyacağı ve gelecek nesillere aktarmaktan gurur duyacağı bir şehir olmaktır. Kocaeli'ni "dünyaca tanınan" bir körfez şehrine dönüştüren bir belediye olmak temel hedefidir (Kocaeli Büyükşehir Belediyesi).

Kocaeli ilinin nüfusu 2019 yılında 1.953.035 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 24,2 ve nüfus yoğunluğu ise %541'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 2.443 personel ve büyükşehir belediye şirketleri bünyesinde 6.254 personel olmak üzere toplam 8.697 personel çalışmaktadır. (Şirket çalışanları hesaplamasında belediye hisse oranı %50'den fazla olan şirketler dâhil edilerek hesaplanmıştır.)

İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediye bünyesinde 5.123 ve belediye şirketleri bünyesinde 9.446 olmak üzere toplam 14.569 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 2.786.391.181,84 TL ve gelir bütçesi 2.604.688.262,22gerçekleşmesi TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 12 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %91'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 4.587.169.810,68 TL ve gelir gerçekleşmesi 4.204.445.763,41 TL'dir.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi gider gerçekleşmesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden %31 daha fazladır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden ise %9,3 oranında daha fazla harcamaya tekabül etmektedir.

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri toplam gider gerçekleşmesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden %60,5 oranında fazladır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden %44,9, Dışişleri Bakanlığı bütçe ödeneğinden %27,8, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçe ödeneğinden %12,8 oranında fazla harcamaya karşılık gelmektedir.

Tablo 4. 32. Konya Büyükşehir Belediyesi

Veri %19	Gider Gerçekleşmesi	Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
				Belediye	Şirket
KONYA BB	1.977.059.255,33		1.747.534.383,67	1.653	6.012
1. Ahırlı	-		-	-	-
2. Akören	-		-	-	-
3. Akşehir	-		-	-	-
4. Altınekin	-		-	-	-
5. Beyşehir	-		-	-	-
6. Bozkır	-		-	-	-
7. Cihanbeyli(FR, 2018)	51.323.846,88		53.515.294,79	228	-
8. Çeltik	-		-	-	-
9. Çumra	-		-	-	-
10. Derbent	-		-	-	-
11. Derebucak	-		-	-	-
12. Doğanhisar	-		-	-	-
13. Emirgazi	-		-	-	-
14. Ereğli (FR, 2018)	119.203.017,29		81.700.115,69	176	-
15. Güneysınır	-		-	-	-
16. Hadim	-		-	-	-
17. Halkapınar	-		-	-	-
18. Hüyük	-		-	-	-
19. Ilgın	-		-	-	-
20. Kadınhanı	-		-	-	-
21. Karapınar (FR, 2018)	41.147.807		42.693.134,66	82	-
22. Karatay(FR, 2018)	211.346.918,79		190.247.233,88	277	738
23. Kulu	-		-	-	-
24. Meram(FR, 2018)	239.659.030,79		240.776.403,12	442	1024
25. Sarayönü	-		-	-	-
26. Selçuklu	482.744.380,08		469.270.193,76	372	1681
27. Seydişehir	-		-	-	-
28. Taşkent	-		-	-	-
29. Tuzlukçu	-		-	-	-
30. Yalılıyük	-		-	-	-
31. Yunak	-		-	-	-
TOPLAM	3.122.484.255,61		2.825.736.759,57	3.230	9.455

Konya Büyükşehir Belediyesi vizyonu, bir dünya kenti olarak gördüğü Konya'yı geçmişi kadar büyük ve görkemli bir geleceği hazırlamayı hedeflemekte olup yaşanılabilir kentler arsasında ön planda olmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Konya Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Konya ilinin nüfusu 2019 yılında 2.232.374 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 12,1 ve nüfus yoğunluğu ise % 57'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 7.665 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 3.230 ve belediye şirketleri bünyesinde 9.455 olmak üzere toplam 12.685 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.977.059.255,33 TL ve gelir bütçesi 1.747.534.383,67gerçekleşmesi TL'dir. Konya Büyükşehir belediyesine bağlı 31 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %19'unun bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir. Erzurum (%15) ve Diyarbakır (%17)'dan sonra en az veri yayımlanan il Konya'dır.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 3.122.484.255,61 TL ve gelir gerçekleşmesi 2.825.736.759,57 TL'dir.

Konya Büyükşehir Belediyesi bütçe gerçekleşmesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden %2,5 oranında daha fazla gerçekleşmiştir.

Tablo 4. 33. Malatya Büyükşehir Belediyesi

Veri %38	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
MALATYA BB.(FR,2018)	577.713.904,74	678.969.825,37	596	2050
1. Akçadağ	-	-	-	-
2. Arapgir(FR, 2018)	13.909.268,52	12.197.212,62	-	-
3. Arguvan(Meclis Kararı, 2019)	8.755.535,73	7.556.581,06	-	-
4. Battalgazi (FR, 2018)	162.664.347	133.618.309,33	171	700
5. Darende	-	-	-	-
6. Doğanşehir(Meclis Kararı, 2019)	19.336.282,48	17.829.889,33	-	-
7. Doğanlı	-	-	-	-
8. Hekimhan	-	-	-	-
9. Kale	-	-	-	-
10. Kuluncak	-	-	-	-
11. Pütürge	-	-	-	-
12. Yazıhan	-	-	-	-
13. Yeşilyurt (FR, 2018)	223.826.174,90	145.220.530,61	953	780
TOPLAM	1.006.205.513,37	995.392.348,32	1.720	3.530

Malatya Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, sürdürülebilir kalkınma temelinde çevresel değerlere bağlı olarak Türkiye'nin modern şehri olabilmektir. Bu temellerle yaşam kalitesi yüksek, eğitim ve sağlık alanında başarılı, bölgesel bir kültür oluşturabilmiş bir Malatya, hedeflenmektedir (Malatya Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Malatya ilinin nüfusu 2019 yılında 800.165 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 3,9 ve nüfus yoğunluğu ise % 68'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde 596 personel ve 2.050 hizmet alım personeli olmak üzere toplam 2.646 personel çalışmaktadır.

Malatya Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 577.713.904,74 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 678.969.825,37 TL'dir. Malatya Büyükşehir belediyesine bağlı 13 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %38'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.006.205.513,37 TL ve gelir gerçekleşmesi 995.392.348,32 TL'dir.

Tablo 4. 34. Manisa Büyükşehir Belediyesi

Veri %58	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
MANİSA BB.	1.324.137.846,81	866.568.557,01	802	-
1. Ahmetli	-	-	-	-
2. Akhisar (FR, 2018)	108.746.759,05	98.312.387,61	208	538
3. Alaşehir (FR, 2018)	85.330.074,40	65.126.212,77	136	-
4. Demirci	-	-	-	-
5. Gölarmara	-	-	-	-
6. Gördes	-	-	-	-
7. Kırkağaç	18.344.882,10	19.220.970,04	48	-
8. Köprübaşı	-	-	-	-
9. Kula (FR, 2018)	34.330.546,09	22.223.077,61	44	186
10. Salihli (FR, 2018)	117.308.656	106.173.640,78	328	-
11. Sarıgöl	547.452,70	681.469,40	53	106
12. Saruhanlı	-	-	-	-
13. Selendi (FR, 2018)	11.030.129,71	10.619.055,80	39	94
14. Soma (FR, 2018)	80.314.237,51	68.256.507,42	82	285
15. Şehzadeler	97.970.383,58	80.326.611,81	175	-
16. Turgutlu	74.229.244,18	67.454.127,61	143	-
17. Yunusemre	181.014.010,82	131.996.101,13	214	-
TOPLAM	2.040.182.643,97	1.449.602.151,94	2.272	1.209

Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, yerel tarihi doğal ve ekonomik değerlerini muhafaza ederek, sosyal yaşamı güçlü, insanları mutlu, Manisa'yı Ege'nin cazibe merkezi bir il haline getirmiş, çağdaş ve öncü bir belediye olabilmektir (Manisa Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Manisa ilinin nüfusu 2019 yılında 1.440.611 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı %7,6 ve nüfus yoğunluğu ise %110'dur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 802 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediye bünyesinde 2.272 ve belediye şirketleri bünyesinde 1.209 olmak üzere toplam 3.481 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.324.137.846,81 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 866.568.557,01 TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 17 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %58'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 2.040.182.643,97 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.449.602.151,94 TL'dir.

Manisa Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri toplam gider gerçekleşmesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden %5,7 oranında daha fazladır.

Tablo 4. 35. Mardin Büyükşehir Belediyesi

Veri %20	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
MARDİN BB.	451.833.189,20	346.320.524,79	184	-
1. Artuklu(KMR, 2018)	66.129.996,49	96.970.000	142	304
2. Dargeçit	-	-	-	-
3. Derik	-	-	-	-
4. Kızıltepe	63.899.991,49	81.050.682,68	286	274
5. Mazıdağı	-	-	-	-
6. Midyat	-	-	-	-
7. Nusaybin	-	-	-	-
8. Ömerli	-	-	-	-
9. Savur	-	-	-	-
10. Yeşilli	-	-	-	-
TOPLAM	581.863.177,18	524.341.207,47		

Mardin Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyet raporu yayınlanmadığı ve internet sitesinde de misyon ve vizyon açıklamaları bulunmadığı için bilgi verilememektedir.

Mardin ilinin nüfusu 2019 yılında 838.778 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 11,5 ve nüfus yoğunluğu ise %95'tir. 30 büyükşehir belediyesi içinde en az nüfusa sahip beşinci ildir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi personel azlığı ile dikkat çekmektedir. Diğer büyükşehirler arasında en az personele sahip büyükşehiridir. Toplam 184 personel çalışmaktadır.

Mardin Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 451.833.189,20 TL ve gelir bütçesi 346.320.524,79 gerçekleşmesi TL'dir. Mardin Büyükşehir belediyesine bağlı 10 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %20'sinin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 581.863.177,18 TL ve gelir gerçekleşmesi 524.341.207,47 TL'dir.

Tablo 4. 36. Mersin Büyükşehir Belediyesi

Veri % 100	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
MERSİN	1.862.014.843,04	1.341.151.822,08	2.036	5.122
1. Akdeniz	128.697.664,89	131.849.914,15	325	
2. Anamur (FR, 2018)	32.420.001,89	35.472.216,93	132	
3. Aydıncık(Meclis Kararı, 2019)	7.393.072,76	6.218.255,15	-	
4. Bozyazı(FR, 2018)	14.503.320,28	14.828.197,03	50	59
5. Çamlıyayla (FR, 2018)	9.013.219,64	9.860.503,49	48	
6. Erdemli	136.432.368	92.635.867,76	198	
7. Gülnar (FR, 2018)	15.522.432,81	16.996.770,56	52	
8. Mezitli	119.614.079,16	88.607.581	213	
9. Mut (FR, 2018)	36.804.838,49*	Bilgi verilmemektedir.	107	
10. Silifke (FR, 2018)	75.851.161,46	74.176.815,27	533	
11. Tarsus (FR, 2018)	211.910.944	151.027.639,74	923	
12. Toroslar (FR, 2018)	136.467.273,89	110.533.787,71	289	
13. Yenişehir	127.227.107,51	116.588.727,60	187	
TOPLAM	2.877.067.489,33	2.189.948.098,47	5.093	5.181

*Toplama dâhil edilmemiştir.

Mersin Büyükşehir Belediyesi, sosyo-ekonomik anlamda refah düzeyini yakalayabilmiş, kentsel ve kırsal yerleşmeler ile “çağdaş dünyanın nitelik düzeyine ulaşabilmiş bir Mersin” olmayı vizyon olarak benimsemektedir (Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Mersin ilinin nüfusu 2019 yılında 1.840.425 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 14,2 ve nüfus yoğunluğu ise % 119 'dur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde 2.036 ve belediye şirketleri bünyesinde 5.122 olmak üzere toplam 7.158 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 5.093 ve belediye şirketleri bünyesinde 5.181 olmak üzere toplam 10.274 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.862.014.843,04 TL ve gelir bütçesi 1.341.151.822,08 gerçekleşmesi TL'dir. Mersin Büyükşehir belediyesine bağlı 13 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %100 oranında bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 2.877.067.489,33 TL ve gelir gerçekleşmesi 2.189.948.098,47 TL'dir.

Mersin Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin toplam bütçe gider gerçekleşmesi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bütçe ödeneğinden %32,9 Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı bütçe ödeneğinden ise %11,7 daha fazladır.

Tablo 4. 37. Muğla Büyükşehir Belediyesi

Veri %77	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
MUĞLA BB(FR, 2018)	548.777.658,04	596.664.885,01	995	2.049
1. Bodrum	244.018.981,82	203.504.029,87	625	-
2. Dalaman	29.655.565,05	29.826.641,07	70	-
3. Datça	24.779.459,15	24.364.254,51	97	-
4. Fethiye	126.145.256,84	114.266.911	376	-
5. Kavaklıdere(FR, 2018)	10.789.514,45	10.651.891,76	123	-
6. Köyceğiz	41.773.245,87	31.279.781,23	89	143
7. Marmaris	101.906.990,32	99.616.807,68	275	-
8. Menteşe (FR, 2018)	72.360.308,24	68.453.403,34	185	469
9. Milas(FR, 2018)	120.013.282,59	99.251.448,79	272	-
10. Ortaca	-	-	-	-
11. Seydikemer(FR, 2018)	49.759.647,88	32.256.418,50	87	-
12. Ula	-	-	-	-
13. Yatağan(FR, 2018)	30.339.399,67	25.417.172,64	147	-
TOPLAM	1.400.319.309,92	1.335.553.645,40	3.341	2.661

Muğla Büyükşehir Belediyesi'nin misyonu halkın verdiği yetkiyi; etkinlik, hesap verilebilirlik, şeffaflık ilkeleri ile uyumlu olarak kullanmak ve halka hizmet etmektedir. Vizyonu ise yerel ekonomik ve doğal zenginlikleri, Muğla halkına, yerli ve yabancı turistlere çağdaş yönetim araçları ile sunmak ve geleceğe aktarmaktır (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Muğla ilinin nüfusu 2019 yılında 983.142 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı %16,1 ve nüfus yoğunluğu ise %77'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 995 personel, büyükşehir belediye şirketi çalışanları ile birlikte toplam 3.074 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 3.341 ve belediye şirketleri bünyesinde 2.661 olmak üzere toplam 6.002 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Muğla Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 548.777.658,04 TL ve gelir bütçesi 596.664.885,01 gerçekleşmesi TL'dir. Muğla Büyükşehir belediyesine bağlı 13 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %77'sinin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandıığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.400.319.309,92 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.335.553.645,40 TL'dir.

Tablo 4. 38. Ordu Büyükşehir Belediyesi

Veri %21	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
ORDU BB.(FR, 2018)	650.142.612,47	468.844.272,24	526	1.366
1. Akkuş (FR, 2018)	10.910.860,92	10.090.423,01	42	-
2. Altınordu(FR, 2018)	194.763.841,87	113.062.453,56	133	482
3. Aybastı	-	-	-	-
4. Çamaş	-	-	-	-
5. Çatalpınar	-	-	-	-
6. Çaybaşı	-	-	-	-
7. Fatsa(FR, 2018)	131.554.792,45	117.199.002,34	160	313
8. Gököy	-	-	-	-
9. Gülyalı	-	-	-	-
10. Gürgentepe	-	-	-	-
11. İkizce	-	-	-	-
12. Kabadüz	-	-	-	-
13. Kabataş	-	-	-	-
14. Korgan	-	-	-	-
15. Kumru	-	-	-	-
16. Mesudiye	-	-	-	-
17. Perşembe	-	-	-	-
18. Ulubey	-	-	-	-
19. Ünye	75.478.302,56	63.860.965,76	139	234
TOPLAM	1.062.850.410,27	773.050.116,91		

Ordu Büyükşehir Belediyesi; kentin coğrafi, kültürel, tarihi ve doğal kodları ile uyumlu olarak gelişim sağlamak, Ordu'nun yaşanılabilir bir kent olabilmesi için hizmet üreten ve vatandaş odaklı, kurumsallaşmış bir belediyecilik hedeflemektedir (Ordu Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Ordu ilinin nüfusu 2019 yılında 754.198 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı - % 23,2 ve nüfus yoğunluğu ise % 127'dir. Ordu ili 30 büyükşehir arasında en az nüfusa sahip olan ilimizdir. Yıllar itibari ile birçok ilimizin aksine nüfus artış hızı azalmaktadır(Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde, 526 belediye çalışanı ve 1.366 belediye şirketi çalışanı olmak üzere toplam 1.892 personel çalışmaktadır. 1.366 personel 696 sayılı KHK ile belediye bünyesine geçirilen personeldir.

Ordu Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 650.142.612,47 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 468.844.272,24 TL'dir. Ordu Büyükşehir belediyesine bağlı 19 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %21'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.062.850.410,27 TL ve gelir gerçekleşmesi 773.050.116,91 TL'dir.

Tablo 4. 39. Sakarya Büyükşehir Belediyesi

Veri %62	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
SAKARYA BB. (FR, 2018)	562.141.503,05	498.290.459,93	717	-
1. Adapazarı	124.217.368,56	114.666.640,14	294	458
2. Akyazı(FR, 2018)	48.964.633,47	41.962.930,69	137	-
3. Arifiye	31.128.172,92	26.356.813	84	80
4. Erenler	58.830.679,40	40.168.081,57	116	122
5. Ferizli	-	-	-	-
6. Geyve	-	-	-	-
7. Hendek	-	-	-	-
8. Karapürçek (FR, 2018)	5.818.549,79	5.226.307,45	19	-
9. Karasu	46.905.380,98	42.227.411,35	95	-
10. Kaynarca	-	-	-	-
11. Kocaali	-	-	-	-
12. Pamukova(FR, 2018)	14.681.139,82	14.464.899,10	39	45
13. Sapanca	37.665.848,01	31.158.214,80	175	-
14. Serdivan	95.129.348,68	77.500.127,37	161	262
15. Söğütü (FR, 2018)	14.216.203,87	12.869.985,35	-	-
16. Taraklı	-	-	-	-
TOPLAM	1.039.698.828,55	904.891.870,75	1.837	967

Sakarya Büyükşehir Belediyesi, donanımlı ulaşım sistemlerine sahip, afetlere karşı tedbirli olan ve kültürel zenginliğinden güç alan, sınıfsal ayrımın olmadığı, çağdaş yönetimi benimseyen, doğası ile önce çıkan bir kent olmayı hedeflemektedir (Sakarya Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Sakarya ilinin nüfusu 2019 yılında 1.029.650 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 18,6 ve nüfus yoğunluğu ise % 213'tür (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde 710 (Sayıştay Raporu'nda 717) personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 1.837 ve belediye şirketleri bünyesinde 967 olmak üzere toplam 2.084 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 562.141.503,05 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 498.290.459,93 TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 16 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %62'sinin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.039.698.828,55 TL ve gelir gerçekleşmesi 904.891.870,75 TL'dir.

Tablo 4. 40. Samsun Büyükşehir Belediyesi

Veri %58	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
SAMSUN BB.	809.259.425,43	714.888.286,44	719	1.090
1. Atakum	169.133.446,22	121.379.068,08	269	536
2. Ayvacık	-	-	-	-
3. Alaçam	-	-	-	-
4. Asarcık(FR, 2018)	8.707.236,42	6.975.659,72	10	-
5. 19 Mayıs	18.399.003,34	15.999.313,31	119	-
6. Bafra(Performans Programı, 2020)	70.284.468,95	58.433.574,36	185	213
7. Canik(PR, 2020)	-	-	276	-
8. Çarşamba (FR, 2018)	93.921.701,59	69.232.200,70	69	-
9. Havza	-	-	-	-
10. İlkadım(FR, 2018)	218.238.173,39	152.093.576,48	366	-
11. Kavak	-	-	-	-
12. Ladik (FR, 2018)	11.014.737,27	10.432.766,21	26	74
13. Salıpazarı	-	-	-	-
14. Tekkeköy (FR, 2018)	68.552.976,40	48.292.912,19	127	-
15. Terme (FR, 2018)	44.226.655,06	41.783.607,39	62	-
16. Vezirköprü	-	-	-	-
17. Yakakent (FR, 2018)	7.235.457,61	5.418.914,31	16	-
TOPLAM	1.518.973.281,68	1.244.929.879,19	1.525	1.913

Samsun Büyükşehir Belediyesi vizyonu, bölgesinden lider ve yaşanılabilir bir kent olabilmektedir (Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Samsun ilinin nüfusu 2019 yılında 1.348.542 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 9,6 ve nüfus yoğunluğu ise % 148'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde şirket personelleri ile birlikte toplam 1.809 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında belediyeler bünyesinde 1.525 ve belediye şirketleri bünyesinde 1.913 olmak üzere toplam 3.438 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 809.259.425,43 TL ve gelir bütçesi 714.888.286,44gerçekleşmesi TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 17 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %58'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.518.973.281,68 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.244.929.879,19 TL'dir.

Tablo 4. 41. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi

Veri %30	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
ŞANLIURFA BB.	1.151.179.819,34	1.087.227.012,12	1.037	1.941
1. Akçakale	-	-	-	-
2. Birecik	-	-	-	-
3. Bozova	-	-	-	-
4. Ceylanpınar	-	-	-	-
5. Eyyübiye	131.938.051,09	121.824.325,07	140	888
6. Halfeti	-	-	-	-
7. Haliliye	149.087.945,73	127.618.256,75	189	-
8. Harran	-	-	-	-
9. Hilvan	-	-	-	-
10. Karaköprü	-	-	-	-
11. Siverek (FR, 2018)	124.511.569,07	101.725.342,47	221	563
12. Suruç	-	-	-	-
13. Viranşehir (FR, 2018)	70.884.175,63	87.124.924,57	17	4
TOPLAM	1.627.601.560,86	1.525.519.860,98	3.545	3.396

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, şehri imar ederken gönülleri fetheden bir belediyecilik anlayışı ile görkemli bir gelecek tasavvur eden, sistemli sürdürülebilir ve yaşanabilir kentler sıralamasında, Şanlıurfa'yı bir "dünya şehri" yapmaktır (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Şanlıurfa ilinin nüfusu 2019 yılında 2.073.614 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 18,4 ve nüfus yoğunluğu ise % 111'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde belediye bünyesinde 1.037 ve şirket personeli 1941 olmak üzere toplam 2.978 personel çalışmaktadır(Sayıştay Başkanlığı, 2018).

İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 3.545 ve belediye şirketleri bünyesinde 3.396 olmak üzere toplam 6.941 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 1.151.179.819,34 TL ve gelir bütçesi 1.087.227.012,12gerçekleşmesi TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 13 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin % 30'unun bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.627.601.560,86 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.525.519.860,98 TL'dir.

Tablo 4. 42. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi

Veri %81	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
TEKİRDAĞ BB.(FR, 2018)	789.245.029,39	704.730.022,15	1.121	1.751
1. Çerkezköy (FR, 2018)	134.040.790,35	114.251.092,03	213	-
2. Çorlu (FR, 2018)	207.190.924,72	156.578.618,35	308	632
3. Ergene (FR, 2018)	133.811.126,56	105.578.545,45	136	220
4. Hayrabolu (FR, 2018)	24.689.052,26	21.336.913,92	820	-
5. Kapaklı	97.971.175,85	73.355.762,31	180	-
6. Malkara (FR, 2018)	35.329.342,67	36.240.556,81	219	181
7. Marmaraereğlisi	-	-	-	-
8. Muratlı (FR, 2018)	19.285.081,87	18.624.791,41	72	-
9. Saray	-	-	-	-
10. Süleymanpaşa(FR, 2018)	126.063.676,66	115.880.349,86	-	-
11. Şarköy (FR, 2018)	32.389.068,38	26.665.560,46	-	-
TOPLAM	1.600.015.268,71	1.373.242.212,75	3.069	2.784

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, sanayi, tarım ve hayvancılık alanlarında güçlü olan ve lojistik altyapısı, turizm hareketliliği ve üniversitesi ile çevreye karşı duyarlı bir kentleşme gerçekleştirebilen, yaşanılabilir, mutlu ve güvenli bir Tekirdağ'dır (Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Tekirdağ ilinin nüfusu 2019 yılında 1.055.412 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 24,4 ve nüfus yoğunluğu ise % 167'dir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'nde belediye personelleri 1.121 ve belediye şirket çalışanları 1.751 olmak üzere toplam 2.872 personel çalışmaktadır. İlçe belediyelerle birlikte bakıldığında; belediyeler bünyesinde 3.069 ve belediye şirketleri bünyesinde 2.784 olmak üzere toplam 5.853 belediye çalışanı bulunmaktadır.

Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 789.245.029,39 TL ve gelir bütçesigerçekleşmesi 1.373.242.212,75 TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 12 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %81'inin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Hem büyükşehir hem de erişilebilen büyükşehir ilçe belediyelerinin bütçe verileri toplandığında; büyükşehir ve ilçe belediyelerinin toplam gider gerçekleşmesi 1.600.015.268,71 TL ve gelir gerçekleşmesi 1.373.242.212,75 TL'dir.

Tablo 4. 43. Trabzon Büyükşehir Belediyesi

Veri %22	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
TRABZON BB.	467.196.106,72	489.609.529,94	682(FR,2018)	1.497
1. Akçabat(FR, 2018)	72.796.952,45	77.920.016,78	140	
2. Araklı	-	-		
3. Arsin	-	-		
4. Beşikdüzü	-	-		
5. Çarşıbaşı	-	-		
6. Çaykara	-	-		
7. Dernekpazarı	-	-		
8. Düzköy	-	-		
9. Hayrat	-	-		
10. Köprübaşı	-	-		
11. Maçka	-	-		
12. Of	-	-		
13. Ortahisar	257.019.012,70	216.458.174,50	303	993
14. Sürmene (FR, 2018)	21.345.758,11	16.526.136,13	60	-
15. Şalpazarı	-	-		
16. Tonya	-	-		
17. Vakfıkebir (FR, 2018)	32.301.234,31	13.251.832,46	57	-
18. Yomra	-	-		
TOPLAM	850.659.064,29	813.765.689,81		

Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin misyonu, tarihsel süreç içerisinde var olan kültür değerleri; sanat, tarih, ticaret ve spor faaliyetlerini daha da artırarak geleceğe taşımak. Katılımcı bir yönetim anlayışı ile Trabzon'un çağ ile uyumlaştırmak ve Trabzon halkının yaşam kalitesini yükseltmektir. Vizyonu ise 'şehri imar ederken gönülleri fetheden belediyeye' olabilmektedir (Trabzon Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Trabzon ilinin nüfusu 2019 yılında 808.974 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 1,3 ve nüfus yoğunluğu ise % 173'tür. 30 büyükşehir belediyesi arasında en az nüfusa sahip dördüncü ildir.(Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde toplam 2.337 personel çalışmaktadır. Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 467.196.106,72 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 489.609.529,94 TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 18 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %22'sinin bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Tablo 4. 44. Van Büyükşehir Belediyesi

Veri %30	Gider Gerçekleşmesi	Gelir Gerçekleşmesi	Personel	
			Belediye	Şirket
VAN BB.(FR, 2018)	677.599.306,69	650.490.826,83	1.102	3.455
1. Bahçesaray	-	-		
2. Başkale	32.385.064,64	27.526.850,94	39	107
3. Çaldıran	27.032.293,23	19.834.409,99	18	89
4. Çatak	-	-		
5. Edremit (FR, 2018)	126.150.592,51	113.770.429,38		
6. Erciş	-	-		
7. Gevaş	-	-		
8. Gülpınar	-	-		
9. İpekyolu	-	-		
10. Muradiye	-	-		
11. Özalp	24.588.752,98	23.204.824,01	30	57
12. Saray	-	-		
13. Tuşba	-	-		
TOPLAM	887.756.010	834.827.341		

Van Büyükşehir Belediyesi'nin vizyonu, afetlere karşı tedbirli, kültürel zenginliğinden güç alan, dezavantajlı grupların toplum ile bütünleştiği, hizmetlerinde teknolojik sistemleri kullanabilen, temiz ve doğal çevresi ile yaşamı ilke edinmiş “marka kent” olabilmektir (Van Büyükşehir Belediyesi, 2018).

Van ilinin nüfusu 2019 yılında 1.136.757 olarak kaydedilmiştir. 2018-2019 döneminde nüfus artış hızı % 11,5 ve nüfus yoğunluğu ise % 59' dur (Türkiye İstatistik Kurumu, 2019).

Büyükşehir Belediyesi'nde belediye bünyesinde 1.102 ve belediye şirketleri bünyesinde 1983 ve 696 sayılı KHK ile 1.472 Personel olmak üzere toplam 4.557 personel çalışmaktadır.

Van Büyükşehir Belediyesi'nin 2018 yılına ait gider bütçesi gerçekleşmesi 677.599.306,69 TL ve gelir bütçesi gerçekleşmesi 650.490.826,83TL'dir. Büyükşehir belediyesine bağlı 13 büyükşehir ilçe belediyesi bulunmaktadır. İlçe belediyelerinin %30'unun bütçelerine dair bilgilere erişilebilmiştir.

Tablo 4. 45. Büyükşehir Belediyeleri Bütçe Gerçekleşmeleri

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ	NÜFUS	BÜTÇE GİDER GERÇEKLEŞMESİ	BÜTÇE GELİR GERÇEKLEŞMESİ
1. İstanbul	15.519.267	22.148.025.000,37	18.424.947.001
2. Ankara	5.639.076	6.614.445.916,76	6.145.625.283,40
3. İzmir	4.367.251	5.077.200.363,78	4.554.991.205,76
4. Bursa	3.056.120	2.348.758.153,07	2.122.159.794,20
5. Antalya	2.511.700	2.229.521.012,55	2.622.176.702,04
6. Adana	2.237.940	1.836.317.551	1.236.877.487,00
7. Konya	2.232.374	1.977.059.255,33	1.747.534.383,67
8. Şanlıurfa	2.073.614	1.151.179.819,34	1.087.227.012,12
9. Gaziantep	2.069.364	1.426.197.115,35	1.326.225.442,99
10. Kocaeli	1.953.035	2.786.391.181,84	2.604.688.262,22
11. Mersin	1.840.425	1.862.014.843,04	1.341.151.822,08
12. Diyarbakır	1.756.353	876.385.378,02	764.343.778,07
13. Hatay	1.628.894	974.740.436,69	929.019.270,79
14. Manisa	1.440.611	1.324.137.846,81	866.568.557,01
15. Kayseri	1.407.409	1.002.281.290,37	938.925.812,97
16. Samsun	1.348.542	809.259.425,43	714.888.286,44
17. Balıkesir	1.228.620	1.180.548.731,74	1.123.835.487,17
18. Kahramanmaraş	1.154.102	917.491.439,27	600.339.941,65
19. Van	1.136.757	677.599.306,69	650.490.826,83
20. Aydın	1.110.972	743.299.147,88	556.668.704,41
21. Tekirdağ	1.055.412	789.245.029,39	704.730.022,15
22. Denizli	1.037.208	1.116.123.685,04	640.139.249,41
23. Sakarya	1.029.650	562.141.503,05	498.290.459,93
24. Muğla	983.142	548.777.658,04	596.664.885,01
25. Eskişehir	887.475	834.395.547,47	622.483.895,68
26. Mardin	838.778	451.833.189,20	346.320.524,79
27. Trabzon	808.974	467.196.106,72	489.609.529,94
28. Malatya	800.165	577.713.904,74	678.969.825,37
29. Erzurum	762.062	1.149.774.473,47	969.248.401,11
30. Ordu	754.198	650.142.612,47	468.844.272,24
TOPLAM	64.669.490	65.110.196.924,92	56.373.986.127

Tablo (4.45.)’da büyükşehir sıralaması nüfus büyüklüğü en çok olan ilden en aza doğru bir sıralama yapılmıştır. Büyükşehir belediyelerinin nüfusu ve bütçeleri arasında genel anlamda doğrusal ilişki bulunmaktadır. Nüfusu daha az olan büyükşehirlerde bütçe gerçekleştirmeleri de azalan seyir göstermektedir. Elbette nüfus ve bütçe arasındaki fark tek yönlü olarak açıklamak mümkün değildir ancak ekonomik kapasitesi güçlü olan büyükşehirler nüfus çekmektedir.

Büyükşehir belediyeleri toplam gider gerçekleşmesi 65.110.196.924,92 lira’dır. 30 büyükşehirin bütçe gerçekleşmesi 16 bakanlığın bütçe ödeneklerinin %11,6’sına tekabül etmektedir (Tablo 4.49).

Büyükşehirler bütçe dengesi ise -8.736.211.247,92 lira açık vermektedir.

Tablo 4. 46. Büyükşehir Bütçe Dengesi
(HMB, Yerel Yönetimler Bütçe İstatistikleri) (Bin TL)

	Bütçe Geliri	Bütçe Gideri	Bütçe Dengesi
2010	13.322.111	13.836.250	-514.139
2011	15.560.584	15.570.973	-10.389
2012	17.228.427	16.837.380	391.047
2013	20.719.833	22.681.953	-1.962.120
2014	29.823.555	30.376.234	-552.679
2015	33.181.095	35.130.964	-1.949.869
2016	37.911.916	45.389.187	-7.477.271
2017	56.690.752	56.690.752	-10.519.818
2018	54.659.026	65.139.573	-10.480.547

2010-2018 yılları sürecince büyükşehir bütçe dengesi 2012 yılı hariç olmak üzere her yıl açık vermiştir.

Tablo 4. 47. Büyükşehir Belediyeleri Dışındaki İl Belediyelerinin Bütçe Dengesi
(Bin TL)

	Bütçe Geliri	Bütçe Gideri	Bütçe Dengesi
2010	3.872.328	3.872.080	248
2011	4.518.688	4.901.245	-382.557
2012	5.183.880	5.607.952	-424.072
2013	7.078.819	6.412.220	-666.599
2014	4.358.653	4.362.365	3.712
2015	5.153.172	5.315.121	161.949
2016	6.006.549	6.364.938	-358.389
2017	7.213.268	8.089.462	-876.194
2018	8.057.035	9.867.539	-1.810.504

2018-2018 yılları döneminde il belediyeleri 2010 ve 2014 yılları hariç her yıl bütçe açığı vermiştir. 51 il belediyesinin 2018 yılı bütçe gerçekleşmesi (Tablo 4.47) , 30 büyükşehir belediyesi bütçe gerçekleşmesinin %14,7'si kadardır.

Tablo 4. 48. Sayıştay Raporlarında 30 Büyükşehir Belediyesinin
Bütçe Giderleri ve Denetlenme Oranları
(Sayıştay İdari Faaliyet Raporları, 2014; 2015; 2016; 2017; 2018)

	Toplam Bütçe Gideri/ Bilanço Büyüklüğü	Denetleme Oranı %
2014	140.747.159	100
2015	155.187.636	100
2016	197.012.011	100
2017	232.682.865.604	100
2018	246.266.413.212	100

Sayıştay tarafından 2014-2018 yılları sürecince her yıl büyükşehir belediyeleri denetlenmiştir. Denetlenen büyükşehir belediyelerinin bütçe değerleri %100 oranında ince-

lenmiştir. Ancak çalışma boyunca kullanmış olunan ve Tablo 4.45’te elde edilen büyükşehir belediyeleri bütçe gideri ile Sayıştay Raporu’nda büyük farklılık görülmektedir. Nitekim Hazine ve Maliye Bakanlığı’nın verilerinden elde edilen Tablo 4.46’da belirtilen büyükşehir bütçe dengesi ile de rakamlar farklılık göstermektedir.

Denetlenen rakamların içeriğine dair Sayıştay Raporu’nda bilgi yer almamaktadır.

1.8. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ TAŞINMAZ DEĞERLERİ VE BAKANLIKLARIN EKONOMİK BÜYÜKLÜKLERİ

Büyükşehir belediyelerinin bütçe gerçekleştirmelerinin büyüklüğünü anlayabilmek bakımından, bütçe ödenekleri büyükşehirlerin bütçe gerçekleştirmelerinden daha küçük rakamlara tekabül eden bakanlıkların karşılaştırılması bir önceki başlık altında gerçekleştirilmiştir.

Bu başlıkta ise 16 bakanlığın taşınmaz değerleri ve personel rakamları detaylandırılmaktadır. Büyükşehir belediyelerine ait taşınmaz verileri ile birlikte sunularak, bakanlıklar ve büyükşehir belediyelerinin taşınmaz değerleri ve personel rakamlarının karşılaştırılması yapılmaktadır.

Ev, arsa, arazi vb. gibi fiili olarak başka bir yere taşınması mümkün olmayan mülkler “taşınmaz” olarak ifade edilmektedir (TDK). 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) taşınmaz mülkiyetlerinin konusunu; arazi, tapı kütüğüne ayrı sayfaya kaydı gerçekleşen bağımsız ve sürekli haklar, kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler oluşturmaktadır.

TMK’nın 705. maddesinde taşınmaz mülkiyetinin kazanılması ile ilgili olarak, taşınmaz mülkiyetinin kazanılması tescille olmaktadır. Miras, mahkeme kararı, cibrî icra, işgal kamulaştırma halleri ile kanunda öngörülen diğer hallerde tescilden önce mülkiyet kazanılabilir ancak malikin tasarruf işlemleri yapabilmesi; mülkiyetin tapu kütüğüne tescil edilmiş olmasına bağlı tutulmaktadır.

Tablo 4. 49. Bakanlıkların Bütçe Ödenekleri, Personel Rakamları ve Taşınmaz Değerleri
(Sayıştay, 2018)

Bakanlıklar	Bütçe Ödenekleri	Taşınmaz Değerleri ¹	Personel
1. Hazine ve Maliye Bakanlığı	203.779.785.000	78.123.139,02	24.322
2. Milli Savunma Bakanlığı	40.402.239.000	759.346.792,03	479.263
3. Milli Eğitim Bakanlığı	92.528.652.000	45.939,66	1.000.090
4. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	59.738.565.000	341.019.101,92	49.847
5. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı	47.700.096.547	86.096.669.911,72	4.020
6. Sağlık Bakanlığı	37.571.386.000	157.032.778,58	628.052
7. Tarım ve Orman Bakanlığı	21.676.673.000	14.970.311,83	68.259
8. Gençlik ve Spor Bakanlığı	14.111.212.000	-11.291.468,84 ²	59.462
9. Adalet Bakanlığı	13.714.405.000	2.112.393.213,95	19.429 ³
10. İçişleri Bakanlığı	7.300.918.000	8.816.687.584,35 ⁴	25.773
11. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	5.793.391.000	590.606.620,95	3.945
12. Ticaret Bakanlığı	5.157.572.527,8	-	19.486
13. Kültür ve Turizm Bakanlığı	3.997.003.000	4.134.374.586,48	19.256 ⁵
14. Dış İşleri Bakanlığı	3.310.380.000	11.092.268.713,07	6.684 ⁶
15. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	2.528.168.000	-	1.273
16. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı	1.922.753.000	1.239.160.749,78	26.586
TOPLAM	561.233.199.075	115.421.407.974,50	2.435.747

2018 yılı 16 bakanlığın başlangıç bütçe ödenekleri toplamı 561.233.199.075 TL ve bakanlıklara ait toplam taşınmaz değer 115.421.407,50 TL'dir. Bakanlıklar bünyesinde çalışan toplam personel sayısı ise 2.435.747'dir.

Tablo 4.50. 'de büyükşehir belediyelerinin taşınmaz kayıtlarına yer verilmektedir. Belediyeler kanunlarla verilen görevleri yerine getirebilmek için önemli ölçüde taşınmaza ihtiyaç duymaktadır. Belediyelerin taşınmazlarını; tapu sicilinde belediye tüzel kişiliği adına kayıtlı taşınmazlar, mülkiyeti başka kişilere ait olmakla birlikte idaresi, kullanma hakkı ve tasarrufu belediye tüzel kişiliğine bırakılan taşınmazlar, tapu siciline kayıtlı olmamakla

¹ Rakamlar raporlarda yer alan bilançonun "250 Arazi ve Arsalar, 251 Yer altı ve Yerüstü Düzenleri, 252 Binalar" hesaplarının toplanması ile yazar tarafından elde edilmiştir.

² Sadece 250 Nolu Hesap

³ Adalet Bakanlığı 2018 Yılı Faaliyet Raporu

⁴ İçişleri Bakanlığı 2018 Faaliyet Raporu

⁵ Kültür ve Turizm Bakanlığı 2018 Yılı Faaliyet Raporu

⁶ Dışişleri Bakanlığı 2019 Yılı Faaliyet Raporu, 2020

birlikte belediyenin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmazlar (Ünal, 2016: 34) belediyelerin taşınmaz türlerini oluşturmaktadır.

Büyükşehirlerin taşınmaz yönetimi ile ilgili görev ve nitelikleri ilgili kanunlarda yer bulmaktadır. 5216 sayılı kanunda meydan vb. yerler üzerinde araç park yerlerini tespit etmek, işletmek, işlettirmek veya kiraya vermek, yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otopark, sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor dinlenme, eğlence vb yerler yapmak, yaptırmak, işletmek ve işlettirmek; belediyelerin taşınmazlarına ilişkin görevleri arasında yer almakla birlikte ifade edilen tesisler belediyelerin taşınmazları arasında yer almaktadır.

Taşınmazların sayıları ve çeşitliliği kullanılacağı faaliyet alanlarına göre değişebilmektedir. 5216 ve 5393 sayılı kanunlarda belediyelerin taşınmaz kullanımını gerektiren görevleri ve taşınmazları yer almaktadır.

Tablo 4. 50. Büyükşehir Belediyelerinin 2018 Yıllarına Ait Taşınmaz Kayıtları

1. Adana Büyükşehir Belediyesi*	5.249.952.230
2. Ankara Büyükşehir Belediyesi*	21.823.540.686
3. Antalya Büyükşehir Belediyesi *	3.905.237.665,
4. Aydın Büyükşehir Belediyesi	759.346792,03
5. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi	Ulaşılamadı
6. Bursa Büyükşehir Belediyesi	4.480.499.646,30
7. Denizli Büyükşehir Belediyesi (FR,2018)	2.508.816.541,24
8. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi	389.099.352,53
9. Erzurum Büyükşehir Belediyesi	1.635.025.383,68
10. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi	2.333.353.922,13
11. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	3.396.826.521,67
12. Hatay Büyükşehir Belediyesi	1.045.899.762,23
13. İstanbul Büyükşehir Belediyesi	80.017.137.402
14. İzmir Büyükşehir Belediyesi*	17.649.020.749
15. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi	1.547.547.634
16. Kayseri Büyükşehir Belediyesi	2.080.870.735
17. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	15.213.243.703,17
18. Konya Büyükşehir Belediyesi	4.894.491.347,98
19. Malatya Büyükşehir Belediyesi*	2.174.334.517
20. Manisa Büyükşehir Belediyesi	557.204.534,49
21. Mardin Büyükşehir Belediyesi	381.094.210,06
22. Mersin Büyükşehir Belediyesi	1.494.825.199,33
23. Muğla Büyükşehir Belediyesi	1.281.433.160,64
24. Ordu Büyükşehir Belediyesi (FR,2018)	5.090.326.286,6
25. Sakarya Büyükşehir Belediyesi	585.479.142,48
26. Samsun Büyükşehir Belediyesi	2.321.267.241,16
27. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi	2.258.399.322,60
28. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi	762.144.193,42
29. Trabzon Büyükşehir Belediyesi	2.731.570.138,49
30. Van Büyükşehir Belediyesi	803.268.203,75
TOPLAM	189.371.256.223,98

* 2018 yılı Sayıştay Raporları'ndan direkt olarak alınan rakamları içermektedir. Bu büyükşehirler dışında, rakamlar raporlarda yer alan bilanço değerlerinden 250 numaralı Arazi ve Arsalar, 251 numaralı Yer altı ve Yerüstü Düzenleri, 252 numaralı Binalar hesaplarının toplanması ile yazar tarafından elde edilmiştir.
Denizli ve Ordu Büyükşehir Belediyeleri'ne ait veriler ise 2018 yılı faaliyet raporlarından elde

29 büyükşehir belediyesinin toplam taşınmaz değeri 189.371.256.223 lira'dır. İstanbul, İzmir, Ankara, Kocaeli ve Adana, taşınmaz değerleri en büyük olan ilk beş büyükşehir belediyeleridir.

İstanbul 80.017.137.402 Lira, Ankara 21.823.540.686 Lira, İzmir 17.649.020.749 Lira, Kocaeli 15.213.243.703,17 Lira ve Adana 5.249.952.230 Lira değerinde taşınmaza sahiptir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin taşınmaz değeri, 30 büyükşehir belediyesi taşınmaz değeri toplamının %42,25'ini oluşturmaktadır. İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin taşınmaz değeri, %9,3'ünü oluşturmaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin taşınmaz değeri 30 büyükşehir belediyesi taşınmaz değer toplamının %11,5'ini, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi %8,03 ve Adana Büyükşehir Belediyesi %2,7'sini oluşturmaktadır.

İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Kocaeli Büyükşehir Belediye'lerinin toplam taşınmaz değeri, 30 büyükşehir belediyesinin toplam taşınmaz değerinin %73,9'unu oluşturmaktadır. Bu şehirlerdeki taşınmaz değerinin oldukça yüksek olmasının nedeni olarak, nüfuslarının yoğunluğu ve dolayısı ile ortak kullanım alanlarına duyulan ihtiyacın fazla olmasının neticesinde park, otopark, işletme binaları, müze, etkinlik alanları vb. alanlara duyulan ihtiyacın fazlalığı yer almaktadır. Yanı sıra proje yatırım ve altyapı harcamalarının daha fazla gerçekleşmesi, sosyal donatı ve yapılarının yoğun olarak işletilmesi ve işletilmesi gibi faktörler de etkili olmaktadır.

Sayıştay denetimlerinde, yerel yönetimlerde en çok tespit edilen konuların başında, tahsis edilen ve tahsisli kullanılan taşınmazların tahsise ilişkin olarak muhasebe kayıtlarının yapılmaması yahut yanlış yapılmasından kaynaklanan bulgular yer almaktadır. İkinci sırada ise tapu kayıtlarında idare adına kayıtlı olan taşınmazların kurum mali tablolarında yer almıyor olması bulunmaktadır (Sayıştay Başkanlığı, 2019).

Bakanlıklara ait taşınmaz değerleri ve büyükşehir belediyelerine ait taşınmaz değerleri kıyas edildiğinde, büyükşehirlerin taşınmaz değerleri 73.949.848.249,48 TL tutarında daha fazladır. Bakanlıkların taşınmaz değerinden %40 daha fazladır.

Bakanlıklar bünyesinde 2.435.747 personel çalışmaktadır. Büyükşehir belediyeleri ve şirketleri, büyükşehir bağlı idareleri personel rakamı ise toplam 308.602'dir. Bakanlık personel sayısı ile kıyas edildiğinde, bakanlığın personelinin %12'sine tekabül etmektedir.

1.9. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE ŞİRKETLERİNE İLİŞKİN VERİLER

İlçe ve il belediyelerin hemen her birinin, büyükşehir belediyelerinin ise istisnasız hepsinde yer alan belediye şirketleri, bağlı olduğu belediyenin bütçesi kadar harcama yapabilmekte ve gelir elde edebilmektedir. Tekil kurumsal kimlikleri ile var olabilmeyi başaran ve son yıllarda çok sayıda tartışmaya yol açan belediye şirketleri hakkında veri bulmak noktasında güçlükler yaşanmaktadır. İşçilerin statüsü, harcamaların hangi kalemler için yapıldığı, taşınmazların kullanılması ve devri, belediye şirketlerinin denetlenmesi konuları ile ilgili olarak tartışmalar basında sıklıkla yer almaktadır. Büyükşehir belediye şirketlerinin büyük çoğunluğu faaliyet raporlarını kamuoyu ile paylaşmamaktadır. Paylaşılan bilgiler de oldukça kısıtlı olmaktadır.

Bu başlık altında elde edilen bilgilerin büyük çoğunluğu şirketlerin bağlı olduğu, büyükşehir faaliyet raporlarından elde edilen veriler kullanılmıştır. Büyükşehir belediye şirket listeleri, sermaye oranları, kar ve zarar rakamları ve yatırımlarına ilişkin bilgilerden oluşan veri setleri yer almaktadır. Veri setleri oluşturulurken belediye şirketlerinin internet siteleri, Sayıştay Raporları ve büyükşehir belediyelerinin faaliyet raporlarından oluşan çeşitli kaynaklardan derlenmiş olan bilgiler sunulmaktadır.

Her belediye verileri ortak başlıklardan oluşmamaktadır. Bu durumun başlıca sebebi, şirketlerin faaliyetleri ve kurumsal yapılarına ilişkin kamuoyu ile paylaşılan bilgilerin azlığı ve şirketlerle ilgili olarak ortak bir veri bankasının bulunmuyor olmasından kaynaklanmaktadır.

Bir önceki başlık altında toplu olarak belediye ve şirket personeli rakamlarına yer verilmişti. Bu bölümde ise her bir şirketin çalışan sayısının görülebilmesi bakımından, şirketlere dair personel sayılarına detaylı olarak yer verilmektedir.

Büyükşehir belediyelerinin faaliyet raporlarında veri bulunmadığı durumlarda Sayıştay Başkanlığı'nın 2018 yılı Belediyeler ve Bağlı İdareleri Denetim Raporlarında yer alan rakamlar kullanılmıştır.

Sermaye değeri olarak sunulan veriler, Büyükşehir Belediye faaliyet raporlarından elde edildiği durumlarda, belediyelerin söz konusu şirkete ödemiş olduğu yahut ödeyeceği sermaye değerini ifade etmektedir.

Tablo 4. 51. Adana Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Adana Büyükşehir Belediyesi, 2018; Sayıştay Başkanlığı, 2018)

Şirket	%	Sermaye	Personel	Gider	Net Kâr/Z arar
1. BELDETAŞ AŞ	99	6.979.800	3.630	165.627.01044	6.872.099
2. ÇUFAŞ	79	12.869.540	6	2.937.370,02	562.462,22
3. Adana Ulaşım AŞ	99	6.989.630	3.168	-	-4.973.743,39
4. Yeni Adana İmar İnş. Tic. AŞ	99	69.118.800	2.215	74.481,039	18.941.102,86
5. Altın Koza Kültür Sanat Ve Turizm Hizmetleri AŞ	99	31.493.944	1.025	-	-1.211.085,76
6. 696 Sayılı KHK Uyarınca	-	-	6.972	-	-
TOPLAM			17.016		20.190.834,93

Adana Büyükşehir Belediyesi'ne ait 5 şirket bulunmaktadır. Belediyenin şirketlere ortaklık payı her şirket için %79 ve üzeri orandadır.

Sermaye miktarı 69.118.800 olan, Yeni Adana İmar İnşaat ve Ticaret Anonim Şirketi, sermaye değeri en büyük olan şirkettir. Şirketlerin net kar ve zararları toplamında 2018 yılı için 20.190.834,93 liralık kâr elde edildiği görülmektedir.

Kamu idaresi statüsünde olmak üzere Ceyhan Organize Sanayi Bölgesi ve Aksa Doğalgaz AŞ, il özel idaresinden devreden kuruluş Kaksan Karaisalı Kiraç Sanayi ve Ticaret AŞ, kuruluş ortağı olduğu Sınırlı Sorumlu Çiçekli Mahallesi Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ile birlikte Adana Büyükşehir Belediyesi'nin ortağı olduğu 4 şirket daha bulunmaktadır (Sayıştay, 2018).

Tablo 4. 52. Ankara Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ANKARA	Sermaye	%
1. ANFA GÜVENLİK Ltd . Şti.	21.000.000	99 (ANFALtd Şti.)
2. BEL-KO LTD ŞTİ.	141.000.000	99,67
3. BELPLAS A.Ş.	9.500.000	99,74 (BELKOLtd Şti.)
4. ANFA Ltd. Şti.	95.000.000	93 (BELKO Ltd. Şti.)
5. METROPOL İMAR A.Ş.	10.000.000	99,36
6. PORTAŞ	130.000.000	99,99
7. ANKET AŞ.	120.000.000	99,051
8. BELPA A.Ş.	900.000	99,73 (BELKO Ltd. Şti.)
9. BELTAŞ A.Ş.	10.000.000	99,69
10. BELTEMA Ltd. Şti.	5.000.000	99,80(ANFA Ltd. Şti)
11. TOBAŞ A.Ş.	21.000.000	49,98
12. HALK EKMEK A.Ş.	40.000.000	97,01
13. SEĞMEN SU A.Ş.	60.990.000	100(BELKA AŞ.)
14. BUGSAŞ A.Ş.	90.000.000	69(EGO)
15. BELKA A.Ş.	270.500.000	99,95(ASKİ)
16. Ankara Fuarçılık AŞ.	75.250.000	24
17. RAYSİMAŞ AŞ	6.000.000	10
18. Çubuk Hayvancılık İhtisas Organize Bölgesi	10.000.000	10
19. Sağlık Kaynak Su AŞ.	1.000.000	30 (ASKİ)
TOPLAM	1.117.140.000	

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin hissedarı olduğu 19 şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerden 15'inin büyükşehir belediyesi hisse oranı %50 üzerindedir. Büyükşehir Belediyesi'nin Ankara Fuarçılık AŞ. ve Sağlık kaynak Su AŞ, olmak üzere 2 iştiraki bulunmaktadır. RAYSİMAŞ AŞ ve Çubuk Hayvancılık İhtisas Organize Bölgesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin %10 oranında hissedarı olduğu şirketlerdir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin ortak olduğu 19 şirketin toplam sermaye değeri 1.117.140.000 lira'dır.

Sermaye miktarı 270.500.000 Lira olan BELKA şirketi (Ankara Katı Atıkları Ayıklama Enerji Değerlendirme Bilgisayar İnşaat Nakliyat ve Taahhüt Yemek Sanayi ve Ticaret AŞ.), Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin sermaye değeri en büyük şirketi durumundadır. BELKA'da 7.484 personel çalışmaktadır (BELKA, 2020).

Tablo 4. 53. Antalya Büyükşehir Belediyesi Şirketleri
(Antalya Büyükşehir Belediyesi, 2018)

Şirket	Sermaye	%	Prs	Gider	Kâr/Zarar
1. Anet Antalya İnşaat Turizm Sanayi Ticaret Aş.	21.801.388	98,4	210	26.287.315	1.663.203
2. Anset Özel Sağlık Eğitim Kültür İnşaat Ltd. Şti.	5.000.000	84	51	39.517.357,67	1.288.349,8
3. Antepe İnşaat Ticaret Aş.	13.440.000	96	175	318.000.607,31	530.026,38
4. Ekdağ Ekmek Dağıtım San. Tic. A.Ş.	5.967.600	99,4	157	19.910.254,38	619.005
5. AHB Antalya Hayvancılık Ticaret A.Ş.	8.726.500	77,0	4	479.106	-20.543,03
6. Antalya İnsan Kaynakları A.Ş.	268.750	100	7.542	277.009.820,78	-615.339,93
7. Antalya Sosyal Hizmetler A.Ş.	50.000	51	12	1.809.939,82	104.971,18
8. Antalya Ulaşım Hizmetleri Petrol San. Tic. A.Ş.	67.900.695	95,5	1.218	122.011.067	-2.301.583
TOPLAM	123.154.933		9.369	805.025.468	1.268.089

Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan 8 şirket bulunmaktadır. Şirketler bünyesinde toplam 9.369 personel çalışmaktadır. Şirketlerin toplam sermaye rakamı 123.154.933 ve toplam gider gerçekleşmesi 805.025.468 Lira'dır. 8 şirketten 5'i 2018 dönemini kâr ile kapatırken 3 şirket zarar elde etmiştir. Kâr/Zarar muhasebesi yapıldığında Antalya Büyükşehir şirketleri toplamda 1.268.089 kâr sağlamışlardır.

Şirketler arasında 67.900.695 Lira sermaye değeri en büyük ve aynı zamanda -2.301.583 Lira zarar ile en çok zararı olan şirketin, Antalya Ulaşım Hizmetleri Petrol San. Tic. A.Ş. olduğu görülmektedir.

Tablo 4. 54. Antalya Büyükşehir Belediyesi İştirakleri ve Hissedar Olduğu Şirketler
(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

	Sermaye	%
1. ALDAŞ (Altyapı Yönetim ve Danışmanlık Hiz. San. ve Tic. A.Ş.)	3.000.000	1
2. ANFAŞ (Antalya Fuarçılık İşletme ve Yatırım A.Ş.)	27.500.000	10,86
3. ASBAŞ (Antalya Serbest Bölge İşleticisi A.Ş.)	495.000	33,92
4. ENERYA (Antalya Gaz Dağıtım A.Ş.)	60.000.000	8,82
5. Antalya Zeytin Park Tarım Ürünleri San. Tic. A.Ş.	10.000.000	10
6. Antalya Pamuklu Dokuma İnş. Müh. Özel Eğitim Danışma Hiz. İhr. Mad. Tur. Tic. San. A.Ş.	56.056.000	0,0001
7. Halkbank A.Ş.	1.250.000.000	0,000018024

Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin iştiraki olan 2 şirket bulunmaktadır. Hisse payı %10'dan az olan 5 şirket bulunmaktadır. İştiraklerle birlikte Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin hissedarı olduğu 15 şirket bulunmaktadır.

Tablo 4. 55. Aydın Büyükşehir Belediyesi Şirketleri
(Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2018)

Şirket	Gider
1. AY-BEL İnşaat Organizasyon Spor Hiz. Temizlik Gıda San. Ve Tic. A.Ş.	10.869.610,66
2. Aydın İmar Sanayi ve Ticaret AŞ.	36.918.881,04
3. Aydın Belediyesi EGE ET MAMÜLLERİ YEM VE YAĞ SAN. TİC. A.Ş.	16.713.274,07
4. AY JEOTERMAL ENERJİ A.Ş.	4.281.457,77
5. Aydın Büyükşehir Belediyesi Personel AŞ.	-
TOPLAM	31.864.342

Aydın Büyükşehir Belediyesi'nin 5 şirketi bulunmaktadır. Şirketlerin toplam gideri 31.864.342 lira'dır.

Tablo 4. 56. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Şirketleri
(Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, 2018)

ŞİRKET	Sermaye	%	Perso- nel	Net Kâr/Zarar	BORÇ
1. BAGYAŞ	22.900.000	-	276	-	-
2. BALTOK	12.648.000	-	48	-	95.131.917,7
3. BTT	4.000.000	-	-	5.786.473,39	-
4. BALPARK	650.000	-	276	-	11.030.799,42
5. BALPAŞ	5.334.800	80,8	-	-	-
6. BATAŞ	4.000.000	100	24	1.938.813,25	-
7. PERSONEL AŞ	150.000	-	2.256	-	-
8. Tarım Kredi Yem San. AŞ.	107.062.354	0,39	-	-	-
TOPLAM	156.745.154		2.880		

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi tarafından kurulan ve hissedarı olduğu 8 şirket bulunmaktadır. Şirketler bünyesinde toplam 2.880 personel çalışmaktadır. Şirketler ve iştiraklerin toplam sermaye rakamı 156.816.154 TL'dir.

BALTOK AŞ. ve BALPARK AŞ'nin 106.162.717,11 TL borcu bulunmaktadır.

Sermaye değeri en büyük olan şirket, 22.900.00 TL ile Balıkesir Gayrimenkul Yatırım ve Gıda Anonim Şirketi (BAGYAŞ)'dir.

Tablo 4. 57. Bursa Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Bursa Büyükşehir Belediyesi, 2018; Sayıştay Başkanlığı, 2018)

BURSA	Personel	%	Sermaye	Net Kâr/Zarar
1. BURULAŞ	2.313	98,34	410.350.000	13.322.923,56
2. BESAŞ	276	88,73	24.000.000	72.600.000 (ciro)
3. BURFAŞ	298	59	10.500.000	54.267.678,78 (Ciro)
4. KÜLTÜR AŞ	76	Dolaylı Ortaklık	2.300.00	1.759.350,32
5. BİNTED	5.212	30	10.500.000	-
6. BURBAK	327	82	10.000.000	22.303.731,35 (ciro)
7. BURKENT	30	Dolaylı Ortaklık	1.000.000	12.074.726,60 (ciro)
8. HAYVANCILIK TARIM AŞ.	104	Dolaylı Ortaklık	1.000.000	
9. JEOTERMAL A.Ş. 696 Sayılı KHK	79 3.418	31	37.200.000	
TOPLAM	12.133		503.550.000	136.328.410,61

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu 9 şirket bulunmaktadır. 696 sayılı KHK kapsamında bulunan personel ile birlikte şirket çalışanları toplamı 12.133 kişidir.

Şirketlerin toplam sermaye değeri ise 503.550.000 TL'dir. Sermaye değeri en büyük olan şirket, 410.350.00 TL ile Bursa Ulaşım Toplu Taşıma İşletmeciliği Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi (BURULAŞ)'dir.

Şirketlerin 2018 yılı içinde elde ettiği toplam kâr 136.328.410,61 TL değerindedir.

Tablo 4. 58. Denizli Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2018; Sayıştay Başkanlığı, 2018; Denizli Cam AŞ, 2018)

ŞİRKET	Sermaye	%	Per- sonel	Kâr/Zarar
1. BELTAŞ Denizli Belediyesi Temizlik Ulaşım San. Tic. AŞ.	12.284.467	100	493	284.520
2. Denizli Büyükşehir Belediyesi Ulaşım San. Ve Tic. AŞ.	104.050.000	100	515	-33.926.542,8
3. Denizli Büyükşehir Belediyesi Kültür San. Ve Tic. AŞ	3.550.000	100	5	-636.362,35
4. Denizli Büyükşehir Belediyesi Personel Temizlik Ulaşım San. Tic. AŞ.	50.000	>50	2.782	1.226.860,84
TOPLAM				-33.051.524
5. S.S. Alandız Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	-	>50	-	-
6. Denizli Cam Sanayi Tic. AŞ.	25.000.000	<50	628	379.482
7. Yonga Mobilya Sanayi ve Tic. AŞ.	-	<50	-	-
8. ENERYA Denizli Gaz Dağıtım AŞ.	-	<50	-	-
TOPLAM			4.723	

Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin %50 orandan daha fazla hisse ile ortak olduğu veya kurduğu 5 şirket bulunmaktadır. %50'nin altında hisse oranı ile ortak olduğu 2 şirket bulunmaktadır. Büyükşehir Belediyesi şirketlerinde çalışan personel 3.795, Büyükşehir Belediyesi'nin ortağı olduğu şirketlerde çalışan 628 personel (en az) bulunmaktadır.

Denizli Büyükşehir Belediyesi şirketlerinin dönem sonu kâr/zarar toplamalarına bakıldığında -33.051.524 TL zarar ortaya çıktığı görülmektedir.

Tablo 4. 59. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ŞİRKET	Sermaye	%
1. Med Kentsel ve Sosyal Hizmetler San. Tic. AŞ.	5.376.504	96,009
2. Bil-Yap Turizm Bilişim Sis. ve En. San. Ve Tic. Ltd. Şti	120.000	20
3. Diyarbakır 2. Organize Sanayi Bölgesi Müteşebbis Heyeti	575.000	33
TOPLAM	5.963.504	

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin kurduğu 1 şirket, iştiraki 2 şirket olmak üzere, Büyükşehir Belediyesi'nin ortak olduğu 3 şirket bulunmaktadır. Şirketlerin toplam sermaye değeri 5.963.504 TL tutarındadır.

Tablo 4. 60. Erzurum Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ŞİRKET	%
1. Er- Tansa Ebb İnş. Taah. Oto Petrol Ürünleri Gıda ve Org. Tic. San. AŞ.	99,75
2. Er- Konut AŞ İnş.Taah. Nakliye ve Madencilik Tic. Ve San. AŞ.	99,35
3. Palandöken Yatırım İnş. Taah. Tur. Mon. Petrol San. Tic. AŞ	99
4. Erzurum Spor, Kültür, Sanat Etk. Ve İşletme Tic. San. AŞ	50
5. Çetaş AŞ Erzurum Çevre Temizlik Ağaç Peyzaj Enerji Tic. San. AŞ.	99,80
6. Esker İnş. Taah. San. Tic. AŞ	60
7. Erzurum Enerji Üretim Dağıtım Doğalgaz Petrol Met.Taş. San. Ve Tic AŞ	99,90
8. Ejder Kayak Merkezi Tur. İnş. Taah. Orga Fuar San. Tic. AŞ	100
9. Kariyer Organizasyon İnsan Kaynakları Toplu Ulaşım İnş. Taah. Enerji Tic ve San. Tic. AŞ.	100
10. Erzurum Kültür Turizm Eğitim ve Sanat Ü. San. Tic. AŞ.	100
TOPLAM	

Erzurum Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu 10 şirket bulunmaktadır.

Tablo 4. 61. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, 2020; Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ŞİRKET	%	Sermaye
1. BELKENT	Dolaylı Ortaklık	50.000
2. BELMAR	Dolaylı Ortak	158.000
3. ESKET	-	-
4. ESPARK	Dolaylı Ortaklık	2.000.000
5. ESPAŞ	Dolaylı Ortaklık	50.000
6. ESTRAM	Dolaylı Ortaklık	50.000
7. HALKEKMEK	Dolaylı Ortaklık	1.000.000

8. İMAR İNŞAAT	93	1.600.000
9. KENT HİZMETLERİ	99	1.070.000
10. KENT AŞ	Dolaylı Ortaklık	550.000
11. Kent Dizayn Eskişehir Kentsel Dönüşüm A.Ş.	Dolaylı Ortaklık	500.000
12. Kent Sigorta Aracılık Hizmetleri A.Ş.	Dolaylı Ortaklık	50.000
TOPLAM		7.078.000

Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin kurduğu ve hissedarı olduğu toplam 12 şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerin toplam sermaye değeri 7.078.000 TL'dir.

Tablo 4. 62. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
(Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2018; Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ŞİRKET	Gelir	Gider	Net Kâr/Zarar	Sermaye	%
1. GAZİ AĞAÇ	94.837.310	97.008.928	-2.171.618	5.049.783	99,9
2. GAZİDANIŞMANLIK	128.076.506	116.358.514	11.717.992	387.500	3,2
3. GASKİ ENERJİ	8.014.620	10.529.821	-2.515.201	387.500	19,37
4. GAZİ BEL	63.989.950	76.352.836	-12.362.886	31.269.750	99,8
5. GAZİ KONUT	19.185.392	20.636.863	-1.451.471	48.175.999	96,9
6. GAZİ KÜLTÜR	18.751.913	24.828.620	-6.076.707	9.666.000	100
7. GAZİ ULAŞ	189.638.765	197.268.320	-7.629.555	54.499.498	99,09
TOPLAM	1.129.744.873	1.376.143.199	-246.398.325	149.436.030	

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin kurduğu 6 şirket ve GASKİ AŞ ile birlikte 7 şirketi bulunmaktadır. Şirketlerin toplam sermaye değeri 149.436.030 TL'dir. Sermaye değeri en büyük şirket 54.499.498 TL ile GAZİ ULAŞ AŞ olduğu görülmektedir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi şirketlerinin 2018 yılına ait toplam gelir gerçekleşmesi 1.129.744.873 TL, gider gerçekleşmesi 1.376.143.199 TL'dir. Şirketler net kâr ve zarar toplamı yapıldığında dönemi "-246.398.325" TL zarar ile kapatmışlardır.

Tablo 4. 63. Hatay Büyükşehir Belediye Şirketleri
(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

HATAY	Sermaye	%	Net Kâr/Zarar
Hatay İmar Sanayi AŞ	17.900.000	100	-702.620

Hatay Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu şirketlere dair detaylı veriye erişilememiştir. Sayıştay Başkanlığı'ndan elde edilen bilgilere göre Hatay İmar AŞ ve HATSU AŞ olmak üzere iki şirketi bulunmaktadır. HATSU AŞ'nin bağlı idare statüsünde olması sebebi ile bir sonraki bölümde yer verilecektir.

Hatay İmar Sanayi AŞ. hissesinin tamamı Büyükşehir Belediyesi'ne aittir. 2018 yılında 702.620 TL zarar ile dönemi kapatmıştır.

Tablo 4. 64. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018)

ŞİRKET	Personel	Gelir	Gider	Net Kâr/Zarar
1. AĞAÇ AŞ		793.410.841	752.113.906	-
2. BELBİM A.Ş. (FR, 2018)	496	158.299.462	126.900.825	
3. BELTUR A.Ş.		264.464.260	264.333.699	
4. BİMTAŞ A.Ş.		222.034.173	220.128.349	
5. BOĞAZİÇİ YÖN A.Ş.		217.354.030	215.718.085	-
6. HAMİDİYE A.Ş.		153.199.491	147.492.574	
7. İGDAŞ (FR, 2018)	1.980	7.421.035.585	6.755.383.879	527.000.000
8. İSBAK A.Ş.		459.237.833	436.737.833	(2016 son yayın)
9. İSFALT A.Ş.		566.879.599	564.994.191	(2016 son yayın)
10. İSPARK A.Ş.		357.665.799	353.239.625	-
11. İSTAÇ A.Ş.		1.112.979.765	910.212.481	
12. ENERJİ A.Ş.(FR, 2018)	303	470.526.214	442.268.753	23.641.116,29
13. İHE A.Ş.		279.753.177	265.473.841	-
14. İMAR A.Ş.		160.852.995	16.220.225	-
15. OTOBÜS A.Ş.(GT, 2018)		442.012.313	438.595.376	2.756.956,85
16. ŞEHİR HATLARI A.Ş.		215.894.414	208.158.458	-
17. METRO İSTANBUL A.Ş.(FR, 2018)	2.756	994.893.751	990.229.496	18.025.000
18. MEDYA A.Ş.		95.712.341	94.811.262	-
19. İSTON A.Ş.		519.262.503	493.742.370	(2017 son yayın)
20. KİPTAŞ A.Ş.(KİPTAŞ A.Ş.)		760.776.602	672.811.429	58.935.661,40
21. KÜLTÜR A.Ş.(GT, 2018)		637.491.143	571.985.734	25.518.657,75
22. İSPER A.Ş.		895.995.844	868.555.275	-
23. SPOR İSTANBUL A.Ş.		296.022.897	285.044.954	-
24. UGETAM A.Ş. (GT, 2018)		50.908.000	47.272.000	1.994.381
25. İSYÖN A.Ş.		43.930.872	43.660.872	-
26. İSTELKOM A.Ş.		101.609.242	78.394.581	-
27. GÜVENSU A.Ş.		4.259.857	3.970.111	-
28. İSTGÜVEN A.Ş.		559.206.828	545.077.089	-
696 Sayılı KHK	22.070			
TOPLAM	-	18.255.669.831	16.813.527.273	--

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu toplamda 28 belediye şirketi bulunmaktadır. Bu şirketlerde çalışan toplam personele dair detaylı veri elde edilememekle birlikte İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018 yılı Faaliyet Raporu'nda belediye şirketlerinde 53.452 personel bulunduğu bilgisi yer almaktadır. 696 sayılı KHK ile belediye şirketlerine geçirilen 22.070 taşeron işçi ile birlikte, belediye şirketleri için bu rakam 75.521 personele tekabül etmektedir. Genel toplamda ise 89.214 personel belediye ve şirketler bünyesinde çalışmaktadır.

30 büyükşehir belediye personeli toplamı içinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin personeli %25,7 oranındadır. Belediye ve şirketleri toplamında ise personeli %35,4'a oranına tekabül etmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi şirketlerinin 2018 yılında toplam gelir gerçekleşmesi 18.255.669.831 TL ve toplam gider gerçekleşmesi 16.813.527.273 TL olmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin bütçe gelir gerçekleşmesinin 18.424.947.000,80 TL olduğu göz önünde bulundurulduğunda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi bütçe gelir gerçekleşmesinin, şirketlerin gelir gerçekleşmesinden yalnızca %8,6 (169.277.169,8 TL) oranında daha fazla olduğu görülmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin % 94 ortak olduğu İGDAŞ, 8.3 milyar TL aktif büyüklüğe sahip bir belediye şirkettir. 2018 Yılı Faaliyet Raporuna göre 2017 yılında 6.4 milyar TL'lik gaz satışı yapılmış, 7 milyar TL net satış gerçekleştirmiştir. 527 Milyon TL net dönem kârı elde etmiştir (İGDAŞ, 2018)

Tablo 4. 65. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Bağlı Ortaklıkları ve Şirketlerinin Birlikte ya da Ayrı %50'den Az Hisseye Sahip Oldukları Şirketler
(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ŞİRKET	Sermaye
1. Dünya Ticaret Merkezi AŞ. (İDTM, 2020)	23,09
2. Şişli Kültür ve Ticaret Merkezi İşletme ve Ticaret AŞ. (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2020)	39,95
3. Sofra Kurumsal ve Ödüllendirme Hizmetleri AŞ.	-
4. Formula İstanbul Yatırım Anonim Şirketi	-
5. İstanbul Alışveriş Festivali Organizasyonu Ticaret AŞ. (Tasfiye Halinde)	-
6. Bil-Mer-Taş Bilecik Mermercilik San. Tic. İhr. AŞ.	-
7. İller Bankası AŞ.	-
8. Carrefoursa AŞ.	-
9. Türkiye Halk Bankası AŞ.	-

İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin %50 hisse oranından az ortaklığı bulunan 10 şirket bulunmaktadır. Genel toplama baktığımızda ise hissedarı olduğu 38 şirket bulunmaktadır.

Tablo 4. 66. İzmir Büyükşehir Belediyesi
(İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2018; Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ŞİRKET	%	Sermaye	Personel	BORÇ
1. Ege Şehir Planlama A.Ş.	99,67	26.618.000	-	-
2. Grand Plaza Turizm A.Ş.	-	-	-	-
3. İZBELCOM A.Ş.	74,04	61.250.000	-	-
4. İZDENİZ AŞ	92,90	100.250.000	-	-
5. İZELMAN AŞ	63,31	733.018.050	6.370	-
6. İZENERJİ AŞ	39,46	247.150.000	2.600	-
7. İZFAŞ	99,95	199.509.360	-	-
8. İZMETRO	-	-	660	-
9. İZBETON AŞ.	98,79	450.600.000	851	215.479.626,19
10. BAYSAN AŞ.	96,79	845.000	-	-
11. İZULAŞ	89,80	747.500.000	-	28.302.922,35
12. İZBAN AŞ	47	795.000.000	-	1.057.698.726
13. İZMIRGAZ AŞ	10	60.000.000	-	-
14. ESBAŞ	0,73	52.500	-	-

15. ÇEŞTAŞ	25	5.000.000
16. Enternasyonal Otelcilik AŞ	23,50	120.000
17. Teknopark AŞ.		
18. ÜNİBEL		
19. İZMİR JEOTERMAL AŞ		
20. Halkbank AŞ.		
TOPLAM		3.426.912.910
		1.301.481.275

İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu veya hissedarı olduğu toplam 20 şirket bulunmaktadır. Elde edilebilen veriler dâhilinde 14 şirketin toplam sermaye değeri 3.426.912.910 TL'dir.

İZBETON AŞ, İZULAŞ AŞ VE İZBAN AŞ'nin 2018 yılına ait dönem sonu borçları toplamı 1.301.481.275 TL tutarındadır.

Tablo 4. 67. Kayseri Büyükşehir Belediyesi
(Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2018; Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ŞİRKET	%	Sermaye
1. KAYMEK	100	17.000.000
2. İMAR AŞ	99,73	126.500.000
3. ULAŞIM AŞ	98,51	11.500.000
4. SPOR AŞ	98,91	11.000.000
5. ERCİYES AŞ	99,21	24.000.000
6. KAY-TUR	99,65	8.450.000
7. YAKTAŞ KBB Enerji Tarım Hayvancılık AŞ	73,33	5.850.000
8. Erciyes Enerji Üretim Sanayi ve Tic. AŞ	34,35	141.000.000
9. KCETAŞ	34,01	144.144.000
10. Kayseri Dünya Ticaret Merkezi AŞ(KAYSO, 2020)	22	
11. Kayseri Gaz	10	6.500.000
12. KAY-SER		
13. KEPSAŞ Elektrik Parakende Satış AŞ	35,61	14.000.000
14. ERYAĞ AŞ		
TOPLAM		509.944.000

Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin %50'den fazla ortaklıkla kurduğu 7 şirketi bulunmaktadır. Toplamda Kayseri Büyükşehir Belediyesi'nin 14 şirketi vardır. 11 şirketin toplam sermaye değeri 509.944.000 TL'dir.

Tablo 4. 68. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Şirketleri
(Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 2018; Sayıştay Başkanlığı, 2018)

KOCAELİ	Sermaye	%	Persone
1. Kent Konut İnşaat Sanayi ve Ticaret AŞ.	45.105.150	95	112
2. BELDE Özel Sağlık Hizmetleri AS	15.498.450	99,99	4.580
3. İZMİT SU AŞ	19.511.512,5	100	650
	0		
4. ULAŞIMPARK	203.903.981	99,84	614
5. İZMİT SİGORTA LTD ŞTİ.			-
6. İZAYDAŞ	190.999.000	99,99	298
7. İZGAZ İzmit Gaz Dağıtım AŞ	181.000.000	10	-
8. MuallimköyTeknik Geliştirme Yönetim AŞ.	1.885.000	0,58	

9. Kocaeli Serbest Bölgesi Kurucu ve İşleticisi	7.500	0,20
10. ANTİK KAPI Turizm İşletmecilik ve Özel Sağlık Hizmetleri AŞ.		236
11. SEKAPARK		27
TOPLAM:	657.910.594	6.517

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu şirket ve hissedarı olduğu işti-
raklerin sayısı 14'tür. Elde edilen veriler dâhilinde 11 şirketin toplam sermaye değeri
657.910.594 TL'dir. Toplam personel sayıları ise 6.517'dir.

Tablo 4. 69. Konya Büyükşehir Belediyesi
(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ŞİRKET	%
1. Konya Şehir Hizmetleri AŞ.	100
2. Konya Bilim Merkezi İşletme Hizmetleri San. Tic. AŞ.	77
3. KONBELTAŞ Konya İnş. Taş. Hiz. Dan. Park İşl. Ve Elek. Üretim AŞ.	99,96
4. Sağ-Taş Sağlık Tesisleri AŞ.	23
5. Konya Sanat Kültür ve Spor Faaliyetleri Tic. AŞ.	40
6. İNNO-PARK Konya Teknoloji Geliştirme Bölgesi Yönetici AŞ.	3,29
7. BİL-MER-TAŞ Mermercilik Sanayi ve Tic. AŞ.	0,0119
8. ÇUM-SAN Çumra Sanayi ve Ticaret AŞ.	2,8
9. ÇUM-PAŞ Çumra Patates ve Zirai Ürünleri Değerlendirme San. AŞ.	9,3
10. Enerya Gaz Dağıtım AŞ.	10
11. Karatay İnşaat Temizlik Sağlık ve Turizm Hizmet AŞ.	0,006

Konya Büyükşehir Belediyesi'nin %50'den daha fazla hisse ile ortak olarak kurdu-
ğu 3 belediye şirketi bulunmaktadır. İştiraki olan 2 şirket ve hissedarı olduğu 6 şirket ile
toplamda 11 şirkete hissedardır.

Tablo 4. 70. Malatya Büyükşehir Belediyesi Şirketleri
(Malatya Büyükşehir Belediyesi, 2018)

MALATYA	SERMAYE	%	Personel
1. MOTAŞ AŞ.	69.984.600	97,28	509
2. Esenlik İmar İnşaat ve Tic. Ltd. Şti.	31.000.000	100	910
3. Kültür A.Ş.	6.931.280	97,35	37
4. MEGSAŞ AŞ.	4.169.346,82	96,09	99
5. Belediye Sosyal Tesisler Ltd. Şti.	4.000.000	100	227
6. Meston Kent Dizayn Çevre İnşaat Ltd. Şti.	5.000.000	100	197
7. Melit Ulaşım ve Hizmet Grupları Sanayi ve Tic. Ltd. Şti.	2.010.000	100	4
696 Sayılı KHK			2.050
TOPLAM	120.095.227		4.033

Malatya Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu 7 şirket bulunmaktadır. Şirket-
lerin toplam sermaye değeri 120.095.227 TL'dir. Şirketler bünyesinde çalışan toplam
1.983 personel bulunmaktadır.

696 Sayılı KHK ile 1.766 işçi Kültür AŞ'ye ve 284 işçi MELİD AŞ'ye olmak üzere toplam 2.050 personel belediye şirketleri bünyesine geçmiştir. Bu durumda Malatya Büyükşehir Belediye şirketlerinde çalışan personel sayısı toplam 4.033 olmaktadır.

Tablo 4. 71. Manisa Büyükşehir Belediye Şirketleri

(Manisa Büyükşehir Belediyesi, 2018)

MANİSA	%	SERMAYE
1. MANULAŞ AŞ.	100	2.500.000
2. SPİLAŞ A.Ş.	-	2.500.000
3. BESOT A.Ş.	99,97	4.000.000
TOPLAM		9.000.000

Manisa Büyükşehir Belediyesi'nin kurucusu olduğu 3 şirketi bulunmaktadır. Şirketlerin toplam sermaye değeri 9.000.000 TL değerindedir.

Tablo 4. 72. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Şirketleri

(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

Şirket	%	Sermaye
AKBEL Toprak Ürünleri Temizlik Hizmetleri Mühendislik Akaryakıt İnşaat Gıda San. Tic. A.Ş.	100	23.990.000

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi'ne 1 şirket bilgisine yer verilmektedir. Sayıştay Denetim Raporu'ndan elde edilen bilgiye göre belediye şirketleri bünyesinde çalışan belediye personeli 2.725'tir. AKBEL AŞ'nin sermaye değeri 23.990.000 TL değerindedir.

Tablo 4. 73. Mersin Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Mersin Büyükşehir Belediyesi, 2018)

ŞİRKET	%	Sermaye	Personel
1. İmar Turizm Otopark Elektrik Üretim Reklam Ve Organizasyon San. ve Tic. A.Ş.	97,4	23.478.654	1.019
2. Kültür Sanat Bilim Ulaştırma Tic. Ve San. A.Ş.	100	37.500.000	4.105
3. Deniz Kızı Turizm A.Ş.	99,9	26.509.925	136
4. Mersin Bilim Merkezi Yönetimi Tasarımı Üretim San. Tic. AŞ.	50	25.000	
5. İçel El Sanatları Vakfı (İÇEV)	50	1.000	
6. Mut Organize Sanayi Bölgesi	33	308.843,01	
7. Tarsus Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi	28	400.000	
8. Tarsus İmar Ticaret Limitet Şirketi	3		511
9. MESBAŞ Serbest Bölge İşleticisi AŞ	2,73	294.957,94	10.376
10. Türkiye Halk Bankası AŞ	0,0046	57.109,50	
11. AKSA Doğalgaz Dağıtım AŞ	2,35	940.000	
12. S.S. Silifke Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	1	802,77	
13. Silifke Gökusu Vakfı	0,1739	500	
14. Mersin Üniversitesi Geliştirme Vakfı	10,34	30	
15. Mersin-Tarsus Organize Sanayi Bölgesi	18	-	
TOPLAM		89.516.822	

Hisse oranı %50 ve daha fazla oranda ortaklık payına sahip olarak Mersin Büyükşehir Belediyesi'ne ait kuruluş sayısı 5'tir. Bunlardan 1 tanesi vakıf kuruluşu olan İÇEV'dir.

Hisse oranı %15'ten fazla %50'den az olan iştirakleri ise Mut Organize Sanayi Bölgesi (%33), Mersin-Tarsus Organize Sanayi Bölgesi (%18), Tarsus Gıda İhtisas Organize Sanayi Bölgesi (%28) olmak üzere 3 tanedir.

MESBAŞ Serbest Bölge İşleticisi AŞ. (%2,73), Türkiye Serbest Bölgelerinde, 2018 yılında gerçekleştirdiği 2,9 milyar dolar ticaret hacmi 18 il arasında 2. sırada yer almaktadır. MESBAŞ bünyesinde 10.376 personel çalışmaktadır.

Mersin Büyükşehir Belediyesi 2018 yılı Faaliyet Raporu'nda, Büyükşehir'e bağlı şirketlerde 5.122 personel çalıştığı bilgisi yer almaktadır. Ancak, İmar Turizm Otopark Elektrik Üretim Reklam ve Organizasyon San. ve Tic. AŞ (1.019), Deniz Kızı Turizm AŞ. (136) ile birlikte Kültür Sanat Bilim Ulaştırma Tic. Ve San. AŞ. (4.105) bünyesinde çalışan personel sayısının toplam 5.260 olduğu görülmektedir. Rakamlar birbiri ile yakın olmakla birlikte bütüne dair bilgi verme konusunda yetersiz kalmaktadır.

Kültür Sanat Bilim AŞ personelinin 3.936'sı 696 sayılı KHK ile işçi statüsünde olan personelden oluşmaktadır.

Tablo 4. 74. Mardin Büyükşehir Belediyesi Şirketleri
(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

Şirket	%	SERMAYE
MARDİN KENT AŞ	100	4.000.000

Mardin Büyükşehir Belediyesi'ne ait 1 şirket bulunmaktadır. %100 hisse ile sermaye değeri 4.000.000 TL değerindedir.

Tablo 4. 75. Muğla Büyükşehir Belediyesi Şirketleri
(Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2018; Sayıştay Başkanlığı, 2018)

Şirket	%	Sermaye	Personel	Net Kâr/Zarar
1. MUTTAŞ AŞ	100	2.000.000	-	-11.494.143,49
2. BAĞYAKA AŞ.	80,67	2.000.000	13	126.263,57
3. MELSA	93,74	8.980.000	-	-65.070,08
4. MUBEP	100	5.912.275	2.944	3.426.188,64
5. BELTES AŞ	100	50.000	-	-11.406,59
6. Akyaka- Gökova Güçbirliği AŞ.	100	-	-	42.938,07
7. TOKTAŞ AŞ.	62,04	215.500	-	42.938,07
8. Akyaka Belediyesi İktisadi İşletmesi	100	-	-	-
9. Muğla Teknopark Yönetimi AŞ.	2,20	-	-	-
TOPLAM		19.157.775		-7.932.291,81

Muğla Büyükşehir Belediyesi'nin %50 oranından fazla hisse ile ortak olduğu 8 şirketi bulunmaktadır. Muğla Teknopark Yönetimi AŞ'ye ise %2 hisse ile ortaktır. Toplamda 9 şirkete hissedar durumundadır.

MUBEP'te çalışan 2.944 personel 696 sayılı KHK ile büyükşehir belediyesi bünyesinde çalışan personeldir. Şirketlerin toplam sermaye değeri 19.157.755 TL değerindedir. Muğla Büyükşehir Belediyesi şirketlerinin 2018 mali yılına ait çalışmalarında toplam 7.932.291,81 TL tutarında zarara uğramışlardır.

Tablo 4. 76. Ordu Büyükşehir Belediyesi Şirketleri
(Ordu Büyükşehir Belediyesi, 2018)

ORDU	Personel
1. ORBEL İnş. Güv. Taah. Hiz. Nak. San. Ve Tic. Aş.	1.341
2. AKSA Doğalgaz/Ordu Giresun Doğalgaz Dağıtım AŞ (AKSA DOĞALGAZ, 2018)	122

Ordu Büyükşehir Belediyesi'nin hissedarı olduğu 2 şirket bulunmaktadır. Sermayelerine ve hisse oranlarına dair bilgi edinilememiştir. İki şirketin toplam çalışanı 1.463 personeldir. ORBEL'de 1341 personel 696 sayılı KHK ile şirket bünyesine geçirilmiştir.

Tablo 4. 77. Sakarya Büyükşehir Belediyesi
(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

SAKARYA	%	SERMAYE
1. BELPAŞ İhtiyaç Maddeleri Pazarlama Tic. San. AŞ.	100	13.400.000
2. SASAY Sakarya Çevre Enerji İhtiyaç Maddeleri San. ve Tic. AŞ.	100 (BELPAŞ)	700.000
3. Uzman Destek İnsan Kaynakları Danışmanlık Kiralama Temizlik Gıda Peyzaj İşleri Ltd. Şti.	99(BELPAŞ) 1 (SASAY)	200.000
4. AGDAŞ Adapazarı Gaz Dağıtım AŞ.	10,01	10.545.000
TOPLAM		24.845.000

Sakarya Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu 3 şirket ve hissedarı olduğu 1 bağlı şirket bulunmaktadır. 4 şirketin toplam sermaye değeri 24.845.000 TL değerindedir.

Sakarya Büyükşehir Belediyesi'nin bağlı idaresi olan SASKİ'nin kurmuş olduğu 2 şirket daha bulunmaktadır. Ancak bu bilgilere bağlı idare başlığı altında yer verilecektir.

Tablo 4. 78. Samsun Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2018)

SAMSUN	SERMAYE	Personel	GİDER	GELİR
1. Anakent	18.871.000	1375	99.633.632	99.175.012
2. SAMULAŞ	49.993.400	530	76.984.792,60	55.149.830,0 2
3. Samsun Kültür Turizm Ticaret AŞ	450.000	65	43.446.169,45	45.963.779,0 9
4. Samsun Ulusal ve Uluslar arası Lojistik Merkezi İş- letmeciliği AŞ	224.000			
5. Samsun Fuar ve Kongre Merkezi İşletme ve Yatı- rım AŞ	10.786.000			
6. Samsun Akredite Uluslar arası Metroloji ve Kalib- rasyon Lab. İşl. AŞ	200.000			
7. MEDİCLUST AŞ	9.300.000			
8. SABEK AŞ	-			
TOPLAM	89.824.400	1.970	220.064.594	200.288.621

Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin kurduğu ve hissedarı olduğu 8 şirket bulunmaktadır. 7 şirketin sermaye değeri toplamı 89.824.400 TL tutarındadır.

ANAKENT, SAMULAŞ ve Kültür Turizm Ticaret AŞ'nin toplam personel sayısı 1.970'tir. Söz konusu şirketlerin toplam gider gerçekleşmesi 220.064.594 TL ve gelir gerçekleşmesi 200.288.621 TL olarak tutarındadır.

Tablo 4. 79. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

Şirket	Personel
	1867

Sayıştay Raporu'nda, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 1.867 şirket personel çalıştığı bilgisi yer almaktadır.2016 yılında yayınlanan HMB verilerinde 3 şirketi olduğu bilgisi yer almaktadır.

Tablo 4. 80. Trabzon Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Trabzon Büyükşehir Belediyesi, 2018)

ŞİRKET	%	Sermaye
1. TRABEL Hay. Tur. Tem. Güven Dan. Hiz. Tic. AŞ.	99,56	7.467.265
2. TRABİTAŞ İnş. Taah. Nak. Pers. Güv. İlt. AŞ.	100	4.500.000
3. Turkuaz Otopark İnş. Ve Tic. AŞ.	100	2.000.000
4. Karadeniz Çimento Kireç ve Ürünleri San. AŞ.	9,79	400.000
5. Trabzon Dünya Ticaret Merkezi AŞ.	41	6.080.300
6. KASTAŞ	9,79	39.196

7. Trabzon Teknoloji Geliştirme Bölgesi Yönetici AŞ.	2,13	16.000
8. Aksa Karadeniz Doğalgaz Dağıtım AŞ.	6,47	64.700
TOPLAM		20.567.461

Trabzon Büyükşehir Belediyesi'nin %50'den fazla hisse oranı ile kurduğu 3 şirket, 1 iştirak ve hissedarı olduğu 4 şirket ile birlikte toplam 8 şirket bulunmaktadır. Şirketlerin toplam sermaye değeri 20.567.461 TL tutarındadır.

Tablo 4. 81. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Sayıştay Başkanlığı, 2018)

ŞANLIURFA	%	Sermaye	Kar
1. Şanbel Enerji Tic. San. AŞ.			
2. Bel Taş İmar Tic. San. AŞ.			
3. BELSAN İmar İnş.	99,8	39.920.000	1.466.719,47
		0	
4. Şanlıurfa Turizmi Geliştirme AŞ.			
5. Şanlıurfa BEL-TUR (BELTUR, 2020)			

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi'nin kurmuş olduğu 4 şirket bulunmaktadır. BELTAŞ AŞ. devam eden ihaleli işler durum tablosuna göre, 2018 mali yılında 313.311,73 TL zarar etmiştir (Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 2018: 300).

Tablo 4. 82. Van Büyükşehir Belediyesi Şirketleri

(Van Büyükşehir Belediyesi, 2018)

ŞİRKET	%	SERMAYE	Pesnel
1. BELVAN Ulaşım San. Tic. Lmt. Şti.	100	10.000.000	1.665
2. Mavi Kent Anonim Şirketi	99,45	200.000.000	318

Van Büyükşehir Belediyesi'ne ait 2 şirket bulunmaktadır. Sermaye değerleri toplamı 210.000.000 tutarındadır. Şirketlerde toplam 1.983 personel çalışmaktadır.

Büyükşehir belediye şirketlerine ilişkin veriler Tablo 4.83'te bir araya getirilmiştir.

Tablo 4. 83. Büyükşehir Belediye ve Şirketleri Rakamları

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ	NORM KADRO	Belediye Personeli	ŞİRKET		TOPLAM PERSONEL
				696 KHK	
1. İstanbul	-	13.663	53.481	22.070	89.214
2. Ankara	-	3.712	3.508	3.508	10.728
3. İzmir	-	4.617	5.122	3.936	13.675
4. Bursa	-	2.358	8.915	3.418	14.691
5. Antalya	-	1.933	9.369		11.302
6. Adana	6.750	2.575	10.044	6.972	19.591
7. Konya	-	1.653	6.012		7.665
8. Şanlıurfa	-	1.043	1.941	-	2.984
9. Gaziantep	2.683	854	-	3.716	4570
10. Kocaeli	-	2.443	6.254*	-	8.697
11. Mersin	-	2.055	5.122	4.887	12.064
12. Diyarbakır	-	967	-	-	967
13. Hatay	3.262	1.110	4.162	-	5.272
14. Manisa	-	802	-	-	802
15. Kayseri	1.825	936	-	-	936
16. Samsun	3.134	719	1.090	-	1809
17. Balıkesir	4.892	1.281	4.410*	-	5.691
18. Kahramanmaraş	-	1.004	2.725	-	3.729
19. Van	-	1.102	1.983	1.472	4.557
20. Aydın	-	940	2.188	-	3128
21. Tekirdağ	-	1.121	1.751	-	2.872
22. Denizli	2.818	722	4.723*	-	5445
23. Sakarya	-	710	-	-	710
24. Muğla	-	995	2.049	2.944	5988
25. Eskişehir	-	1.158	-	2.671	3.829
26. Mardin	-	184	-	-	184
27. Trabzon	1.307	682	-	1.497	2179
28. Malatya	998	596	1.983*		4599
			2.050**		
29. Erzurum	-	499	-	-	499
30. Ordu	2.386	526	-	1.341	1867
TOPLAM		52.960	138.852	58.432	250.244

* Faaliyet Raporları'nda verilen şirketlerden, belediyenin %50 ve üzeri ortaklık payı olan şirket personel rakamları toplanarak hesaplanmıştır.
** Hizmet Alım Personeli

30 Büyükşehir belediye çalışanı 52.960, büyükşehir belediye şirketleri çalışanı ise “en az” 138.852 kişidir. En az olarak ifade edilmesinin sebebi, şirketlerin personel rakamlarına dair bütün bir veri elde edilememiş olmasıdır. 696 Sayılı KHK uyarınca şirketler bünyesinde çalışan 58.432 personel bulunmaktadır. Belediye çalışanları toplamı 250.244 personel olmaktadır.

Mardin ve Konya Büyükşehir Belediyeleri, 2018 Yılı Faaliyet Raporları'nı yayınlamamış olmaları sebebi ile Mardin ve Konya hariç olmak üzere, belediye personeline ilişkin bilgiler sadece faaliyet raporlarındaki rakamlardan alınmıştır. Belediye şirket personeli ve 696 sayılı KHK uyarınca çalışan personel bilgileri ise Sayıştay Başkanlığı verilerinden de faydalanılarak hazırlanmıştır.

Belediye personel rakamlarının yazımında sadece faaliyet raporlarındaki verilerin kullanılmış olmasının nedeni, Sayıştay Raporları'ndaki personel rakamları ve faaliyet raporlarındaki rakamların uyuşmamakta olmasıdır. Bütünlük sağlanılabilmesi bakımından tek kaynak tercih edilmiştir.

Şirket rakamlarında, faaliyet raporlarında veri bulunmaması durumunda, Sayıştay Raporları'na başvurulmuştur. Sayıştay Raporları'ndaki verilerle hesaplanıldığında belediye toplam personeli 48.804 olmaktadır. 4.156 personel farkı bulunmaktadır.

2016 yılı verilerine göre belediyelerin personel harcamaları faaliyet gelirlerinin %10,58'ine tekabül etmektedir. Mahalli idarelerin, kalkınma ajanslarının ve gençlik ve spor il müdürlükleri personelleri dâhil personel harcamaları, toplam faaliyet gelirlerinin %11,61'i kadardır (HMB Kamu Mali Analiz Raporu, 2016).

Tablo 4. 84. Büyükşehir Belediyeleri Şirket Sayıları

Büyükşehir Belediyesi	50< Hisse Oranı	50>Hisse Oranı>15	15> Hisse Oranı	Toplam
Ankara	14	3	2	19
Adana	5			5
Antalya	8			8
Aydın	5			5
Balıkesir	7		1	8
Bursa	7	2		9
Denizli	5			8
Diyarbakır	1	2		3
Erzurum	10			10
Eskişehir	12	-	-	12
Gaziantep	6		1	7
Hatay	1			1
İstanbul	28	9		37
İzmir	9	4	7	20
Kahramanmaraş	1			1
Kayseri	8	4	2	14
Kocaeli	7	-	4	11
Konya	3	2	6	11
Malatya	7			7
Manisa	3			3
Mersin	5	3	7	15
Mardin	1			1
Muğla	8		1	9
Ordu	1		1	2
Sakarya	3		1	4
Samsun	2			8
Trabzon	3		5	8
Tekirdağ	3			3
Şanlıurfa	3			5
Van	2			2
TOPLAM	178	29	38	256

HMB'nin 2016 yılına ait verilerinde 155 belediye şirketi bulunduğu bilgisi yer almaktadır. Verilerdeki şirketler büyükşehir belediyelerin %50 ve daha fazla hisseye sahip olduğu şirketlerden oluşmaktadır. 4.84'te 2020 yılı itibari ile bu rakamın 178 olduğuna ulaşılmaktadır. Bazı büyükşehir belediyelerinin hisse oranlarına ilişkin bilgilere erişilememiş olması sebebi ile sadece toplam rakamlarına yer verilmiştir.

Büyükşehir belediyelerinin hisse paylarının %50'den fazla olduğu 178 şirket, %50'den az ve %15'ten fazla hisse payı olduğu 29 şirket ve %15'ten az oranla hissedarı olduğu 38 şirket bulunmaktadır.

Toplamda ise büyükşehir belediyelerinin ortaklığı bulunan 256 şirket bulunmaktadır. Bu rakamı en az olarak değerlendirebilmek mümkündür. Çünkü bazı belediyelerin şirket ve iştirak bilgilerine erişilememiştir.

1.10. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİ BAĞLI İDARELERİ

Tablo 4. 85. Büyükşehir Belediyeleri Bağlı İdare Verileri

BELEDİYE BAĞLI İDARELERİ (GENEL MÜDÜRLÜKLER)	Personel	Gider	Gelir
1. Adana Su ve Kanalizasyon İdaresi (ASKİ Adana, 2018)	3.512	158.857.944,78	610.113.138,90
2. Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi (ASKİ, 2018)	4.773	3.001.865.943,73	2.990.917.223,35
3. Antalya Su ve Atıksu İdaresi (ASAT, 2018)	984	1.098.960.748,35	945.616.668,35
4. Aydın Su ve Kanalizasyon İdaresi (AYDINASKİ, 2018)	457	323.835.641,77	323.759.065,71
5. Balıkesir Su ve Kanalizasyon İdaresi (BASKİ, 2018)	1.827	361.906.708,75	275.764.157,78
6. Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi (BUSKİ, 2018)	2.585	975.419.212,53	1.004.966.731,70
7. Denizli Su ve Kanalizasyon İdaresi (DESKİ,2017)	304	383.511.063,25	322.857.417,17
8. Diyarbakır Su ve Kanalizasyon si ¹ (DISKİ, 2017)	1.328	231.824.986	266.367.083
9. Erzurum Su ve Kanalizasyon İdaresi (ESKİ, 2018)	901	209.330.097,14	172.582.563,01
10. Eskişehir Su ve Kanalizasyon İdaresi (ESKİ Eskişehir, 2018)	542	234.340.671,26	223.085.819,46
11. Gaziantep Su ve Kanalizasyon İdare- si(GASKİ, 2019)	512	833.159.297,31	607.250.418
12. İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ, 2018)	9.479	6.762.775.004	6.262.405.587
13. İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi (İZSU, 2018)	2.007	1.610.280.683,44	1.563.241.878,57
14. Kocaeli Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSU, 2018)	1.570	993.347.457	894.410.288
15. Konya Su ve Kanalizasyon İdaresi(KOSKİ, 2018)	881	775.941.533,78	590.539.396,86
16. Kayseri Su ve Kanalizasyon İdaresi (KASKİ, 2018)	471	349.565.935,88	310.614.787,63
17. Malatya Su ve Kanalizasyon	780	280.037.300,75	184.516.024,15

¹ 2018 Faaliyet Raporu yayınlanmadığı için 2017 verileri kullanılmıştır.

si ¹ (MASKİ,2017)			
18. Mersin Su ve Kanalizasyon İdaresi (MESKİ, 2018)	2.469	582.796.801,39	508.173.868,09
19. Manisa Su ve Kanalizasyon İdaresi (MANİSASU, 2018)	1.722	591.559.240	334.204.128,52
20. Hatay Su ve Kanalizasyon İdaresi(HATSU,2018)	1.623	453.753.928,21	299.727.391,62
21. Sakarya Su ve Kanalizasyon İdaresi (SASKİ Sakarya, 2018)	1.116	465.074.027,23	331.373.495,70
22. Samsun Su ve Kanalizasyon İdaresi (SASKİ Samsun, 2018)	1.329	400.175087,97	333.062.643,01
23. Kahramanmaraş Su ve Kanalizasyon İdaresi(KASKİ Kahramanmaraş, 2018)	966	333.367.279,42	232.423.104,89
24. Mardin Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (MARSU, 2018)	670	169.502.531,15	86.253.811,33
25. Muğla Su ve Kanalizasyon İdaresi (MUSKİ, 2018)	1.787	302.302.084,03	313.243.934,37
26. Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü (OSKİ, 2018)	841	195.711.471,55	160.056.467,45
27. Şanlıurfa Su ve Kanalizasyon İdaresi(ŞUSKİ, 2018)	1.279	391.183.278,46	361.796.755,80
28. Tekirdağ Su ve Kanalizasyon İdaresi(TESKİ, 2018)	563	450.240.131,65	317.023.602,37
29. Trabzon İçmesuyu ve Kanalizasyon İdaresi(TISKİ, 2018)	666	223.092.679,47	191.954.322,09
30. Van Su ve Kanalizasyon İdaresi (VASKİ, 2018)	218	215.382.446	145.646.968
31. Ankara Elektrik, Gaz ve Otobüs Genel Müdürlüğü(EGO, 2018)	608	1.024.220.931	812.001.326
32. İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü (İETT, 2018)	5.291	1.799.818.737	1.719.519.350
33. İzmir Elektrik, Su, Havagazı, Otobüs ve Tramvay Genel Müdürlüğü (ESHOT, 2018)	4.297	838.005.281,76	811.151.665,76
TOPLAM	58.358	27.021.146.166,01	24.506.621.083,64

Bağlı idarelerin toplam yükümlülükleri, faaliyet gelirlerinin %119,20 oranındadır. Söz konusu yükümlülükler İLBANK'tan alınan krediler, bağlı olunan belediyelere olan borçlar ve diğer idarelere olan borçtan oluşmaktadır. (HMB, Analiz Raporu 2016).

Türkiye Belediyeler Birliği'nden (TBB, 2020) alınan listede büyükşehir belediyesine bağlı 33 idare bulunmaktadır. 2018 yılında söz konusu idarelerin toplam gider gerçekleşmesi 27.021.146.166,01 TL ve toplam gelir gerçekleşmesi 24.506.621.083,64 TL değerindedir. Bütçe dengesi ise 2.514.525.082,39 TL'dir. Bağlı idarelerde çalışan personel sayısı ise 58.358'dir. Şirket personel sayılarını her idare detaylandırmadığı için idare personeli ve şirket çalışanları genel toplamları verilmiştir.

Tablo 4.84'te yer alan her bağlı idarenin verileri faaliyet raporlarından elde edilmiştir. Ancak Sayıştay Raporları'nda bazı bağlı idarelerin denetim raporları yer

¹ 2018 Faaliyet Raporu yayınlanmadığı için 2017 verileri kullanılmıştır.

almaktadır. Sayıştay raporları ile karşılaştırıldığında faaliyet raporları ile farklılık gösteren bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresinde 4.794 personel çalışmaktadır. EGO Genel Müdürlüğü'nde 3.822 personeli çalışmaktadır. Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde 2.560, Denizli Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde 311, Gaziantep Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde 2.229, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde 6.073, Manisa Su ve Kanalizasyon İdaresinde 396, Muğla Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde 620 personel istihdam edilmektedir.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2018) verilerine göre ise bağlı idareler bünyesinde 27.267 personel ve 46.906 belediye şirket personeli çalışmaktadır. Toplamda Bakanlığın Raporu'na göre 74.173 personel bağlı idarelerde çalışmaktadır.

Personel rakamlarının yanı sıra, bağlı idarelerin faaliyet raporlarından elde edilen toplam gelir ve gider gerçekleşmesi de Hazine ve Maliye Bakanlığı, bağlı idareler bütçe dengesi verileri ile uyuşmamaktadır. Bakanlık Raporu'na göre 2018 yılı bağlı idareler bütçe gider gerçekleştirmeleri toplamı 27.693.559 milyar TL ve gelir gerçekleştirmeleri toplamı 24.528.2020 milyar TL'dir. Bütçe dengesi ise -3.165.357 milyar TL'dir.

Genel anlamda belediyeler ve ilgili kuruluşlarında personel sayılarında problemler olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Sayıştay davaları bu savı desteklemektedir.

Tablo 4. 86. Belediyeler ve Bağlı İdareler Sayıştay Daireleri Dava Karar Sayıları

Konu	2015	2016	2017	2018	2019	Toplam
İhale Mevzuatı	404	345	316	369	292	1.726
Personel Mevzuatı	188	355	296	713	409	1.961

2015-2019 yılları toplamında Sayıştay dava daireleri, belediyeler ve bağlı idarelerle ilgili olarak, ihale mevzuatlarına ilişkin 1.726 dava, personel mevzuatına ilişkin 1.961 dava görmüştür. Hem ihale mevzuatı hem de personel mevzuatı ile ilgili görülen davalar 2018 yılında en çoktur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Yerel yönetimler, bir ülkede demokratik kültürün oluşması ve yerleşmesi bakımından kritik birimler konumundadır. Demokratik yönetim ilkelerinin yerel yönetimler eli ile içselleştirilmiş olması, ülkenin genelinde demokratik ilkelerin uygulanması noktasında büyük kolaylıklar sağlayacak, demokrasinin kurumsal bir kültür olarak güçlenmesinin de önünü açacaktır.

Yerel yönetimlere değer yükleyen ve onları hem sosyo-kültürel hem de ekonomik bakımdan güçlendiren faktör demokratik seçim yolu ile yöneticilerinin iş başına gelmekte olmasıdır. Bu durum yöneticilerin aldıkları kararlarda ve gerçekleştirdikleri hizmet ve faaliyetlerin niteliklerine ve ekonomik bedellerine dair, yönetmekte olduğu halka karşı sorumluluklar yüklemektedir. Dolayısı ile bir yerel yönetimin hesap verilebilirliği ile ekonomik ve sosyo- kültürel gelişimi doğrusal ilerlemekte ve halkta güven duygusu oluşmasında etkili olmaktadır.

Her beş yıllık kalkınma planında vurgulanmakta olan husus, yerel yönetimlerde demokratik ilkelerin uygulanabilirliğinin güçlendirilmesidir. Bu hedef, Türkiye’de demokratik ilkelerin benimsenmesi hususunda istenilen başarıya ulaşamadığının kanıtı niteliğinde olmakla beraber demokratik kültürün oluşması hususunda daha iyiye ulaşma hedeflerinin de canlı tutulduğu anlamlarına gelebilmektedir. Planlarda yerel yönetimlerle ilgili olarak vurgulanan bir diğer önemli husus, yerel ekonomik kapasitenin güçlendirilmesi gerekliliğidir. Ancak, özel ihtisas komisyon raporlarında ise istenilen potansiyele ulaşamadığı, yerel kapasitenin kurumsal anlamda güçlendirilmesi gerekliliği raporlanmaya devam etmektedir.

Bir yandan, kalkınma planlarında ve ihtisas komisyonu raporlarında yer alan hedef ve sonuç analizleri olumsuz sayılabilecek tablolar sunarken, öte yanda yerel yönetimlerin ve onları daha çok temsil edebilme gücüne sahip büyükşehir belediyelerinin ekonomik gerçekleştirmeleri çelişkiler barındırmaktadır. Yerel yönetimlerinin bütçe yetersizliklerine vurgu yapılırken öte yandan bütçe gerçekleştirmeleri her yıl artış göstermektedir.

Türkiye’de yerel yönetimler il özel idareleri, belediyeler ve köyler olarak, üç gruba ayrılmaktadır. Ancak ekonomik güç ve hacimleri, hizmet ettikleri nüfus büyüklükleri bakımından daha büyük yönetim birimleri olarak büyükşehir belediyeleri ön plana çıkmaktadır. Nitekim bugüne değin yapılan çalışmalarla birlikte tezden elde edilen bulgular bir kez

daha bu durumu desteklemektedir. 2019 yıl sonu ile Türkiye’de nüfusun %77,7’si büyükşehir belediyelerinde ikamet etmektedir. 81 ilin neredeyse %80’lik bölümü bu illerde yaşamaktadır. Bu durum ülkede her belediyenin eşit yahut dengeli olarak kalkınma sağlayamadığının göstergelerinden kabul edilebilir.

İl belediyeleri ve büyükşehir belediyeleri arasında nüfus farklılıkları dikkat çekmekte ancak büyükşehir belediyeleri arasında da nüfus farklılıklarının oldukça belirgin olduğu görülmektedir. Bazı belediyeler büyükşehir olma potansiyelini yakalayamamış olsa bile bu potansiyeli sağlaması amaçlanmakta yahut beklenilmektedir. 30 büyükşehirden 7’sinin nüfusu 1 milyonun altında kalmaktadır. Büyükşehirlerden beklenen hizmet ve yatırım potansiyelini hem nüfus hem de hizmet çeşitliliği yahut yerel hizmetlerin etkin ve verimli görülmesi bakımından sağlayamamış olsa da büyükşehir statüsünde olan belediyeler bulunmaktadır.

Örneğin; Ordu Büyükşehir Belediyesi’nin nüfusu 754.198’dir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin nüfusunun yalnızca %4,85’ine tekabül etmektedir. 81 il içinde 30 büyükşehir belediyesi ve 51 il belediyesi arasında hem nüfus hem de ekonomik harcamalar ve yatırımlar anlamında makas açılmaktadır. Ancak büyükşehirler içinde de daha çok ön plana çıkan büyükşehirlerin bulunması ile büyükşehirler arasında da dengeli bir nüfus dağılımı ve yatırım harcamalarının yapılmadığı görülmektedir.

Nüfus bağlamında düşünüldüğünde en çok yatırım yapılan iller en kalabalık iller olmaktadır. Çünkü ekonomik büyüklükleri istihdam olanağını artırmaktadır. Nüfus artışı gerek olağan artış ile gerek iç ve dış göç yolu ile büyükşehirlere ekonomik anlamda baskı yapmaktadır.

Günümüz dünyasında artık ülke içinde gerçekleşen sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik değişimler kadar ulus ötesi hareketliliklerden de oldukça hızlı etkilenen kent yönetimleri bulunmaktadır. Küresel metropolitan ağlara eklenerek büyüyen kentler için ekonomik tercihlerinde yalnızca yerel kodlar belirleyici olmamaktadır. Küresel yönetsel parametreler, ülkelerin yönetsel kararlarında belirleyici olduğu kadar kent yönetimlerini de etkilemektedir.

Bu ağlara dahil olan ya da dahil olmak isteyen kentler için yeni misyon ve vizyon tanımlamaları oluşmaktadır. Büyükşehir belediyeleri bağlamında bakıldığında “mega kent, öncü kent, ideal kent, örnek kent” olma gibi hedefleri dikkat çekmektedir. Ancak büyükşehirlerin her biri için aynı durum söz konusu değildir. Bazı büyükşehirlerin arayışı temiz

çevre ve huzurlu bir yaşam sunabilmek olduğu dikkat çekmektedir. Şehrin coğrafi konumu, kalkınma hedefleri, bölgenin öncelikli ihtiyaçları ve iç siyasetteki politika tercihleri, büyükşehirlerin hizmet hedeflerini farklılaştırmaktadır. Bu farklılık her büyükşehirin önceliğinin ekonomik donanımının geliştirilmesi yahut ekonomi odaklı güçlerinin ispatı olduğunun bir göstergesidir.

Vizyon farklılıkları olsa da büyükşehirlerin ekonomik gerçekleştirmeleri merkezi yönetim kalemlerinin bütçe ödenekleri ile yarışmaktadır. Hem bütçe gerçekleştirmeleri hem borçlanma giderleri bir araya getirildiğinde büyükşehirlerin ekonomik büyüklükleri ülke ölçeğinde çarpıcı boyutlara erişmektedir. İl belediyelerinin bütçe gerçekleştirmeleri, büyükşehirlerin bütçe gerçekleştirmelerinin yalnızca %14,7'sine ulaşabilmektedir. Bu oran, ulusal kalkınmanın gerçekleşmesinin, yerel kalkınmanın sağlanması ile mümkün olacağı fikrini, bütüncül anlamda destekleyecek bir tablo sunmamaktadır. Çünkü büyükşehirlerin hem nüfusları hem de ekonomik gerçekleştirmeleri, il belediyelerinden oldukça büyük rakamlara tekabül etmektedir. Ulusal kalkınmanın sağlanması bağlamında ise büyükşehirlerle yüklenen ekonomik sorumluluğu görmek bakımından anlamlı olmaktadır.

İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Balıkesir, Bursa, Gaziantep, Konya, Manisa büyükşehirlerinin ilçe belediyeleri ile birlikte bütçe gerçekleştirmeleri, ilçe belediyelerinin her birinin verilerine erişilememiş olmasına karşın bakanlık bütçe ödeneklerinden daha fazla rakamlara tekabül etmektedir. Yüzde yüz oranında verilerine erişilebilen İstanbul ve İzmir Büyükşehir Belediyeleri için rakamlar çok daha büyük olmaktadır. İstanbul'un bütçe gerçekleştirmeleri toplamı 10 bakanlık bütçe ödeneğinden, İzmir'in bütçe gerçekleştirmeleri toplamı ise 7 bakanlığın bütçe ödeneğinden fazladır.

Belediyelerin faaliyet raporlarında yer alan şirket sayıları ve adları ile Sayıştay raporlarında yer alan şirket sayıları farklılık göstermektedir. Tez çalışması boyunca şirket verileri için, faaliyet raporları esas alınmıştır. Faaliyet raporlarında bilgi bulunmaması halinde Sayıştay raporlarına başvurulmuştur. Sayıştay dava kararlarında en çok görülen davalar, belediyelerin personel mevzuatları ile ilgili olduğu da çalışmada dikkat çeken hususlardan biri olmaktadır.

Büyükşehir belediyeleri bağlı idareleri de ekonomik büyüklükleri bakımından önemli kuruluşlar niteliğindedir. Ancak bağlı idarelerin faaliyet raporları ve resmi kaynaklarda yer alan rakamsal farklılıklar, bağlı idarelerde de dikkat çekmektedir.

Hazinenin yerel yönetimlerden alacakları yıllar içinde azalış seyrinde olmuştur ancak kapanmamıştır. Her yıl tahsil edilen miktar yerel yönetimlerin hazineye olan borçlarının çok küçük bir bölümüne tekabül etmektedir. 2019 yılında yerel yönetimler hazineye borçların %11'lik bölümünü ödeyebilmiştir.

Merkezi yönetim dış borçlarında gerçekleşen artışla birlikte, yerel yönetimlerin de dış borçları artış seyrinde olmaktadır. Yerel yönetimler kısa vadeli borçlanma yapmamaktadır ancak uzun vadeli borç yükü her yıl artış göstermektedir. Kentli nüfus borçluluk yükü bu bağlamda artmaktadır. 2019 yılında kentli nüfus bireysel borç yükü 33.699 TL'dir. 2020 yılı itibari ile bu rakam Türkiye'de asgari ücretli bir işçinin yıllık kazancından daha fazla bir rakama tekabül etmektedir.

Yerel yönetimler, hazineye olan borçları ve dış borçları ile oldukça büyük borç yükü altına girmektedir. Bu durum yerel kaynaklarını kullanmak noktasında yetersiz kalmaları ile bağdaştırılabileceği gibi bütçelerinin yetersiz kalması ile de ilişkilendirilmektedir. Ancak gözetilmesi gereken husus yerel yönetimlere, hem merkezi yönetimden yatırım harcamaları yapılırken ve transferler gerçekleşirken hem de büyükşehirlerin bütçe gerçekleştirmeleri bakanlıkların bütçe ödenekleri ile kıyaslanabilecek ölçüde büyük rakamlara erişmişken, borç kalemlerindeki makasın her yıl açılması, yerel yönetimlere kaldırabileceğinden fazla sorumluluk yükleniyor olduğunu gündeme getirmektedir. Bu durumun bir diğer açıklaması büyükşehirlerin "dünya kenti" olmak istemeleri ve yerel ekonomik kodları kaybetmek pahasına, büyük iddialı proje yatırımlarına giderek, küresel ekonomik ağlara eklenme arzusundan kaynaklandığıdır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, T. (2009). Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik: Türkiye ve OECD Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (21), 259-287.
- Akdemir, T., & Yeşilyurt, Ş. (2017). Borç Etiği ve Borç Etiği Perspektifinden Osmanlı Devleti'nde Dış Borçlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 379-405.
- Akdoğan, A. (2019). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Gazi.
- Al, H. (2009). Küreselleşme, Bölgeselleşme, Yerelleşme. V. K. Bilgiç (Ed.), *Değişik Yönleriyle Yerelleşme* (s. 49-68). Ankara: Seçkin.
- Anamur Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
- Ankara Kalecik Belediyesi Meclis Kararı, Karar Tarihi: 15.04. 2019, Karar Numarası: 2019-24, Toplantı No: 2019- 04
- Ankara: Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ni Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi.
- Arikboğa, Ü. (2015). Türkiye'de Büyükşehir Belediyesi Transfer Sistemi ev 6360 Sayılı Kanun Etkileri. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F(II)*, 1-30.
- Aydın Bozdoğan Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu
- Aydın, M. (2008). *Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler*. İstanbul: Yedirenk.
- Bakanlığı, T. C. (2019). *Onbirinci Kalkınma Planı (2019-2023)*.
- Balıkesir Marmara Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
- Bayhan, V. (2014, Şubat- Mart- Nisan). Küresel Kent, Küresel Özne ve Küresel İsyen. *Doğu Batı Şehir Yazıları II*, 211-231.
- Bektaş, M., & Olgun, İ. (2017). Belediye Şirketleri ve İştirakler. H. Ateş, & M. Bıykoğlu (Ed.), *Belediye Yönetimi ve Kamusal İlişkiler* içinde (s. 225-264). İstanbul: Der.
- Boratay, K. (1989). İktisat Tarihi 1908-1980. S. Akşin (Ed.), *Türkiye Tarihi "Çağdaş Türkiye 1908- 1980"* (Cilt 4.Cilt, s. 265-390). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Bursa Harmancık Belediyesi Başkanlığı 2018 Yılı Faaliyet Raporu
- Castells, M. (2013). *Enformasyon Çağı Ekonomi Toplum, ve Kültür*. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çalışkan, A., & Sağbaş, İ. (2005). Türkiye'de Yerel Yönetimler Maliyesi. H. Özgür, & M. Kösecik (Ed.), *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar I*. (s. 321-346). İstanbul: Nobel.
- Çukurçayır, M. A. (2003). *Yurttaş Odaklı Yerel Yönetim*. Çizgi.
- Denizli Çameli Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
- Denizli İli Baklan Belediye Başkanlığı 2018 Faaliyet Raporu.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)*.

- Devlet Planlama Teşkilatı. (1973). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)*. Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)*. Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)*. Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Sekizinci Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- Ersöz, H. Y. (2011). *Sosyal Politikada Yerelleşme*. İstanbul: 2011.
- Eryılmaz, B. (2010). *Kamu Yönetimi*. Ankara: Okutman.
- Eskişehir Beylikova Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
- Eskişehir İli Mahmudiye Belediye Başkanlığı 2018 Yılı Faaliyet Raporu
- Fırat, A. S. (2008). *Geleceğin Türkiyesinin Birincil İktisadi Aktörü Belediyeler (Yasal Açılım ve Uygulama Örnekleriyle)*. İzmir: DEÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*. Ankara: Vadi .
- Görmez, K. (2009). Son Düzenlemeler Işığında Türkiye'de Yerel Siyaset. V. K. Bilgiç (Ed.), *Değişik Yönleriyle Yerelleşme* (s. 93-112). Ankara: Seçkin.
- Göymen, K. (2010). *Türkiye'de Yerel Yönetişim ve Kalkınma*. İstanbul: Boyut Yayınları.
- Gözler, K. (2000). *Türk Anayasa Hukuku*. Bursa: Ekin.
- Gül, M. (2009). Türkiye'de Belediyelerin Dış Borçlanması. *Sayıştay Dergisi*(74-75), 97-115.
- Güler, B. A. (2006). *Yerel Yönetimler "Liberal Açıklamalara Eleştirel Yaklaşım"*. Ankara: İmge.
- Güney Büyükşehir İlçe Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
- Gürler Hazman, G. (2011). *Türkiye'de Yerel Düzeyde Kalkınma Hedefi ve Belediyeler*. Ankara: Seçkin.
- Harvey, D. (2015). *Asi Şehirler*. (A. D. Temiz, Dü.) İstanbul: Metis.
- Hatay Yayladağ Belediye Başkanlığı 2018 Faaliyet Raporu
- Kalabalık, H. (2005). *Avrupa Birliği Ülkeleri ile Karşılaştırmalı Yerel Yönetim Hukuku Teori-Uygulama*. Seçkin: Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014- 2018)*. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı. (2018). *Yerel Yönetimler ve Hizmet Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı. (2019). *Onbirinci Kalkınma Planı (2019 -2023)*. Ankara.
- Kan, S.,& Kaya, T. (2019). *Belediye Şirketlerinde Giderler İstisnalar ve Sayıştay Denetimi*. Ankara: Adalet Yayınevi.

- Kara, M. A. (2019). *Merkezi Yönetim ve Yerel Yönetim Arası Mali İlişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Karacasu Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
- Kavruk, H. (2003). Türkiye'de Anakentleşme, Anakent Belediyeciliği ve Yapay Anakent. B. Aykaç, & H. Kavruk (Ed.) , *Kamu Yönetimi Seçme Yazılar* (s. 191-206).
- Kayseri Felahiye 2018 Faaliyet Raporu
- Kayseri İncesu Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
- Kayseri Tomarza Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
- Keleş, R. (2011). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*. İstanbul: Cem.
- Keleş, R. (2016). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge.
- Köse, H. Ö. (2005). Küreselleşmenin Devlet ve Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri ve Türk Kamu Yönetimine Yansımaları. A. Nohutçu, & A. Balcı (Ed.), *Bilgi Çağında Türk Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması- II* (s. 1-28). Beta.
- Ladik Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu
- Manyas Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
- Mersin Bozyazı Belediyesi 2018 Mali Yılı Faaliyet Raporu
- Mersin Çamlıyayla Belediyesi Belediye Başkanı 2018 Yılı Faaliyet Raporu
- Mersin Mut Belediye Başkanlığı 2018 Faaliyet Raporu
- Muğla Kavaklıdere 2018 Yılı Faaliyet Raporu
- Narin, S. (2018). 1921 Anayasasının Genel Özellikleri Bağlamında Yer Yönünden Yerinden Yönetimler ve Siyasal Özerkliğin Reddi. *İzmir Barosu Dergisi*, 79-110.
- Nas, A. (2011). *Belediye Gelirleri*. Ankara: Seçkin.
- Odası, T. M. (2015). Yerel Yönetimler Kentleşme ve Demokrasi 23-24 Ocak 2014. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası.
- Olgun, H. (2006, Temmuz-Aralık). Türkiye'de Büyükşehir Belediyeleri ve Küreselleşme Sürecine Eklemlenmeleri. *Sosyo Ekonomi*, 110-153
- Ortaylı, İ. (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ökmen, M. (2009). Sürekli Değişme ve Gelişme Sürecinde Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetimler. *Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları* (s. 5-42). İstanbul: Beta.
- Ökmen, M., & Koç, N. (2015). Türkiye'de Belediye Gelirleri İçinde Borçlanma ve Borçların Azaltılması İçin Öneriler. *"Yönetim ve Ekonomi" Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 22(2).
- Özer, Y. E. (2010). *Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yapısallığı ve İşlevselliği; İzmir ve Çukurova Örnekleri*. Bursa: Ekin.
- Özgür, H., & Savaş Yavuzçehre, P. (2016). Türkiye'nin Büyükşehir Belediyesi Sistemi: 1982-2015. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 903-926.

- Öztürk, B. (2018). *Bölgesel Kalkınmada Aracı Kurumlar Olan Kalkınma Ajanslarının Türk İdari Teşkilatı İçindeki Konumu*. Ankara: Ekin.
- Parlak, B., & Sobacı, Z. (2010). *Kuram ve Uygulamada Kamu Yönetimi*. Bursa: Alfa Aktüel.
- Pehlivan, O. (2011). *Kamu Maliyesi*. Trabzon: Murathan.
- Sadioğlu, U., Özacit, İ., & Ömürkünüşen, U. (2015). Yeni Büyükşehir Belediyesi Modeli: Türkiye'de Değişen/Değişmeyen Merkezileşme ve Adem-i Merkezileşme Politikaları. *Yasama Dergisi*, 70-92.
- Samsun Terme Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
- Sarayköy Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
- Sarıoğlu, K. (2017, Haziran). Belediye İşletmelerinin Kamuoyuna Sunduğu Finansal Bilgilerin Kapsamı Üzerine Bir Araştırma. *İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü Yönetim Dergisi*, 1-22.
- Sönmez, E., Güçlü, C., & İlgezdi, A. R. (2019). *Belediye Şirketleri*. Ankara: Seçkin.
- Şahin, Y. (2011). *Yönetim Bilimi ve Türk Kamu Yönetimi*. Trabzon: Murathan.
- Şahin, Y. (2013). *Ketnleşme Politikası*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Tekdere, M. (2018). *Yerel Vergi Sistemlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Türkiye'deki Belediyelerin Finansmanı Açısından Bir Model Önerisi*. (Doktora Tezi) Karadeniz Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Tekeli, İ. (2012). *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (2013-2014, Kasım, Aralık, Ocak). Türkiye'yi Anlamanın Yolu Kentleri ve Demokrasisini Tanımaktan Geçiyor. *Doğu Batı Şehir Yazıları I*.
- Tolunay, A., & Akyol, A. (2006). Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 116-127.
- Torun, F. (2017). *Belediye Gelirleri*. Ankara: Adalet.
- Tunçer, A.S., & Ceyhan, D. ve Aydoğan, C. (2018). Kent Ekonomisinde Yerleşim Politikaları.12. *Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu*, Kırıkkale: <http://kaysem12.kku.edu.tr/>
- Ulusoy, A., & Akdemir, T. (2013). *Mahalli İdareler*. Ankara: Seçkin.
- Ünal, N. (2016). *Belediye Taşınmazları*. Ankara: Seçkin
- Yüksel, F., Bakırcı, F., & Kutlar, A. (2010). Yerel Yönetimlerin Ekonomik Etkinliği ve İlgili Faktörler Üzerine Teorik Bir Değerlendirme. B. Parlak (Ed.). Bursa: Dora Yayınları.
- Zeren, H. E., Sevinç, E. B., & Gül, S. (2016). Küreselleşme Bağlamında Bölgesel Örgütlerin Yerel Özerkliğe Etkisi. S. Karatepe, E. Akyol, C. E. İnan, I. Arpacı, A. Ç. Kavuncu, & N. N. Arıbaş (Ed.) , *Yerelleşme Merkezileşme Tartışmaları 9. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (s. 175-184). Ankara: TODAİE.

İNTERNET KAYNAKÇASI

- Adalet Bakanlığı. *2018 Yılı Bakanlık Faaliyet Raporu*.
<https://www.adalet.gov.tr/Bakanlik/FaaliyetRaporu/pdf/rapor2018.pdf> Erişim Tarihi (30.05.2020)
- Adana Büyükşehir Belediyesi. *Adana Büyükşehir Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.adana.bel.tr/panel/uploads/yillikfaaliyetraporlari_v/files/2018-yili-faaliyet-raporu-hk--0nihai.pdf (29.05.2020)
- Adana Kozan Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://kozan.bel.tr/faaliyet-raporlari/2018-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 04.02.2020
- Adana Sarıçam Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://www.saricam.bel.tr/files/2018.pdf> Erişim: 04.02.2020
- AKSA DOĞALGAZ. *2019 Faaliyet Raporu*. <https://www.aksadogalgaz.com.tr/Aksa-Dogalgaz-Faaliyet-Raporu-2019.pdf> Erişim Tarihi (11.06.2020)
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
http://www.ankara.bel.tr/files/4615/5842/4943/2018faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (29.05.2020)
- Ankara Nallıhan Belediyesi. *2018 Yıllık Faaliyet Raporu*.
http://www.nallihan.bel.tr/external/dokuman/2018_faaliyet_raporu1555324476.pdf Erişim Tarihi: (04.02.2020)
- Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. *2018 Faaliyet Raporu*.
<http://www.aski.gov.tr/Yukle/Dosya/faaliyetperformans/2018faaliyetraporu.pdf> (17.06.2020)
- Antalya Elmalı Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://www.elmali.bel.tr/2018-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (16.05.2020)
- Antalya Gazipaşa Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://yadi.sk/i/ep1eQeVdLRcXPA> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- ASAT, Antalya Su ve Atık Su İdaresi Genel Müdürlüğü. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.asat.gov.tr/images/editor/FaaliyetR/2018%20YILI%20ASAT%20FAALIYET%20RAPORU%2030042019_.pdf Erişim Tarihi (16.06.2020)
- ASKİ Adana Su ve Kanalizasyon İdaresi Müdürlüğü. *2018 Faaliyet Raporu*.
<https://www.adana-aski.gov.tr/images/2018faaliyet.pdf> Erişim Tarihi (16.06.2020)
- Aydın Büyükşehir Belediyesi. *2018 Faaliyet Raporu*.
http://aydin.bel.tr/Content/files/Faaliyet_Raporlari/2018%20faaliyet%20raporu%20web%20sitesi.pdf Erişim Tarihi (30.05.2020)
- Aydın Büyükşehir Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
http://aydin.bel.tr/Content/files/Faaliyet_Raporlari/2018%20faaliyet%20raporu%20web%20sitesi.pdf Erişim Tarihi (30.05.2020)
- Aydın Germencik Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://cdn.germencik.bel.tr/pdf/2018-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi: 05.02.2020
- Aydın İncirliova Belediyesi. *2018 Faaliyet Raporu*.
http://incirliova.bel.tr/upload/faaliyetraporlari/2020_02_06_761361296.pdf Erişim Tarihi (04.03. 2020)

- Aydın Karpuzlu Belediyesi. 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<http://www.karpuzlu.bel.tr/kurumsal.asp?id=11> Erişim Tarihi: 05.02.2020
- Aydın Sultanhisar Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
https://www.sultanhisar.bel.tr/dosyalar/2018_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf
Erişim Tarihi (05.02.2020)
- AYDINASKİ, Aydın Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü.2018 Faaliyet Raporu.
http://www.aydinaski.gov.tr/Content/images/2018FaaliyetRaporu_k.pdf Erişim Tarihi (26.05.2020)
- Balıkesir Altıeylül Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<https://www.altieylul.bel.tr:8585/app-assets/Upload/Dosya/Ortak/2018%20fr.pdf>
Erişim Tarihi (30.05.2020)
- Balıkesir Balya Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<http://www.balya.bel.tr/karar/2018%20Faaliyet%20Raporu.pdf> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Balıkesir Bigadiç Belediyesi.2018 Faaliyet Raporu.
https://www.bigadic.bel.tr/faaliyet-raporlari/depo/haberresim/20190613_4020959735.pdf Erişim Tarihi (30.05.2020)
- Balıkesir Büyükşehir Belediyesi. 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.balikesir.bel.tr/documents/file/bb_AnnualReports/BBB%20Faaliyet%20Raporu%202018-f2fa9f59-3de3-4d15-b3f4-58e6125ee90b.pdf Erişim Tarihi (26.05.2020)
- Balıkesir Dursunbey Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<http://www.dursunbey.bel.tr/faaliyetraporlari/2018.pdf> Erişim Tarihi (30.05.2020)
- Balıkesir Gömeç Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<https://www.gomec.bel.tr/images/formlar/2018-faaliyet-raporu-sunum.pdf> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Balıkesir Gönen Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
https://www.balikesirgonen.bel.tr/upload/faaliyetraporlari/2019_04_12_626177740.pdf Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Balıkesir İvrindi Belediyesi2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<https://www.ivrindi.bel.tr/s/detay.asp?id=180> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Balıkesir Karesi Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.karesi.bel.tr/dosyalar/yuklenenler/idarifaaliyetraporu2018/index.html#p=105> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Balıkesir Kepsut Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://kepsut.bel.tr/hizmetler/detay.asp?id=36> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Balıkesir Susurluk Belediyesi2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.susurluk.bel.tr/images/2018yilifaaliyetraporu.pdf> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- BASKİ, Balıkesir Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü2018 Faaliyet Raporu.
http://www.balikesirbaski.gov.tr/kaynak/dosyalar/Dosyalar/Faaliyet_Raporlari/faaliyet_raporu_2018.pdf Erişim Tarihi (26.06.2020)

- BELBİM2018 Faaliyet Raporu.
https://webkurumsalapi.belbim.istanbul/Media/pdf/2018_Faaliyet_Raporu_vers2.pdf
Erişim Tarihi (14.06.2020)
- BELKA. <https://www.belkaas.com.tr/> Erişim Tarihi (10.06.2020)
- Bursa Büyükşehir Belediyesi2018 Faaliyet Raporu.
Raporu. https://www.bursa.bel.tr/dosyalar/yayinlar/190430085758_2018_faaliyet_RAPORU-web.pdf Erişim Tarihi (31.05.2020)
- Bursa İnegöl Belediyesi *2018 Yılı Faaliyet Raporu.* https://www.inegol.bel.tr/media/documents/6991_1561614428.pdf Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Bursa Keleş Belediyesi2017-2018 Dönemi Faaliyet Raporu. <http://www.keles.bel.tr/faaliyet-raporu-slayt-2017-2018/> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Bursa Orhangazi Belediyesi*2018 Yılı Faaliyet Raporu.* <https://www.orhangazi.bel.tr/upload/dokuman/FAALIYET-RAPORU-2018.pdf> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Bursa Su ve Kanalizasyon İdaresi2018 Faaliyet Raporu. <http://www.buski.gov.tr/content/uploads/raporlar/faaliyetraporu/2018/2018.pdf> Erişim Tarihi (17.06.2020)
- Bursa Yenişehir Belediyesi.*2018 Yılı Faaliyet Raporu.* https://www.bursa-yenisehir.bel.tr/files/2018_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Bursa Yıldırım Belediyesi.*2018 Yılı Faaliyet Raporu.* <https://www.yildirim.bel.tr/UserFiles/File/faaliyetraporu/2018%20strateji%20faaliyet%20raporu%20.pdf> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. *Mahalli İdareler 2018 Genel Faaliyet Raporu.* https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler/2018_faaliyet_raporu_kapakl--20191205075619.pdf Erişim Tarihi (25.06.2020)
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. *Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü 2018 Yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu.* https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler//2018_faaliyet_raporu_kapakl--20191205075619.pdf Erişim Tarihi (02.03.2020)
- Denizli Acıpayam Belediyesi.*2018 Yılı Faaliyet Raporu.* <https://acipayam.bel.tr/dosyalar/MTVkmMvIMzRjZDJkODk.pdf> Erişim Tarihi: (05.02.2020)
- Denizli Beyağaç Belediyesi.*2018 Yılı Faaliyet Raporu.* <http://www.beyagac.bel.tr/41/49/kurumsal/faaliyet-raporu/> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Denizli Bozkurt Belediyesi.*2018 Yılı Faaliyet Raporu.* <https://drive.google.com/drive/folders/1rz2OINfbnfgfvfOLHtEYOdZ-6sIVePuM> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Denizli Büyükşehir Belediyesi2018 Faaliyet Raporu. https://www2.denizli.bel.tr/userfiles/file/2018_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (31.05.2020)

- Denizli Cam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://www.denizlicam.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/sunumlar-ve-raporlar/yillik-faaliyet-raporlari> Erişim Tarihi (11.06.2020)
- Denizli Merkezefendi Belediyesi. *2019 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu*.
http://www.merkezefendi.bel.tr/faaliyet_raporu/Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (05.02.2020)
- DESKİ, Denizli Su ve Kanalizasyon İdaresi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.deski.gov.tr/2018-yili-faaliyet-raporu> Erişim Tarihi (18.06.2020)
- Devlet Planlama Teşkilatı. *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985- 1989)*.
<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Be%C5%9Finci-Be%C5%9FY%C4%B1l%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1985-1989.pdf> Erişim Tarihi (18.05.2020)
- Devlet Planlama Teşkilatı. *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*.
<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Be%C5%9Finci-Be%C5%9FY%C4%B1l%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1985-1989.pdf> Erişim Tarihi (18.05.2020)
- Devlet Planlama Teşkilatı. *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)*.
<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/%C4%B0kinci-Be%C5%9FY%C4%B1l%C4%B1k-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-1968-1972%E2%80%8B.pdf> Erişim Tarihi (18.05.2020)
- DİSKİ Diyarbakır Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü 2017 Faaliyet Raporu.
<https://www.diski.gov.tr/media/gallery/627bff83-e676-420f-969f-71a345453818.pdf> Erişim Tarihi (17.06.2020)
- Diyarbakır Bağlar Belediyesi 2018 Yıl Faaliyet Raporu.
<https://www.baglar.bel.tr/Content/uploads/9fe76ec2-30ab-4849-96af-f35ce352d63f.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 2017 Faaliyet Raporu.
<http://www.diyarbakir.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari.html> Erişim Tarihi (31.05.2020)
- Diyarbakır Lice Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://www.lice.bel.tr/2017-2018-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Diyarbakır Yenışehir Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.yenisehir.bel.tr/sites/default/files/2019-06/2018%20Faaliyet%20Raporu.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Dokuzuncu Kalkınma Planı*.
<http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Dokuzuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2007-2013%E2%80%8B.pdf> Erişim Tarihi (18.05.2020)
- EGO Genel Müdürlüğü 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.ego.gov.tr/dosya/indir/16601.pdf> Erişim Tarihi (18.06.2020)
- Enerji İstanbul AŞ. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.enerji.istanbul/mali-tablolar/> Erişim Tarihi (11.03.202)

- Erzurum Aziziye Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
http://panel.aziziye.bel.tr/uploads/dosyalar/faaliyet_2018.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Erzurum Büyükşehir Belediyesi2018Faaliyet Raporu.
<https://www.erkurum.bel.tr/DOSYA/faaliyet2018.pdf> Erişim Tarihi (01.06.2020)
- Erzurum Palandöken Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
https://www.palandoken.bel.tr/dokumanlar/edokumanlar/2018_2018-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Erzurum Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.eski.gov.tr/pdf/kararlar/faaliyet2019.pdf> ERşim Tarihi (17.06.2020)
- Erzurum Yakutiye Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<http://www.yakutiye.bel.tr/pdfler/1568636382.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- ESHOT Genel Müdürlüğü2018 Faaliyet Raporu.
https://www.eshot.gov.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/08052019_0421_2018Faaliyet.pdf Erişim Tarihi (18.06.2020)
- Eskişehir Alpu Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.alpu.bel.tr/2018.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Eskişehir Büyükşehir BelediyesiBelediye Şirketleri.
http://www.eskisehir.bel.tr/kurumsal_sirketler_list.php?menu_id=21 Erişim Tarihi (11.06.2020)
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi2018 Faaliyet Raporu.
http://www.eskisehir.bel.tr/dosyalar/faaliyet_raporlari/2018.pdf Erişim Tarihi (01.06.2020)
- Eskişehir Odunpazarı Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<http://www.odunpazari.bel.tr/i/pdf/69.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- GASKİ Genel Müdürlüğü 2019Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu.
https://gaski.gov.tr/pictures/dokumanlar/32_gaskimalidurumbeklenti2019.pdf Erişim Tarihi (17.06.2020)
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi2018 Mali Yılı Faaliyet Raporu.
<https://gaziantep.bel.tr/files/2019-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (01.06.2020)
- Gaziantep Nizip Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<https://www.nizip.bel.tr/file/files/171/Nizip%20Belediyesi%202018%20Faaliyet%20Raporu.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Gaziantep Şahinbey Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
https://www.sahinbey.bel.tr/upload/tr/dosya/dokumanyonetimi/5/2018-yili-mali_06052019093950-2.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Gaziantep Şehit Kamil Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<https://www.sehitkamil.bel.tr/dergi/faaliyetraporu2018/mobile/index.html#p=49> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Hatay Arsuz Belediye Başkanlığı.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<http://arsuz.bel.tr/files/arsuzBelediyesi2018faaliyetRaporu.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)

- Hatay Büyükşehir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.hatay.bel.tr/media/5731/hbb-2018-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (02.06.2020)
- Hatay Defne Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. <https://www.defne.bel.tr/2018-yili-baskanlik-faaliyet-raporu/> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Hatay Erzin Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.erzin.bel.tr/2019/04/12/2018-yili-faaliyet-raporu/> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Hatay Hassa Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
http://www.hassa.bel.tr/upload/2018_yili_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Hatay İskenderun Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.iskenderun.bel.tr/images/icerik/raporlar/2018fr.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Hatay Samandağ Belediyesi. *2018 yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.samandag.bel.tr/tema/belediye/uploads/faaliyetraporlar%C4%B1/2018_yilifaaliyetraporu.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- HATSU, Hatay Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.hatsu.gov.tr/plan/hatsu2018faaliyet.pdf> Erişim Tarihi (12.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *Büyükşehir Belediyeleri Şirketlerinin 2016 Yılı Toplu Verileri*.
<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2018/11/B%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir-Belediyeleri-%C5%9Eirketlerinin-2016-Y%C4%B1%C4%B1-Toplu-Verileri-1.pdf> (12.04.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı.
<https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri> Erişim Tarihi (13.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. (tarih yok). *2017 Yıllık Kamu Borç Yönetimi Raporu*.
<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2018/11/Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kamu-Bor%C3%A7-Y%C3%B6netimi-Raporu-2017-1.pdf> Erişim Tarihi (13.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *Mahalli İdareler Bütçe İstatistikleri*.
<https://muhasebat.hmb.gov.tr/mahalli-idareler-butce-istatistikleri> Erişim Tarihi (13.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *2014 Kamu Mali Yönetimi Borç Raporu*.
<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2018/11/Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kamu-Bor%C3%A7-Y%C3%B6netimi-Raporu-2014-1.pdf> Erişim Tarihi (13.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *2015 Yıllık Kamu Borç Yönetimi Raporu*.
<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2018/11/Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kamu-Bor%C3%A7-Y%C3%B6netimi-Raporu-2015-1.pdf> Erişim Tarihi (13.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *2016 Yılı Vatandaş Kesin Hesap Raporu*.
<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/3/2019/07/vatandas-kesin-hesap-raporu-2016.pdf> Erişim Tarihi (13.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *2016 Yıllık Kamu Mali Yönetimi Borç Raporu*.
<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2018/11/Y%C4%B1ll%C4%B1k-Kamu-Bor%C3%A7-Y%C3%B6netimi-Raporu-2016-1.pdf> Erişim Tarihi (13.06.2020)

- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerine İlişkin 2016 Yılı Mali Analiz Raporu*. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/3/2019/02/2016-Y%C4%B1l%C4%B1-Mali-Analiz-Raporu.pdf> Erişim Tarihi (13.04.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *2017 Yılı Vatandaş Kesin Hesap Raporu*. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/3/2019/02/Vatanda%C5%9F-Kesin-Hesap-Raporu-2017.pdf> Erişim Tarihi (13.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/05/Hazine-ve-Maliye-Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-2018-Y%C4%B1l%C4%B1-Faaliyet-Raporu.pdf> Erişim Tarihi (27.05.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *2018 Yılı Vatandaş Kesin Hesap Raporu*. 06 13, 2020 tarihinde <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/3/2020/01/Vatanda%C5%9F-Kesin-Hesap-Raporu-2018.pdf> Erişim Tarihi (13.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *2019 Kamu Borç Yönetimi Raporu*. (<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/12/Y%C4%B1l%C4%B1k-Kamu-Bor%C3%A7-Y%C3%B6netimi-Raporu-2019.pdf>) Erişim Tarihi (16.06.2020)
- Hazine ve Maliye Bakanlığı. *Aylık Kamu Borç Yönetimi Raporu 2020*. https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/01/Web_Kamu_Borc_Yonetimi_Raporu_Ocak_2020.pdf Erişim Tarihi (27.05.2020)
- <https://www.sanliurfabeltur.com/> Erişim Tarihi (03.07.2020)
- İçişleri Bakanlığı. *2019 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/OYA/oooyya/2019YldareFaaliyetRaporuPDF.pdf> Erişim Tarihi (30.05.2020)
- İDTM. *İDTM'nin Ortaklık Yapısı*. <https://www.idtm.com.tr/kurumsal/hakkimizda/> Erişim Tarihi (14.06.2020)
- İETT Genel Müdürlüğü. *2018 Faaliyet Raporu*. https://iett.istanbul/webimage/files/IETT_FAALI%CC%87YET_2018.pdf Erişim Tarihi (18.06.2020)
- İGDAŞ. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. https://cdn.igdas.com.tr/web/Docs/igdas-faaliyet-raporu2018_6309638.pdf Erişim Tarihi (14.06.202)
- İGDAŞ. *2018 Faaliyet Raporu*. https://cdn.igdas.com.tr/web/Docs/igdas-faaliyet-raporu2018_6309638.pdf Erişim Tarihi (18.06.2020)
- İL BANK. *2018 Faaliyet Raporu*. https://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/faaliyet/ilbank_2018_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (30.05.2020)
- İL BANK. *2019 Faaliyet Raporu*. https://www.ilbank.gov.tr/dosyalar/faaliyet/ilbank_2019_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (30.05.2020)
- İller İdaresi Genel Müdürlüğü. <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> Erişim Tarihi (30.04.2020)

- İSKİ, İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. *2018 Faaliyet Raporu*.
[http://www.iski.gov.tr/web/assets/SayfalarDocs/faaliyetrporlari/faaliyetrporu/pdf/2018%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20\(1\).pdf](http://www.iski.gov.tr/web/assets/SayfalarDocs/faaliyetrporlari/faaliyetrporu/pdf/2018%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20(1).pdf) Erişim Tarihi (04.06.2020)
- İstanbul Adalar Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://adalar.bel.tr/files_upload/plan/1554900083.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Arnavutköy Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://issuu.com/arnavutkoybelediyesi/docs/2018_y_1_faaliyet_raporu Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul AŞ. *Mali Tablolar 2018 Yılı Gelir Tablosu*.
<https://kultur.istanbul/gorsel/2019/11/kultur-a-s-bilanco-2018-gOFt.pdf> Erişim Tarihi (11.03.2020)
- İstanbul Ataşehir Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.atasehir.bel.tr/Uploads/ActivityReport/Files/7809d95e00db43c2a646c8e17e076d26.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Avcılar Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.avcilar.bel.tr/icerikDosyalar/5e0085ed101e31577092589.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Bağcılar Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.bagcilar.bel.tr/Files/faaliyetrporu/faaliyetrporu2018/mobile/index.html#p=21> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Bahçelievler Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.bahcelievler.istanbul/Files/Document/yillik_faaliyet_raporlari/2018-Yili-Bahcelievler-Belediyes-Faliyet-Raporu.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Bakırköy Belediyesi Bakanlığı. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.bakirkoy.bel.tr/files_upload/kurumsalmenu/1556262112.04 Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Başakşehir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.basaksehir.bel.tr/Content/files/stratejik-yonetim/Faaliyet_Raporlari/2018_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Beşiktaş Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
http://besiktas.bel.tr/Resimler/file/Faaliyet%20Raporu_2018.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Beylikdüzü Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<https://www.beylikduzu.istanbul/BBImages/Slider/Image/beylikdu%CC%88zu%CC%88-faaliyet-raporu-2018.pdf> Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Beyoğlu Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://beyoglu.bel.tr/downloads/Beyoglu_Faaliyet_Raporu_2018.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Büyükçekmece Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.bcekmece.bel.tr/pdf/faliyet-raporlari/2018_faaliyet%20raporu.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şişli Kültür AŞ.
<https://www.ibb.istanbul/CorporateUnit/Detail/186> Erişim Tarihi (14.06.2020)

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.ibb.istanbul/Uploads/2019/5/IBB-FAALİYET-RAPORU-2018-v4.pdf> Erişim Tarihi (04.06.2020)
- İstanbul Çekmeköy Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://cekmekey.bel.tr/isDosyalar/uploads/files/yayinlarimiz/faaliyetraporlari/2018_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- İstanbul Esenler Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://esenler.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporu/2018-faaliyet-raporu/> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Eyup Sultan Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.eyupsultan.bel.tr/userfiles/files/faaliyet_2018.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Fatih Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://v1.fatih.bel.tr/assets/insankaynaklari/faaliyetraporu/faaliyet-raporu-2018.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Gaziosmanpaşa Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.gaziosmanpasa.bel.tr/userfiles/pdf/130-Faaliyet%20Raporu%202018.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Güngören Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.gungoren.bel.tr/download/2018_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Kadıköy Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://anlat.kadikoy.bel.tr/kbpanel/Uploads/Files/2018-faaliyet.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Kağıthane Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.kagithane.istanbul/images/download/2018_yili_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Kartal Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.kartal.bel.tr/tr/dosyalar/faaliyet_raporu/2018/2018_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Küçükçekmece Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://kucukcekmece.istanbul/Content/dosya/1946/kcm-2018-faaliyet-raporu-hdl-tek-50370-2018943.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Maltepe Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.maltepe.bel.tr/upload/strateji/2018_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Otobüs AŞ. *Mali Dökümanlar 2018 Gelir Tablosu*.
http://www.otobus.istanbul/media/57407/2018-mali_tablolar.pdf Erişim Tarihi (11.03.2020)
- İstanbul Pendik Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.pendik.bel.tr/data/dokumanlar/5cc6e00584c5c_2018-faaliyet-raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)

- İstanbul Silivri Belediyesi 2018 Yılı Faliyet Raporu.
https://www.silivri.bel.tr/sayfa/2018_yili_faaliyet_raporu/218 Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Sultanbeyli Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
https://www.sultanbeyli.istanbul/wp-content/uploads/2020/01/SB_Faaliyet-Raporu-2018.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Sultangazi Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu (07. 02. 2020). Erişim:
<https://sultangazi.bel.tr/ups/files/dosyalar/faliyetraporlari/2018-faaliyet-raporu.pdf>
- İstanbul Şile Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://sile.bel.tr/Files/file/2018y%c4%b1l%c4%b1faaliyetraporu.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Tuzla Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<https://www.tuzla.bel.tr/Files/pdf/faaliyet/2018-Faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Tuzla Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<https://www.tuzla.bel.tr/Files/pdf/faaliyet/2018-Faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Üsküdar Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
[https://www.uskudar.bel.tr/userfiles/files/2018_FaaliyetRaporu%20\(1\).pdf](https://www.uskudar.bel.tr/userfiles/files/2018_FaaliyetRaporu%20(1).pdf) Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İstanbul Zeytinburnu Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
http://www.zeytinburnu.istanbul/Document/FileManager/2018_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İSU Kocaeli Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. (2018).
<http://www.isu.gov.tr/media/gallery//8487e084-d90b-4995-929b-b538ec09744c.pdf> Erişim Tarihi (17.06.2020)
- İzmir Aliğa Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.aliaga.bel.tr/assets/upload/dosyalar/2018-faaliyet-raporu-1.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Balçova Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.balcova.bel.tr/Upload/images/Kurumsal/Programlar/2018%20FAALIYET%20-%20BALCOVA.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Bayındır Belediyesi Başkanlığı 2019 Nisan Ayı Meclis Kararı.
<http://bayindir.bel.tr/nisan-ayi-2-birlesim/> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Bergama Belediyesi2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.bergama.bel.tr/company/page/117/faaliyetraporu18.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Buca Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.buca.bel.tr/files/Buca_2018_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Büyükşehir Belediyesi2018 Faaliyet Raporu.
https://www.izmir.bel.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/43_03052019_022539_2018-yili-faaliyet-raporu.pdf Erişim Tarihi (04.06.2020)

- İzmir Çiğli Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. <http://www.cigli.bel.tr/doc/faaliyet-raporlari/faaliyet-raporu-2018.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Foça Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. <http://www.foca.bel.tr/tayosis/userfiles/files/FAAL%C4%B0YET%20%20RAPORU%202018.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Karabağlar Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. <http://www.karabaglar.bel.tr/files/2018strateji.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Karaburun Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu http://www.karaburun.bel.tr/files/2018faaliyetpdf_05-08-2019_14-08-45.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Kiraz Belediye Başkanlığı 2019 Mayıs Meclis Kararı. Karar Numarası:38. Oturum:6. <http://kiraz.bel.tr/wp-content/uploads/2019/11/08.05.2019-MAYIS-2.B%C4%B0RLE%C5%9E%C4%B0M-MECL%C4%B0S-KARARLARI.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Menemen Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. https://www.menemen.bel.tr/Upload/files/2018_menemen_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Ödemiş Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. https://www.odemis.bel.tr/dosyalar/genel/Odemis_Belediyesi_2018_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İzmir Torbalı Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. <https://www.torbalı.bel.tr/assets/upload/2018-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- İZSU, İzmir Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. (2018). *2018 Faaliyet Raporu*. https://www.izsu.gov.tr/YuklenenDosyalar/Dokumanlar/30052019_122458_2018yilifaaliyetraporu.pdf Erişim Tarihi (17.06.2020)
- Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. <https://kahramanmaras.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari/2018-yili-faaliyet-raporu> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Kahramanmaraş Çağlayancerit Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*. https://www.caglayancerit.bel.tr/images/my_pictures/my_files/imar/2018_YILI_FAALIYET_RAPORU.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Kahramanmaraş Dulkadiroğlu Belediyesi 2019 Yılı Mali Beklentiler Raporu. http://www.dulkadiroglu.bel.tr/images/my_pictures/2019%20mali.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Kahramanmaraş Onikişubat Belediyesi Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu. <http://www.onikisubat.bel.tr/PdfSayfa.aspx?id=27> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Kamu İhale Kurumu. (2015). *Kamu Alımları İzleme Raporu 2014*. http://www2.ihale.gov.tr/Duyurular2012/2014_kamu_alimlari_raporu.pdf Erişim Tarihi (12.03.2020)
- Kamu İhale Kurumu. (2016). *Kamu Alımları İzleme Raporu 2016*. http://dosyalar.kik.gov.tr/genel/Raporlar/2015_yil_sonu_kamu_alimlari_raporu_v2.pdf Erişim Tarihi (12.03.2020)

- Kamu İhale Kurumu. (2017). *Kamu Alımı İzleme Raporu 2016*.
http://dosyalar.kik.gov.tr/genel/Raporlar/kamu_alimlari_izleme_rapor_2016_y%C4%B1lsonu.pdf Erişim Tarihi (13.03.2020)
- Kamu İhale Kurumu. (2018). *Kamu Alımları İzleme Raporu 2017*.
http://dosyalar.kik.gov.tr/genel/Raporlar/2017_kamu_al%C4%B1mlar%C4%B1_izleme_raporu_rev3.pdf Erişim Tarihi (29.05.2020)
- Kamu İhale Kurumu. (2019). *Kamu Alımları İzleme Raporu 2018*.
https://dosyalar.kik.gov.tr/genel/Raporlar/Kamu_al%C4%B1mlar%C4%B1_izleme_raporu_2018_y%C4%B1lsonu_rev8.pdf Erişim Tarihi (29.05.2020)
- Kamu İhale Kurumu. (2020). *Kamu Alımları İzleme Raporu 2019*.
https://dosyalar.kik.gov.tr/genel/Raporlar/kamu_ihale_kurumu_2019_12_aylik_kamu_alimlari_istatistikleri.pdf Erişim Tarihi (29.05.2020)
- Kamu İhale Kurumu. (tarih yok). *İstatistikler, 2019 Yılı 6 Aylık Kamu Alımları İstatistikleri*.
https://www.ihale.gov.tr/ihale_istatistikleri-45-1.html Erişim Tarihi (16.06.2020)
- KASKİ Kahramanmaraş Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. *2018 Faaliyet Raporu*. <https://www.maraskaski.gov.tr/media/gallery//6605bcda-078f-43a7-b4a8-27d1f9606b47.pdf> Erişim Tarihi (18.06.2020)
- KASKİ, Kayseri Su ve Kanalizasyon İdaresi. (2018). *2018 Faaliyet Raporu*.
https://www.kaski.gov.tr/Cdn/Faaliyet_Raporu_2018.pdf Erişim Tarihi (18.06.2020)
- Kayseri Develi Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
<https://www.develi.bel.tr/dokumanlar/Faaliyet%20Raporlar%C4%B1/Develi%20Belediyesi%202018%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu/mobile/index.html#p=113> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- Kayseri Kocasinan Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.kocasinan.bel.tr/uiimg/content_2832_2019-04-29_2018_yili_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- Kayseri Melikgazi Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. <http://www.melikgazi.bel.tr/Faaliyet-Raporlari> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- Kayseri Talas Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://talas.bel.tr/documents/belediye_faaliyet_raporu/Talas%20Belediyesi%202018%20Faaliyet%20Raporu_20190408.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Kayseri Yahyalı Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://yahyali.bel.tr/images/ustmenu/20200303143449_0.pdf Erişim Tarihi (05.06.2020)
- KAYSO Kayseri Sanayi Odası. *Dünya Ticaret Merkezi*.
<https://www.kayso.org.tr/tr/70/DUNYA-TICARET-MERKEZI.html> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- KİPTAŞ AŞ. tarihinde <https://www.kiptas.istanbul/tr/kiptas/finansal-dokumanlar> Erişim Tarihi (11.03.2020)
- Kocaeli Başiskele Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.basiskele.bel.tr/upload/tr/dosya/dokumanyonetimi/74/19042019142046-2.pdf> Erişim Tarihi (06.06.2020)

- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.kocaeli.bel.tr/webfiles/userfiles/files/faaliyet-raporlari/2018_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Kocaeli Çayırova Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. <http://www.cayirova.bel.tr/wp-content/uploads/2015/04/C%CC%A7ay%C4%B1rova-Belediyesi-Faaliyet-Raporu-2018.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Kocaeli Derince Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.kocaeli.bel.tr/webfiles/userfiles/files/faaliyet-raporlari/2018_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Kocaeli Dilovası Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://www.dilovasi.bel.tr/kategori/424/1/faaliyet-raporlari.aspx> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Kocaeli Gölcük Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.golcuk.bel.tr/upload/tr/dosya/dokumanyonetimi/52/20022020100510-2.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Kocaeli İzmit Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.izmit.bel.tr/uploaded/filelibs/files/faaliyet_raporlari/2018/Faaliyet-Raporu-2018.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Kocaeli Kandıra Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. <http://www.kandira.bel.tr/wp-content/uploads/2020/06/2018-Y%C4%B1l%C4%B1-Faaliyet-Raporu.pdf> Erişim Tarihi (08.06.2020)
- Kocaeli Kartepe Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
<https://www.kartepe.bel.tr/upload/tr/dosya/personelsistemi/335/24052019091116-3.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- Kocaeli Körfez Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
http://www.korfez.bel.tr/upload/tr/dosya/dokumanyonetimi/102/2019_Faaliyet-raporu_24042019122015-2.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- Konya Büyükşehir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.konya.bel.tr/dosyalar/2018FaaliyetRaporu.pdf> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Konya Cihanbeyli Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.cihanbeyli.bel.tr/chbbld/dosyalar/faliyet_raporu/faliyet_raporu/2019_10_1_14_43_59__705547511.pdf Erişim Tarihi (07.02.2020)
- Konya Ereğli Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
http://www.eregli.bel.tr/contents/Ere%C4%9Fli_Belediyesi_2018_Y%C4%B1l%C4%B1_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Konya Karapınar Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.karapınar.bel.tr/images/Archive/meclis-kararlari/205201916154845.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- Konya Karatay Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. <https://docplayer.biz.tr/137188364-Konya-karatay-belediyesi-2018-mali-yili-faaliyet-raporu.html> Erişim Tarihi (07.06.2020)

- Konya Meram Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.meram.bel.tr/Files/faaliyet_raporlari/2018FRWEBYENI.pdf Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Konya Su ve Kanalizasyon İdaresi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.koski.gov.tr/uploads/sayfalar_v/dosya/sayfalar-113-2018-faaliyet-raporu-2019-12-10-10-33-29-5l.pdf Erişim Tarihi (17.06.2020)
- Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı. (2015). *Erzurum İli Sosyal Yapı Analizi*.
https://www.kudaka.org.tr/ekler/7a5af-Sosyal_Yapi_Analizi_Erzurum.pdf Kültür Erişim Tarihi (17.06.2020)
- Kültür ve Turizm Bakanlığı 2018 Yılı İdari Faaliyet Raporu. <https://sgb.ktb.gov.tr/TR-45558/idare-faaliyet-raporlari.html> Erişim Tarihi (30.05.2020)
- Malatya Arapgir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://arapgir.bel.tr/faliyetraporlari/faliyetraporu2018.pdf> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Malatya Arguvan Belediyesi Meclis Kararı.
<https://www.arguvan.bel.tr/meclis-kararlari-sayfa.html> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Malatya Battalgazi Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.battalgazi.bel.tr/faaliyet2018/> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Malatya Büyükşehir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.malatya.bel.tr/yayin/2018_faaliyet_raporu/faaliyet_raporu_2018.pdf Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Malatya Doğanşehir Belediyesi 2019 Mayıs Ayı Meclis Kararı.
<https://drive.google.com/file/d/16OjcMhmM4otdUkxo7UfXCSLThQgD3F11/view> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Malatya Yeşilyurt Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://file.yesilyurt.bel.tr/faaliyet2018/mobile/index.html#p=214> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Manisa Akhisar Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.akhisar.bel.tr/kurumsaldokuman/6/faaliyet-raporu.html> Erişim Tarihi (05.02.2020)
- Manisa Alaşehir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.alasehir.bel.tr/dokumanlar.html> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Manisa Kırkağaç Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://drive.google.com/file/d/1toDRzBGbGaxnHMdJHjKNaU6qFEoI33U_/view Erişim Tarihi (13.02.2020)
- Manisa Kula Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.kula.bel.tr/pdf/Kula%20Belediyesi%202018%20Faaliyet%20Raporu.pdf> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Manisa Kula Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://www.kula.bel.tr/pdf/Kula%20Belediyesi%202018%20Faaliyet%20Raporu.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Manisa Salihli Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.salihli.bel.tr/external/dokuman/2018_FAAL%C4%B0YET_RAPORU_11573118549.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)

- Manisa Salihli Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.salihli.bel.tr/external/dokuman/2018_FAAL%C4%B0YET_RAPORU_11573118549.pdf Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Manisa Sarıgöl Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. <http://www.sarigol.bel.tr/Faaliyet-2018.aspx> Erişim Tarihi (14.02.2020)
- Manisa Sarıgöl Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu. <http://www.sarigol.bel.tr/Faaliyet-2018.aspx> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Manisa Selendi Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*
http://www.selendi.bel.tr/external/dokuman/2018_YILI_FAAL%C4%B0YET_RAPORU150420191521011555567028.pdf Erişim Tarihi (02.08.2020)
- Manisa Soma Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.soma.bel.tr/sayfalar/2017-yili-verileri/43> Erişim Tarihi (02.08.2020)
- Manisa Turgutlu Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
https://www.turgutlu.bel.tr/duragan/d/dosyalar/faaliyet_raporlari/2018-far.pdf Erişim Tarihi (07.06.2020)
- MANİSASU, Manisa Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü.
http://www.manisasu.gov.tr/eBook/indexb90b2018faal.html?strPath=Content/files/pdf/2018_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (18.06.2020)
- Mardin Artuklu Belediyesi 2019 Yılı Ocak- Haziran Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu. <https://artuklu.bel.tr/kurumsal/faaliyet-raporlari/> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- MARSU Mardin Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü 2018 Faaliyet Raporu.
[https://marsu.gov.tr/images/files/2018%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20\(1\).pdf](https://marsu.gov.tr/images/files/2018%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20(1).pdf) Erişim Tarihi (08.06.2020)
- MASKİ, Malatya Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü 2017 Faaliyet Raporu.
<http://www.maski.gov.tr/hizmet/malidurumraporu.pdf> (18.06.2020)
- Mersin Aydınçık Belediyesi 2019 Mayıs Meclis Kararı.
<http://www.mersinaydincik.bel.tr/Duyurular.aspx?id=65> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Mersin Büyükşehir Belediyesi: <https://www.mersin.bel.tr/misyonumuz-ve-vizyonumuz> Erişim Tarihi (02.06.2020)
- Mersin Gülnar Belediye Başkanlığı 2018 Faaliyet Raporu.
[http://www.gulnar.bel.tr/FileUpload/ep977266/File/2018_\(2\).pdf](http://www.gulnar.bel.tr/FileUpload/ep977266/File/2018_(2).pdf) Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Mersin Silifke Belediye Başkanlığı. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*
https://silifke.bel.tr/files_upload/kurumsalmenu/1578487926.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Mersin Tarsus Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.tarsus.bel.tr/upload/document/faaliyet-raporlari/Tarsus_Belediyesi_2018_Yili_Faaliyet_Raporu.pdf Erişim Tarihi (06.02.2020)
- Mersin Toroslar Belediyesi 2018 Mali Yıl Faaliyet Raporu. <https://www.toroslar-bld.gov.tr/dokumanlarpdf/2018faaliyet.pdf> Erişim Tarihi (07.06.2020)

- MESKİ, Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
https://www.meski.gov.tr/files_upload/belgemenu/1560340430.pdf Erişim Tarihi (18.06.2020)
- Metro İstanbul AŞ 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.metro.istanbul/Content/assets/uploaded/2018%20Faaliyet%20Raporu.pdf> Erişim Tarihi (11.03.2020)
- Muğla Mentеше Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu
<http://www.mentese.bel.tr/dosyalar/2018faaliyet.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Muğla Milas Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.milas.bel.tr/index.php?modul=2_7 Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Muğla Seydikemer Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.seydikemer.bel.tr/BelgeRapor/Seydikemerbelediyesi2018faaliyetraporu.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Muğla Yatağan Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.yatagan.bel.tr/external/dokuman/2018_faaliyet_raporu1566291493.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)
- MUSKİ Muğla Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. *2018 Faaliyet Raporu*.
<https://www.muski.gov.tr/upload/faaliyetraporu/2018.pdf> Erişim Tarihi (18.06.2020)
- Ordu Akkuş Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.akkus.bel.tr/upload/dokuman/2020_02_04_900769414.pdf Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Ordu Altınordu Belediyesi 2018 faaliyet Raporu.
<https://www.altinordu.bel.tr/Documents/Document22042020143123.pdf> Erişim Tarihi (08.06.2020)
- Ordu Büyükşehir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.ordu.bel.tr/uploads/fa-da40580a-36e2-43b2-a770-1f400a9fb8a1.pdf> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- Ordu Fatsa Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.fatsa.bel.tr/uplouds/FatsaBel-PlanProgramRapor-826506-XMPNDSHL-6152-942-ODOLPHZJ-7765.pdf> Erişim Tarihi (07.06.2020)
- OSKİ Ordu Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü 2018 Faaliyet Raporu.
<http://oski.gov.tr/media/gallery/2018faaliyetraporu.pdf> Erişim Tarihi (18.06.2020)
- Sakarya Büyükşehir Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<https://www.sakarya.bel.tr/uploads/stratejik/5K4u7TAt59.pdf> Erişim Tarihi (08.06.2020)
- Sakarya İli Pamukova Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu*.
<http://pamukova.bel.tr/wp-content/uploads/2019/08/2019-YILI-2018-YILI-FAAL%C4%B0YET-RAPORU.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Sakarya Karapınar Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.karapinarcik.bel.tr/?Syf=5&Id=93124> Erişim Tarihi (08.02.2020)

- Sakarya Söğütlü Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.sogutlu.bel.tr/_pdf/sogutlu_belediyesi_2018_yili_faaliyet_raporu.pdf
Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Samsun 19 Mayıs Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<http://www.19mayis.bel.tr/2018faaliyet.pdf> Erişim Tarihi (26.02.2020)
- Samsun Asarcık Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://asarcik.bel.tr/duyuru/15/2018-yili-faaliyet-raporu> Erişim Tarihi (08.08.2020)
- Samsun Bafra Belediyesi 2020-204 Stratejik Planı.
<http://www.bafra.bel.tr/Uploads/Resimler/Sayfalar/2019/12/2020-2024-BAFRA-BELEDIYESI-STRATEJIK-PLANI/Orj-22745df8c07afdca110746aae17.pdf> Erişim Tarihi (14.02.2020)
- Samsun Büyükşehir Belediyesi2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.samsun.bel.tr/uploads/dokumanlar/c55da58933dadf65138cee2fe9a4169e5cc.pdf> Erişim Tarihi (08.06.2020)
- Samsun Canik Belediyesi 2020 Yılı Performans Programı.
https://www.canik.bel.tr/Icerik/Dosya/www.canik.bel.tr_133_FH5K58OW_2020-yili-perans-end.pdf Erişim Tarihi (08.06.2020)
- Samsun Çarşamba Belediyesi Başkanlığı 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.carsamba.bel.tr/faaliyet-raporlari/2018-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Samsun İli Yakakent Belediye Başkanlığı 2018 Faaliyet Raporu.
<https://yakakent.bel.tr/wp-content/uploads/2019/10/Yakakent-Belediyesi-2018-Y%C4%B1k%C4%B1-Faaliyet-Raporu.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Samsun İlkadım Belediyesi 2018 Mali Yılı Faaliyet Raporu.
https://www.ilkadim.bel.tr/uploads/files/2018_mali_yili_faaliyet_rap-s%C4%B1k%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r%C4%B1ld%C4%B1.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Samsun Tekkeköy Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.tekkekoy.bel.tr/media/tekkekoybel/filer_public/cb/5f/cb5f7b89-72d3-48f7-a3ff-bd14d33512a4/tekkekoy_belediyesi_2018_yl_faaliyet_raporu.pdf
Erişim Tarihi (08.02.2020)
- SASKİ Sakarya Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.sakarya-saski.gov.tr/media/gallery/73172112-b259-4954-964b-3bbbcc3f3802.pdf> Erişim Tarihi (18.06.2020)
- SASKİ Samsun Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.saski.gov.tr/media/gallery/4acc05ae-8ffa-431f-917c-2a8ab62555b6.pdf>
Erişim Tarihi (18.06.2020)
- SASK Sakarya Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
06.16.2020 tarihinde <https://www.sakarya-saski.gov.tr/media/gallery/73172112-b259-4954-964b-3bbbcc3f3802.pdf> Erişim Tarihi (16.06.2020)
- Sayıştay Başkanlığı. (2020). *Belediyeler- Bağlı İdareler 2018 Denetim Raporları*.
<https://www.sayistay.gov.tr/tr/?p=2&ContentID=12705> (11.04.2020)

- Sayıştay Başkanlığı.2019 Yılı İdari Faaliyet Raporu.
[https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/76662805/files/SAYI%C5%9ETAY%202019%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU\(1\).pdf](https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/76662805/files/SAYI%C5%9ETAY%202019%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU(1).pdf) Erişim Tarihi (10.06.2020)
- Starateji ve Bütçe Başkanlığı.
<http://www.sbb.gov.tr/yatirimlarin-illere-gore-dagilimi/> Erişim Tarihi (03.03.2020)
- şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.sanlıurfa.bel.tr/files/1/bsb_sonra/2018_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (08.06.2020)
- şanlıurfa Siverek Belediyesi Başkanlığı 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.siverek.bel.tr/dokuman/2018-idari-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (09.02.2020)
- şanlıurfa Viranşehir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.viransehir.bel.tr/content/files/Faaliyet%20raporu.pdf> Erişim Tarihi (09.02.2020)
- şUSKİ, şanlıurfa Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. 2018 Faaliyet Raporu. tarihinde <https://www.yumpu.com/xx/embed/view/SIodKgQHGZ7A4c2T> Erişim Tarihi (18.06.2020)
- T.C. Sayıştay Başkanlığı Belediyeler- Bağlı İdareler 2018 Denetim Raporları.
<https://www.sayistay.gov.tr/tr/?p=2&ContentID=12705>
- TCMB: https://www.tcmb.gov.tr/kurlar/kurlar_tr.html (19.06.2020)
- TDK, <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi (13. 08. 2020)
- Tekirdağ 2018 Yılı Ergene Belediyesi Faaliyet Raporu.
https://www.ergene.bel.tr/uploads/docs/ergene_faaliyet_raporu__2018_.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.tekirdag.bel.tr/content/WebSource/file/faaliyet_raporu/2018_yili_idare_faaliyet_raporu.pdf Erişim Tarihi (08.06.2020)
- Tekirdağ Çerkezköy Belediyesi.2018 Yılı Faaliyet Raporu.
<http://www.cerkezkoy.bel.tr/assets/upload/dosyalar/2018faaliyet.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Tekirdağ Çorlu Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.corlu.bel.tr/upload/tr/dosya/dokumanyonetimi/421/13052019083328-2.pdf>Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Tekirdağ Hayrabolu 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.hayrabolu.bel.tr/upload/files/2018-yili-faaliyet-raporu.pdf> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Tekirdağ Kapaklı Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
https://www.kapakli.bel.tr/_uploads/docs/faaliyet-raporlari/2018-yili-faaliyet-raporu_1590135060.pdf Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Tekirdağ Malkara 2018 Faaliyet Raporu.
<http://www.malkara.bel.tr/dosyalar/2018-faal0yet-raporu-240519110929.pdf> Erişim Tarihi (09.02.2020)

- Tekirdağ Muratlı Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
http://www.muratli.bel.tr/faaliyet_raporu_2018 Erişim Tarihi (09.02.2020)
- Tekirdağ Süleyman Paşa Belediyesi 2018 Mali Durum ve Beklentiler Raporu.
<https://www.suleymanpasa.bel.tr/pdf.php?d=2019MaliDurumveBeklentiRapor> Erişim Tarihi (08.02.2020)
- Tekirdağ Şarköy Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.sarkoy.bel.tr/duyurular/2018-yili-faaliyet-raporu/> Erişim Tarihi (09.02.2020)
- TESKİ, Tekirdağ Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.teski.gov.tr/media/gallery//88767cfc-762a-4685-82f1-3ff3b5d5e053.pdf> (18.06.2020)
- TİSKİ Trabzon İçmesuyu ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü.
<https://www.tiski.gov.tr/media/gallery/6494e185-2de0-457c-ad92-d1abce60da9f.pdf> Erişim Tarihi (18.06.2020)
- Trabzon Akçabat Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu.*
https://www.akcaabat.bel.tr/uploads/FCK_SAYFALAR/7.pdf Erişim Tarihi (09.02.2020)
- Trabzon Büyükşehir Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu.*
https://www.trabzon.bel.tr/uploads/FCK_PDF/82.pdf Erişim Tarihi (16.07.2020)
- Trabzon Sürmene Belediyesi. *2018 Yılı Faaliyet Raporu.*
<https://www.surmene.bel.tr/belediye/faaliyet-raporlari/> Erişim Tarihi (09.02.2020)
- Trabzon Vakfikebir Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu.
<https://www.vakfikebir.bel.tr/dokumanlar/2018-Faaliyet-Raporu.pdf> Erişim Tarihi (09.02.2020)
- TÜİK. tuik.gov.tr Erişim Tarihi (20.06.2020)
- Türkiye Belediyeler Birliği. <https://www.tbb.gov.tr> Erişim Tarihi (26.05.2020)
- UGETAM AŞ 2018 Yılı Gelir Tablosu.
<https://www.ugetam.istanbul/ugetam-mali-tablolar> Erişim Tarihi (11.03.2020)
- Van Büyükşehir Belediyesi. *2018 Faaliyet Raporu.*
https://van.bel.tr/dosya/strateji/faaliyet_raporlari/faaliyet_raporu_2018.pdf Erişim Tarihi (06.09.2020)
- Van Edremit Belediyesi. *2018 Faaliyet Raporu.*
<http://46.20.4.159:8080/app-assets/Upload/Dosya/Faaliyet/Dosya-0-27-636939566545172228.pdf> Erişim Tarihi (07.02.2020)
- VASKİ Van Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. *2018 Faaliyet Raporu.*
<https://e-bulten.vaski.gov.tr/faaliyetraporu2018/2018FaaliyetRaporu.html> Erişim Tarihi (18.06.2020)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Demet CEYHAN

Doğum Yeri ve Yılı : Kayseri / 1993

Yabancı Dili :İngilizce

E-posta : demetcyhn@gmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Erciyes Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yüksek Lisans: AEÜ, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Yayımlar :

Ceyhan, D.&Tunçer, A.S. ve Aydoğın, C. (2018). Yerleşim Politikaları İçinde Tarihi Koruma Bölgelerinin Önemi. 12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu, Kırıkkale: <http://kaysem12.kku.edu.tr/>

Ceyhan, D.&Tunçer, A.S. ve Aydoğın, C. (2018). Kent Ekonomisinde Yerleşim Politikaları.12. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu, Kırıkkale: <http://kaysem12.kku.edu.tr/>

Ceyhan, D.&Tunçer, A. S. (2019). Bölge Kalkınmada Yerel Hizmet Birliklerinin Önemi (İç Anadolu Belediyeleri Birliğı). T. Baycan, P. Deniz, F. Doğruel, & M. Tekçe (Ed). *Kentsel ve Bölgesel Gelişme Dinamikleri Mekansal Yansımaları*. Ankara: Nobel.

Ceyhan, D., & Tunçer, A. S. (2019). *Yerel Gelir Sistematiğı Açısından Yerel Vergiler ve Çevre Temizlik Vergisi*. <http://iibf.giresun.edu.tr/Files/ckFiles/iibf-giresun-edu-tr/vergi/vergisonn.pdf>

Ceyhan, D. (2020). Yerel Kalkınma Pratiğı Olarak Yerleşim Politikalarının Kent Ekonomisindeki Önemi (Kayseri İli Örneğı). 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Özet e-Kitabı, (s. 187). Kayseri.